

**Έκθεση ανάλυσης και εκτίμησης
κινδύνων εφαρμογής του Προγράμματος ‘Δίκαιη Αναπτυξιακή
Μετάβαση 2021-2027’ και σχέδιο δράσης για την επικαιροποίηση
της στρατηγικής και την αναπροσαρμογή του μίγματος των
δράσεων του**

3ο Παραδοτέο
Τελική Έκθεση Αξιολόγησης

Μάρτιος 2025

Πίνακας Περιεχομένων

1. Παρουσίαση Προγράμματος.....	1
2. Αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης του Προγράμματος	2
2.1. Αποτύπωση και αξιολόγηση της προόδου ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος.....	2
2.1.1. Πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος ανά Προτεραιότητα.....	2
2.1.2. Πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος ανά Κατηγορία Δράσης	7
2.1.3. Πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος ανά Πεδίο Παρέμβασης	11
2.2. Αποτύπωση και αξιολόγηση της προόδου ενεργοποίησης και επίτευξης των στόχων των Δεικτών του Προγράμματος.....	14
2.2.1. Πρόοδος δεικτών για το σύνολο του Προγράμματος.....	14
2.2.2. Πρόοδος Δεικτών ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος	16
2.3. Αποτίμηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των παρεμβάσεων του Προγράμματος	22
3. Βασικές εξελίξεις στους τομείς και τις περιοχές παρέμβασης του Προγράμματος.....	24
3.1. Εξελίξεις σε σχέση με τη διαδικασία και το χρονοδιάγραμμα της μετάβασης	24
3.2. Αξιολόγηση του οικονομικού, κοινωνικού και εδαφικού αντικτύπου της μετάβασης σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία της Ένωσης έως το 2050	24
4. Αξιολόγηση της συνεισφοράς του Προγράμματος στις επιμέρους εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές	28
4.1. Απόκριση του Προγράμματος στις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και συστάσεις	28
4.1.1. Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας (ΤΔΜ)	29
4.1.2. Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα (ΤΔΜ).....	31
4.1.3. Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία (ΤΔΜ)	32
4.1.4. Προτεραιότητα 4. Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση (ΤΔΜ).....	32
4.1.5. Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας (ΤΔΜ)	34
4.2. Πρόοδος του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) - Συμβολή του Προγράμματος	35
4.2.1. Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ).....	35
4.2.2. Πρόοδος προς την επίτευξη των στόχων του ΕΣΕΚ	35
4.2.3. Συμβολή του Προγράμματος στους Στόχους του ΕΣΕΚ	36
4.3. Συμβολή του Προγράμματος στην πρόοδο της εφαρμογής των αρχών του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΠΚΔ) και συστάσεις	39
4.4. Αξιολογητικές Συστάσεις	39
5. Αξιολόγηση της συνέπειας των χρηματοδοτικών κατανομών σε σχέση με τη στόχευση του Προγράμματος.....	40
6. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία	41
6.1. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με τα Τομεακά και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και το Ταμείο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης	41

6.2.	Συνέργειες και συμπληρωματικότητα για την κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού	43
6.3.	Αξιολογητικές Συστάσεις	45
7.	Αξιολόγηση του συστήματος δεικτών (ορόσημα 2024 και στόχοι 2029) και αξιολόγηση κινδύνων	45
8.	Βασικές κατευθύνσεις Αναθεώρησης - Πρόταση τροποποίησης του Προγράμματος	45
8.1.	Αναγκαιότητα αναθεώρησης – Προτεινόμενες τροποποιήσεις	45
8.2.	Τροποποίηση Χρηματοδοτικών Πινάκων του Προγράμματος	47
8.3.	Κατανομή ποσού ευελιξίας.....	50
8.4.	Ανάλυση της Πρότασης Αναθεώρησης του Προγράμματος.....	51
8.4.1.	Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας	51
8.4.2.	Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα.....	53
8.4.3.	Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία	55
8.4.4.	Προτεραιότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	55
8.4.5.	Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας.....	58
8.4.6.	Προτεραιότητα 5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	59
8.4.7.	Προτεραιότητα 6. Τεχνική βοήθεια	60
8.4.8.	Προτεραιότητα 6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	61
8.4.9.	Προτεραιότητα 7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP.....	61
8.5.	Επιπτώσεις αναθεώρησης στο σύστημα δεικτών	62
8.5.1.	Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας	62
8.5.2.	Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα.....	65
8.5.3.	Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία	67
8.5.4.	Προτεραιότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	68
8.5.5.	Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας.....	70
8.5.6.	Προτεραιότητα 5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	71
8.5.7.	Προτεραιότητα 6. Τεχνική βοήθεια	72
8.5.8.	Προτεραιότητα 6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	73
8.5.9.	Προτεραιότητα 7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP.....	73

1. Παρουσίαση Προγράμματος

Το Πρόγραμμα «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση» (ΠΔΑΜ), με συνολικό προϋπολογισμό **1,63 δισ. €** δημόσια δαπάνη (ΔΔ), συγχρηματοδοτείται από το **Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης** και υλοποιείται στο πλαίσιο του **ΕΣΠΑ 2021-2027**.

Το ΠΔΑΜ στοχεύει στην υποστήριξη των περιοχών και των πληθυσμών που επηρεάζονται περισσότερο από τη μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία, όπως προβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ). Το Πρόγραμμα εντάσσεται στη γενικότερη ευρωπαϊκή πολιτική για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με παράλληλη διασφάλιση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής. Βασικοί στόχοι του προγράμματος αποτελούν η στήριξη των τοπικών κοινωνιών, η δημιουργία θέσεων εργασίας, η προώθηση βιώσιμων επενδύσεων, η αναβάθμιση δεξιοτήτων και η περιβαλλοντική αποκατάσταση.

Το όραμα και οι πυλώνες ανάπτυξης που ανέδειξε ο Εθνικός Στρατηγικός Σχεδιασμός για τη Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση (ΣΔΑΜ) σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία, προσαρμόστηκαν με τα Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης στις ανάγκες και τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε μιας από τις επηρεαζόμενες περιοχές, σύμφωνα με τον Μηχανισμό Δίκαιης Μετάβασης και τις επιλεξιμότητές του.

Συντάχθηκαν τρία Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης, για τη Δυτική Μακεδονία, την ευρύτερη περιοχή του Δήμου Μεγαλόπολης και τα νησιά του Βορείου και του Νοτίου Αιγαίου και την Κρήτη. Οι κατευθύνσεις ανά περιοχή παρέμβασης είναι:

- Δυτική Μακεδονία: η μετατροπή της σε «κόμβο εναλλακτικών μορφών ενέργειας» και η προσέλκυση επενδύσεων σε νέους και δυναμικούς τομείς εθνικής σημασίας.
- Ευρύτερη περιοχή Δήμου Μεγαλόπολης: η ανάδειξη της σε «πόλο επιχειρηματικότητας» με έμφαση σε νέες και καινοτόμες παραγωγικές δραστηριότητες γύρω, ιδίως, από την αλυσίδα αξίας της βιοοικονομίας (αγροδιατροφή, κυκλική και ψηφιακή οικονομία).
- Νησιά Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και Κρήτη: το «πρασίνισμα» των νησιών, η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων γύρω από την αλυσίδα αξίας της πράσινης ενέργειας και η μεταστροφή και περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας προς πιο βιώσιμα και καινοτόμα πρότυπα, με βάση τις τοπικές ανάγκες και συνθήκες.

Το ΠΔΑΜ αποτελεί το πρώτο εγκεκριμένο Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επιβεβαιώνοντας τη δέσμευση της Ελλάδας για μια κοινωνικά δίκαιη και βιώσιμη πορεία προς την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050 και για τη στήριξη των περιοχών μετάβασης.

Ο Ειδικός Στόχος του Προγράμματος, βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060 είναι ο **JSO8.1** «Επιτρέποντας στις Περιφέρειες και τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές, εργασιακές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της μετάβασης προς τους στόχους της Ένωσης για το 2030 για την ενέργεια και το κλίμα και μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία της Ένωσης έως το 2050, βάσει της Συμφωνίας του Παρισιού».

Πιο συγκεκριμένα, το Πρόγραμμα διαρθρώνεται σε πέντε βασικές προτεραιότητες (πλην της προτεραιότητας Τεχνικής Βοήθειας, **4%** των διαθέσιμων πόρων), ως ακολούθως:

- Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας, όπου αναλογεί σήμερα το 51% των διαθέσιμων πόρων,
- Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα, όπου αναλογεί σήμερα το 15,4% των διαθέσιμων πόρων,
- Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία, όπου αναλογεί σήμερα το 3,8% των διαθέσιμων πόρων,
- Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση, όπου αναλογεί σήμερα το 20,4% των διαθέσιμων πόρων,
- Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας, όπου αναλογεί σήμερα το 5,4% των διαθέσιμων πόρων.

Σε επίπεδο Περιφερειών, το πρόγραμμα έχει κατανείμει:

- στη **Δυτική Μακεδονία** το **63%** των διαθέσιμων πόρων,
- στην **Πελοπόννησο** (ευρύτερη περιοχή Δήμου Μεγαλόπολης) το **24%** των διαθέσιμων πόρων, και

- στα νησιά του **Βορείου** και του **Νοτίου Αιγαίου** και την **Κρήτη** το **13%** των διαθέσιμων πόρων.

Στους ακόλουθους πίνακες παρουσιάζονται οι κατανομές των πόρων του Προγράμματος (σε όρους συνολικής δημόσιας δαπάνης) ανά Προτεραιότητα και ανά Περιφέρεια:

Πίνακας 1: Κατανομή Πόρων ΠΔΑΜ (ΔΔ) ανά Προτεραιότητα

A/A	Προτεραιότητα	Προϋπολογισμός (ΔΔ) (€)	Ποσοστό
1	Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας	831.119.000	51%
2	Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα	250.584.000	15,4%
3	Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία	62.000.000	3,8%
4	Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	332.106.000	20,4%
5	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας	88.746.200	5,4%
6	Τεχνική βοήθεια	64.632.343	4%
	Σύνολο	1.629.187.543	100%

Πίνακας 2: Κατανομή Πόρων ΠΔΑΜ (ΔΔ) ανά Περιφέρεια

	Δυτική Μακεδονία	Μεγαλόπολη	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
Π/Υ (ΔΔ) (€)	1.026.688.743	391.090.400	66.174.800	65.000.000	80.233.600
Ποσοστό	63%	24%	4%	4%	5%

Πίνακας 3: Κατανομή Πόρων ΠΔΑΜ (ΔΔ) ανά Προτεραιότητα και Περιφέρεια

Περιφέρειες	Δυτική Μακεδονία	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Κρήτη	Νότιο Αιγαίο	Σύνολο
Προτεραιότητες						
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	544.120.000	233.614.000	9.764.000	32.784.000	10.837.000	831.119.000
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	152.713.400	55.522.100	13.729.300	18.927.000	9.692.200	250.584.000
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	46.000.000	16.000.000	0	0	0	62.000.000
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	226.857.000	64.365.000	10.297.000	18.987.000	11.600.000	332.106.000
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	16.000.000	6.000.000	30.141.600	6.333.600	30.271.000	88.746.200
6. Τεχνική Βοήθεια	40.998.343	15.589.300	2.242.900	3.202.000	2.599.800	64.632.343
Σύνολο	1.026.688.743	391.090.400	66.174.800	80.233.600	65.000.000	1.629.187.543

2. Αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης του Προγράμματος

2.1. Αποτύπωση και αξιολόγηση της προόδου ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος

2.1.1. Πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος ανά Προτεραιότητα

Η αποτύπωση και αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης του Προγράμματος ανά Προτεραιότητα αναλύεται ακολούθως, βάσει των στοιχείων προϋπολογισμού των εξειδικεύσεων και προσκλήσεων που έχουν εκδοθεί, καθώς και με βάση τα στοιχεία προόδου των εντάξεων, συμβάσεων και δαπανών έως 31.12.2024.

2.1.1.1 Πορεία εξειδικεύσεων

Με βάση τα στοιχεία έως τις **31.12.2024**, ο συνολικός προϋπολογισμός των εξειδικευμένων δράσεων του ΠΔΑΜ ανέρχεται σε **1,037 εκ. €**, που αντιστοιχεί στο **64% της δημόσιας χρηματοδότησης** του Προγράμματος.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του προϋπολογισμού εξειδικευμένων δράσεων παρουσιάζεται στην **Προτεραιότητα 1** (Ενίσχυση και Προώθηση της Επιχειρηματικότητας), με ποσοστό 88,3% του προγραμματικού της

προϋπολογισμού. Χαμηλότερα ποσοστά εξειδίκευσης καταγράφονται στην **Προτεραιότητα 2** (Ενεργειακή Μετάβαση – Κλιματική Ουδετερότητα) με 40,8% και στην Προτεραιότητα 4 (Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση) με 38%. Δεν έχουν πραγματοποιηθεί εξειδικεύσεις στην **Προτεραιότητα 5** (Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας – Ευφυείς Κοινότητες). Στην Προτεραιότητα 6 (Τεχνική Βοήθεια) η εξειδίκευση ανέρχεται στο 68,8% του προϋπολογισμού της.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται αναλυτικά οι εξειδικεύσεις και ο προϋπολογισμός τους ανά Προτεραιότητα:

Πίνακας 4: Προϋπολογισμός Εξειδικεύσεων ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος

Προτεραιότητα	Ποσό εξειδίκευσης		Ποσοστό εξειδίκευσης
	Δημόσια Δαπάνη (€)	Ενωσηική στήριξη (€)	
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	733.600.000	622.125.184	88,3%
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	102.238.067	86.309.195	40,8%
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	30.400.000	25.840.000	49%
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	126.954.000	107.245.751	38%
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	0	0	0%
6. Τεχνική Βοήθεια	44.500.000	37.556.502	68,8%
Σύνολο	1.037.692.067	879.076.632	63,7%

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

2.1.1.2 Πορεία έκδοσης Προσκλήσεων

Έως τις 31/12/2024, έχουν εκδοθεί συνολικά **37 προσκλήσεις**, συνολικού προϋπολογισμού (ΔΔ) **861 εκ. €**, που αντιστοιχεί στο **52,8%** του προγραμματικού προϋπολογισμού του ΠΔΑΜ.

Η πλειονότητα των προσκλήσεων αφορά στην Προτεραιότητα 1, με 21 προσκλήσεις που αναλογούν στο 72,5% των διαθέσιμων πόρων της και ακολουθεί η Προτεραιότητα 3 (με βάση το ποσοστό ενεργοποίησης των διαθέσιμων πόρων) με 1 πρόσκληση που αντιστοιχεί στο 49% των πόρων της. Στην Προτεραιότητα 4 έχουν εκδοθεί 7 προσκλήσεις και στην Προτεραιότητα 2 έχουν εκδοθεί 3 προσκλήσεις που αντιστοιχούν στο 36,4% και 24,8% των διαθέσιμων πόρων τους αντίστοιχα. Απουσία εξειδικεύσεων, δεν έχουν εκδοθεί προσκλήσεις στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 5. Στην Προτεραιότητα 6 (Τεχνική Βοήθεια) ο προϋπολογισμός των προσκλήσεων ανέρχεται στο 69,8% των διαθέσιμων πόρων.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται αναλυτικά η κατανομή των εκδοθεισών προσκλήσεων και ο προϋπολογισμός τους ανά Προτεραιότητα:

Πίνακας 5: Πρόδος και Προϋπολογισμός Προσκλήσεων ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος

Προτεραιότητα	Πλήθος εκδοθεισών Προσκλήσεων (ΔΔ)	Προϋπολογισμός Προσκλήσεων (ΔΔ)	Ποσοστό προϋπ. Προσκλήσεων επί Προγρ. πόρων
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	21	602.800.000	72,5%
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	3	62.238.067	24,8%
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	1	30.400.000	49,0%
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	7	121.054.000	36,4%
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	0	0	0,0%
6. Τεχνική Βοήθεια	5	44.500.000	69,8%
Σύνολο	37	860.992.067	52,8%

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

2.1.1.3 Πορεία εντάξεων

Έως τις 31/12/2024, έχουν ενταχθεί **42 πράξεις με 130 υποέργα**, συνολικού προϋπολογισμού (επιλέξιμη ΔΔ) **411 εκ. €**, που αντιστοιχεί στο **46%** των εκδοθεισών προσκλήσεων και στο **25,2% των προγραμματικών πόρων** του ΠΔΑΜ.

Τα υψηλότερα ποσοστά εντάξεων ως προς τον συνολικό προγραμματικό προϋπολογισμό κάθε Προτεραιότητας, πέραν της Προτεραιότητας 6 (Τεχνική Βοήθεια), καταγράφονται στις Προτεραιότητες 4 και 1 με 35,7% και 26,8% αντίστοιχα και ακολουθεί η Προτεραιότητα 2 με 10,5%.

Σε επίπεδο προϋπολογισμού των προσκλήσεων που έχουν εκδοθεί σε κάθε Προτεραιότητα, πέραν της Προτεραιότητας 6, τα υψηλότερα ποσοστά εντάξεων εμφανίζονται επίσης στην Προτεραιότητα 4 με 98% και ακολουθούν η Προτεραιότητα 2 με 42% και η Προτεραιότητα 1 με 37%.

Δεν έχουν πραγματοποιηθεί εντάξεις στην Προτεραιότητα 3 και, απουσία Προσκλήσεων, και στην Προτεραιότητα 5.

Αναλυτικά η πρόοδος των εντάξεων και ο προϋπολογισμός τους ανά προτεραιότητα αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 6: Πρόοδος και Προϋπολογισμός Εντάξεων ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος

Προτεραιότητα	Πλήθος Εντάξεων	Προϋπολογισμός Εντάξεων (επιλ. Δ.Δ)	Ποσοστό Εντάξεων επί π/υ Προσκλήσεων	Ποσοστό Εντάξεων επί Προγρ. πόρων
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	13	222.554.821	37%	26,8%
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	5	26.384.761	42%	10,5%
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία		0	0%	0%
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	18	118.652.387	98%	35,7%
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες		0	0%	0%
6. Τεχνική Βοήθεια	6	43.400.000	98%	67,2%
Σύνολο	42	410.991.969	46%	25,2%

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

2.1.1.4 Πρόοδος Νομικών Δεσμεύσεων και Δαπανών

Με βάση τα στοιχεία έως τις 31/12/2024, ο συνολικός προϋπολογισμός των νομικών δεσμεύσεων (ΝοΔε) που έχουν αναληφθεί ανέρχεται σε **284,8 εκ. €** που αντιστοιχεί στο **69,3% των ενταγμένων πόρων** και στο **17,5% των συνολικών προγραμματικών πόρων** του ΠΔΑΜ.

Η υψηλότερη ανάληψη ΝοΔε σε σχέση με τον προγραμματικό προϋπολογισμό καταγράφεται, πέραν της Προτεραιότητας 6, στην Προτεραιότητα 4 με 26% και στην Προτεραιότητα 1 με 20,3%. Η Προτεραιότητα 2 εμφανίζει χαμηλότερο ποσοστό συμβασιοποίησης, ενώ στις Προτεραιότητες 3 και 5, απουσία εντάξεων, δεν έχουν αναληφθεί συμβάσεις έως τις 31/12/24.

Ως προς τις Δαπάνες (Αποδεκτό Διαχείρισης), αυτές ανέρχονται σε 41,3 εκ. € που αντιστοιχούν κατά σειρά στο 14,5%, 17,5% και 2,54% των αντίστοιχων προϋπολογισμών των συμβάσεων που έχουν αναληφθεί, των ενταγμένων πόρων και των συνολικών προγραμματικών πόρων του ΠΔΑΜ.

Η μεγαλύτερη πραγματοποίηση Δαπανών έχει πραγματοποιηθεί, πέραν της Προτεραιότητας 6, στην Προτεραιότητα 4 σε όλα τα επίπεδα σύγκρισης (επί προϋπολογισμών ΝοΔε, Εντάξεων, Προγραμματικών πόρων Προτεραιότητας) και ακολουθούν οι Προτεραιότητες 1 και 2. Όπως είναι προφανές, στις Προτεραιότητες 3 και 5, ελλείψει ΝοΔε, δεν έχουν πραγματοποιηθεί Δαπάνες.

Αναλυτικά η πρόοδος και οι προϋπολογισμοί των ΝοΔε και των Δαπανών ανά προτεραιότητα αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 7: Πρόοδος και Προϋπολογισμός ΝοΔε και Δαπανών (αποδεκτό διαχείρισης) ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος

Προτ/τα	Σύνολο προϋπ. ΝοΔε (ΔΔ)	Ποσοστό προϋπ. ΝοΔε επί προϋπ. Εντάξεων	Ποσοστό προϋπ. ΝοΔε επί Προγρ. πόρων	Σύνολο Δαπανών (Αποδεκτού Διαχείρισης, ΔΔ)	Ποσοστό Δαπανών επί προϋπ. ΝοΔε	Ποσοστό Δαπανών επί προϋπ. Εντάξεων	Ποσοστό Δαπανών επί Προγρ. πόρων
1	168.692.975	75,8%	20,3%	23.186.130	13,7%	20,3%	2,79%
2	336.922	1,3%	0,1%	18.247	5,4%	0,1%	0,01%
3	0	0%	0%	0	0%	0%	0,00%
4	86.507.340	72,9%	26%	13.742.266	15,9%	26%	4,14%
5	0	0%	0%	0	0%	0%	0,00%
6	29.242.434	67,4%	45%	4.363.831	14,9%	45,2%	6,75%
Σύνολο	284.779.671	69,3%	17,5%	41.310.474	14,5%	17,5%	2,54%

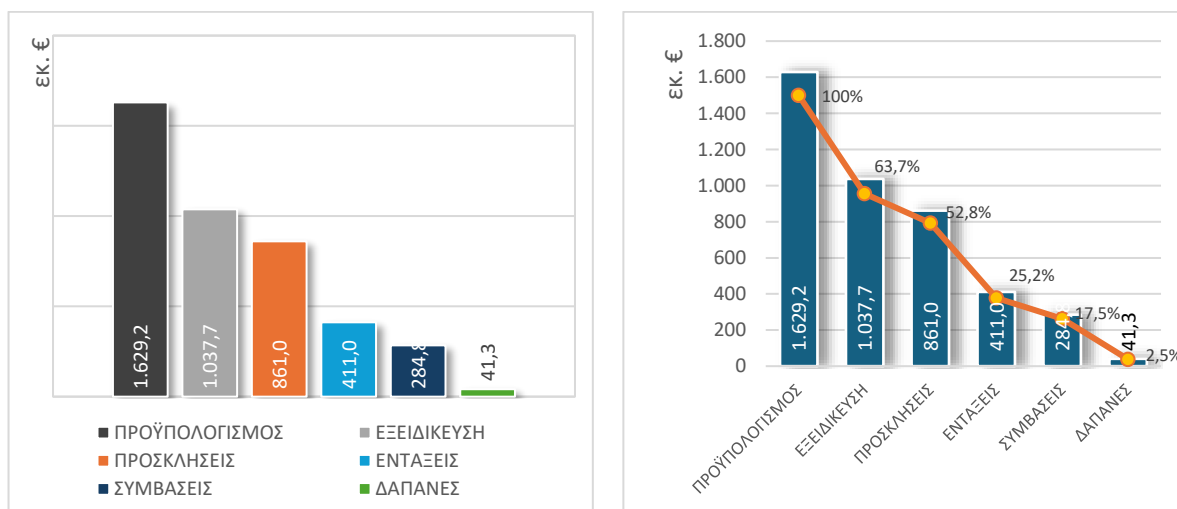
Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

2.1.1.5 Συγκεντρωτική Πρόοδος Εξειδικεύσεων, Προσκλήσεων, Εντάξεων, Νομικών Δεσμεύσεων και Δαπανών ανά Προτεραιότητα

Συγκεντρωτικά και ανά Προτεραιότητα, τα ανωτέρω στοιχεία της συνολικής πορείας υλοποίησης του ΠΔΑΜ έως τις **31.12.2024**, αποτυπώνονται στα παρακάτω διαγράμματα. Συνοψίζοντας τα κύρια σημεία επισημαίνονται τα εξής:

- Η εξειδίκευση των πόρων ανέρχεται σε **1,04 δις €**, που αντιστοιχεί στο **63,7%** του προϋπολογισμού του Προγράμματος.
- Έχουν εκδοθεί **37 Προσκλήσεις** συνολικής δημόσιας δαπάνης ύψους **861 εκ. €**, που αντιστοιχεί στο **52,8%** του προγραμματικού προϋπολογισμού και στο **83%** του προϋπολογισμού των εξειδικευμένων δράσεων,
- Έχουν **ενταχθεί 42 έργα** συνολικής επιλέξιμης δημόσιας δαπάνης **411 εκ. €**, που αντιστοιχεί στο **25,2%** του Προϋπολογισμού του Προγράμματος και στο **47,7%** του προϋπολογισμού των Προσκλήσεων,
- Οι **Νομικές Δεσμεύσεις** ανέρχονται σε **284,8 εκ. €**, που αντιστοιχεί στο **17,5%** της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος και στο **69,3%** του προϋπολογισμού των ενταγμένων έργων,
- Οι **Δαπάνες** ανέρχονται σε **41,3 εκ. €**, καλύπτοντας το **2,5%** των διαθέσιμων πόρων του Προγράμματος, το **10,1%** του προϋπολογισμού των ενταγμένων έργων και το **14,5%** των Νομικών Δεσμεύσεων.

Διάγραμμα 1: Συνοπτική εικόνα υλοποίησης Οικονομικού Αντικειμένου του ΠΔΑΜ

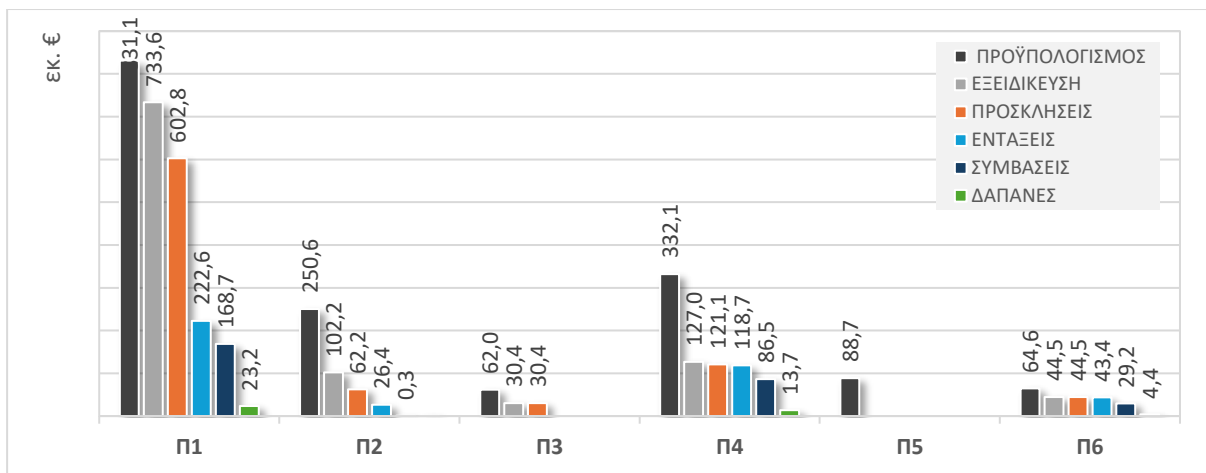
Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

Στο επίπεδο των Προτεραιοτήτων του Προγράμματος, εξαιρώντας τις Προτεραιότητες 3 και 5 που δεν έχουν ακόμα ενταγμένα έργα, οι υπόλοιπες Προτεραιότητες παρουσιάζουν ικανοποιητική εξέλιξη όσον αφορά την

εξειδίκευση και τις προσκλήσεις, αλλά οι εντάξεις έργων είναι ικανοποιητική μόνο στις Προτεραιότητες 4 και 6. Σημαντική υστέρηση παρατηρείται στις εντάξεις των υπολοίπων Προτεραιοτήτων και στις απορροφήσεις των πόρων που είναι μόλις **2,5%** του π/υ του Προγράμματος.

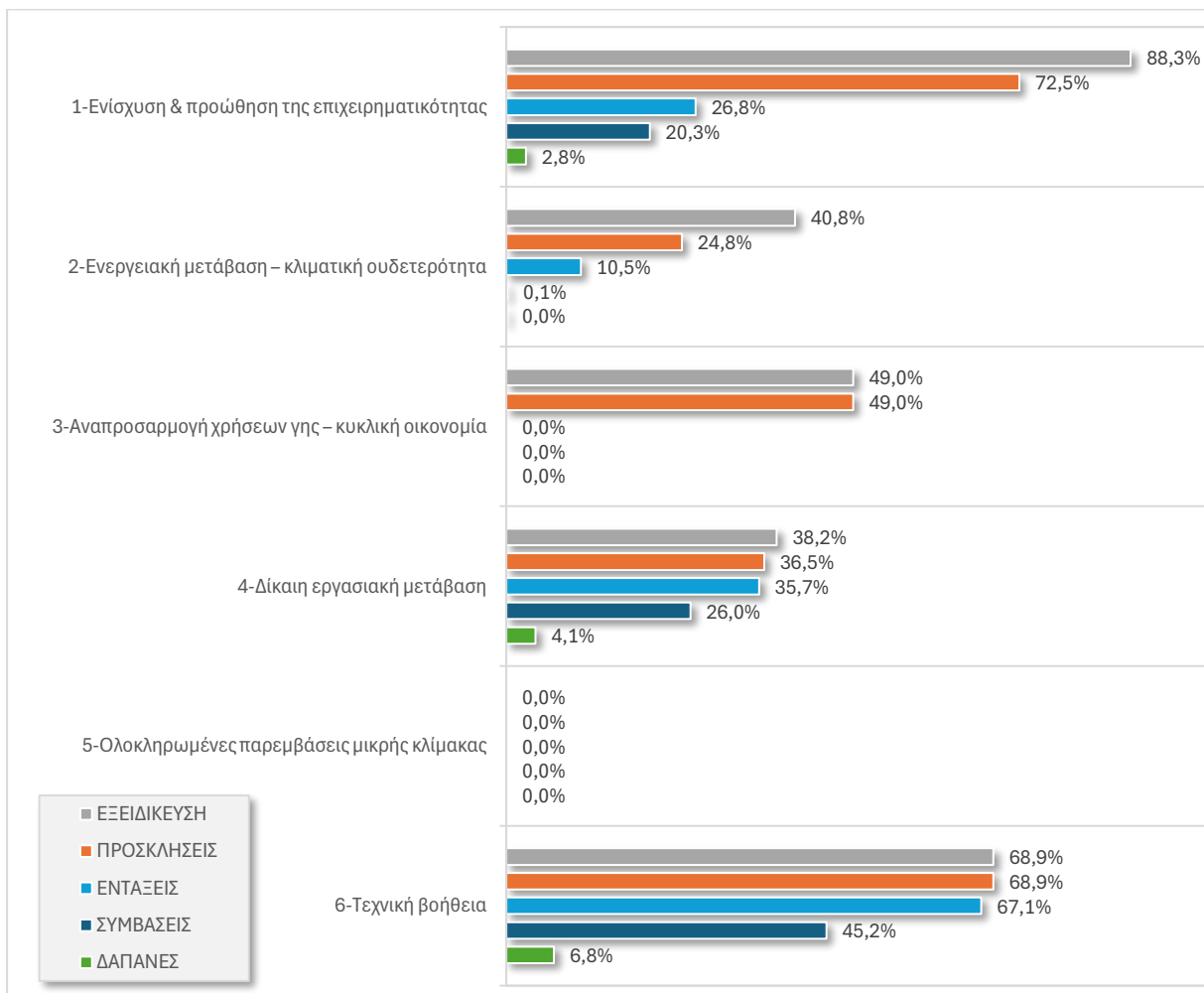
Αναλυτικά, η πρόοδος υλοποίησης ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση» φαίνεται στα διαγράμματα που ακολουθούν.

Διάγραμμα 2: Πρόοδος Προγράμματος ΠΔΑΜ ανά Προτεραιότητα (ποσά, ΔΔ)

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

Διάγραμμα 3: Πρόοδος Προγράμματος ΠΔΑΜ ανά Προτεραιότητα (ποσοστά ως προς τον π/υ)

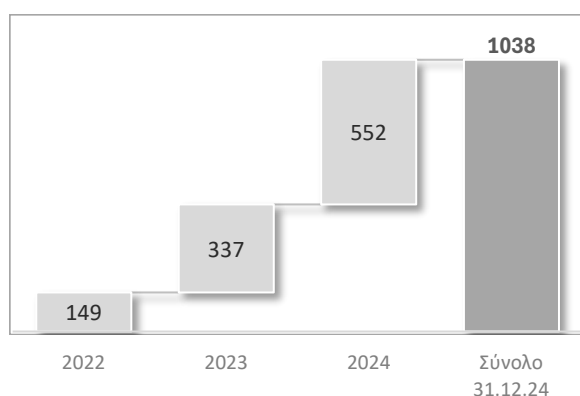
Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

Συγκεντρωτικά, για το σύνολο του προγράμματος **σε ετήσια βάση** και ανά είδος ενέργειας (Εξειδικεύσεις, Προσκλήσεις, Εντάξεις, ΝοΔε), η συνολική πορεία υλοποίησης του ΠΔΑΜ έως τις 31.12.2024, αποτυπώνεται στα παρακάτω διαγράμματα.

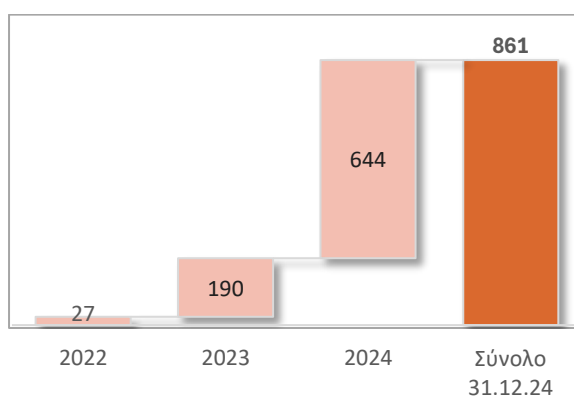
Παρατηρείται ότι:

- Η έκδοση Εξειδικεύσεων αυξάνεται με θετικό ρυθμό κατά το διάστημα της τριετίας που εξετάζεται. Οι Εξειδικεύσεις κατά το τρίτο έτος είναι σημαντικά περισσότερες σε σχέση με τα πρώτα έτη.
- Η έκδοση Προσκλήσεων αυξάνεται με θετικό ρυθμό κατά το διάστημα της τριετίας που εξετάζεται, ακολουθώντας την πορεία έκδοσης των Εξειδικεύσεων. Οι Προσκλήσεις κατά το τρίτο έτος είναι σημαντικά περισσότερες σε σχέση με τα πρώτα έτη, ακολουθώντας τον ρυθμό των εξειδικεύσεων.
- Οι εντάξεις, ακολουθώντας την πορεία έκδοσης των Προσκλήσεων, έχουν αυξηθεί κατά το διάστημα των δύο τελευταίων ετών.
- Οι ΝοΔε, ακολουθώντας την πορεία των εντάξεων, έχουν αυξηθεί κατά το διάστημα των δύο τελευταίων ετών και αναμένεται να αυξηθούν περαιτέρω εντός του τρέχοντος έτους.

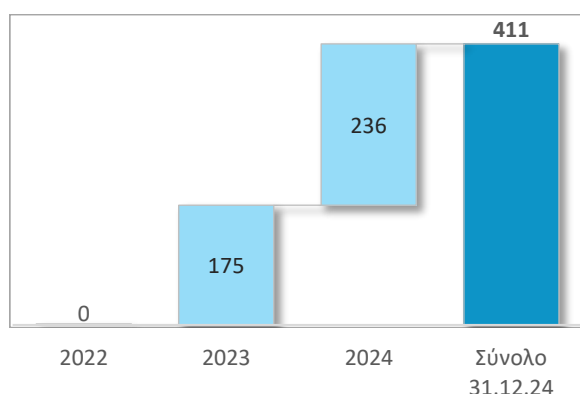
Διάγραμμα 4: Ετήσια εξέλιξη έκδοσης Εξειδικεύσεων

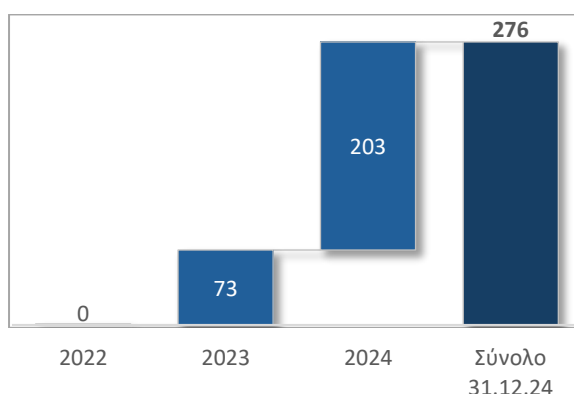
Διάγραμμα 5: Ετήσια εξέλιξη έκδοσης Προσκλήσεων

Διάγραμμα 6: Ετήσια εξέλιξη Εντάξεων

Διάγραμμα 7: Ετήσια εξέλιξη Συμβάσεων

2.1.2. Πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος ανά Κατηγορία Δράσης

Επιμέρους ανά Κατηγορία δράσης, παρουσιάζεται στους ακόλουθους πίνακες η πρόοδος υλοποίησης του ΠΔΑΜ (Εξειδικεύσεις / Προσκλήσεις / Εντάξεις / Νομικές Δεσμεύσεις / Δαπάνες) (α) σε απόλυτα ποσά και (β) σε ποσοστά υλοποίησης σε σχέση με τον προγραμματικό προϋπολογισμό της εκάστοτε **κατηγορίας δράσης**.

Στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 1, σε επίπεδο εξειδικεύσεων, προσκλήσεων και εντάξεων, το πρόγραμμα εμφανίζει ιδιαίτερα ικανοποιητική εικόνα όσον αφορά σε δράσεις καινοτομίας (1.1) και επιχειρηματικότητας (1.2, 1.3, 1.4), όπου κατανέμεται το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της Προτεραιότητας.

Όσον αφορά στις ενεργειακές δράσεις της Προτεραιότητας 2, παρατηρείται ένα δυϊσμός. Οι δράσεις (2.1, 2.2) που αφορούν σε ώριμες τεχνολογίες (ενεργειακή εξοικονόμηση, αντλίες θερμότητας, κ.λπ.) εμφανίζονται με

υψηλό βαθμό εξειδίκευσης και έκδοσης προσκλήσεων, ενώ καταγράφονται και ΝοΔε. Αντίθετα, οι δράσεις (2.3) που σχετίζονται με πιο καινοτόμες τεχνολογίες ή σύνθετα έργα (αντλησιοταμίευση, αλυσίδα αξίας βιομάζας, κ.λπ.) εμφανίζονται με σημαντική υστέρηση έναντι των πρώτων σε όλα τα σχετικά πεδία (μηδενικές προσκλήσεις, εντάξεις, ΝοΔε).

Αντίστοιχη είναι η εικόνα όσον αφορά στις δράσεις της Προτεραιότητας 3. Οι περισσότεροι συμβατικές δράσεις (3.1), που αφορούν στην αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα πρώην λιγνιτικά πεδία, προκύπτει ότι υλοποιούνται και μάλιστα, με επιταχυνόμενους ρυθμούς (εκδόθηκαν προσκλήσεις και αναμένονται εντάξεις). Οι δράσεις της κυκλικής οικονομίας (3.2), που πρακτικά αφορούσαν στην ανακύκλωση Φ/Β, μπαταριών, κ.ο.κ., δεν έχουν εξειδικευτεί.

Στην Προτεραιότητα 4 έχουν εξειδικευτεί οι δράσεις (4.1, 4.2, 4.5) που αφορούν σε άμεσες παρεμβάσεις ποιοτικής αναβάθμισης των προσόντων και κοινωνικοοικονομικής ένταξης των ανέργων των περιοχών μετάβασης (περίπου 2/5 του προϋπολογισμού της προτεραιότητας), έχουν εκδοθεί οι αντίστοιχες προσκλήσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις (4.1, 4.2) καταγράφονται και ΝοΔε. Στις υπόλοιπες δράσεις καταγράφεται χρονική υστέρηση.

Αναφορικά με την Προτεραιότητα 5, όπως έχει αναφερθεί και προγενέστερα δεν σημειώνεται πρόοδος στην ενεργοποίηση και υλοποίησή της.

Η Προτεραιότητα 6 “Τεχνική Βοήθεια” παρουσιάζει ικανοποιητική πρόοδο υλοποίησης

Συνολικά, το Πρόγραμμα καταγράφει ικανοποιητικούς και επιταχυνόμενους ρυθμούς υλοποίησης σε δράσεις που αφορούν στην επιχειρηματικότητα, την άμεση ανταπόκριση στις ανάγκες των ανέργων και σε ώριμες ενεργειακές τεχνολογίες. Το γεγονός ότι οι δράσεις αυτές έχουν τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα δεν πρέπει να οδηγήσει σε εφησυχασμό. Αφενός οι ΝοΔε αυτών των δράσεων θα πρέπει να μετατραπούν σε απορρόφηση, αφετέρου θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις για τις περισσότερες προωθημένες και σύνθετες δράσεις του προγράμματος, οι περισσότερες εκ των οποίων βρίσκονται ακόμη σε στάδιο πριν την εξειδίκευση.

Πίνακας 8: Προϋπολογισμός των εξειδικεύσεων, προσκλήσεων, εντάξεων και ΝοΔε σε σχέση με τον προγραμματικό προϋπολογισμό ανά κατηγορία δράσης (ποσά σε ΔΔ)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΕΙΣ	ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ	ΕΝΤΑΞΕΙΣ	ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ	ΔΑΠΑΝΕΣ
1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες	240.433.000,00	116.600.000,00	89.800.000,00	58.590.831,15	4.728.985,00	86.710,08
1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων	228.686.000,00	340.000.000,00	256.000.000,00	50.000.000,00	50.000.000,00	21.000.000,00
1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας	67.000.000,00	27.000.000,01	27.000.000,00	26.032.808,00	26.032.808,00	2.099.420,00
1.4 Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας	295.000.000,00	249.999.999,99	230.000.000,00	87.931.182,21	87.931.182,21	0,00
2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα	44.860.400,00	48.308.067,00	8.308.067,00	8.838.433,77	78.381,71	18.246,72
2.2. Καθαρή ενέργεια	133.300.000,00	53.930.000,01	53.930.000,00	17.546.327,13	258.540,00	0,00
2.3 Έξυπνη ενέργεια	72.423.600,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3.1 Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία	52.000.000,00	30.400.000,00	30.400.000,00	0,00	0,00	0,00
3.2 Κυκλική οικονομία	10.000.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές	68.337.000,00	67.214.000,00	67.214.000,00	56.484.000,00	44.965.332,67	6.001.787,85
4.2 Προώθηση της απασχόλησης	77.365.000,00	37.499.999,99	37.500.000,00	45.912.386,50	41.542.007,00	7.740.478,30
4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού	102.866.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.4 Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων	25.640.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.5 Κοινωνικοοικονομική ένταξη	19.428.000,00	16.340.000,00	16.340.000,00	16.256.000,00	0,00	0,00
4.5 Κοινωνικοοικονομική ένταξη		3.500.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.6 Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης	24.800.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.7 Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας	5.850.000,00	2.400.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού	7.820.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές	31.000.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands	57.746.200,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Τεχνική Βοήθεια	64.632.343,00	44.500.000,00	44.500.000,00	43.400.000,00	29.242.434,46	4.363.830,53
Σύνολο	1.629.187.543,00	1.037.692.066,98	860.992.067,00	410.991.968,76	284.779.671,05	41.310.473,48

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

Πίνακας 9: Ποσοστά των προϋπολογισμών των εξειδικεύσεων, προσκλήσεων, εντάξεων και ΝοΔε σε σχέση με τον προγραμματικό προϋπολογισμό ανά κατηγορία δράσης

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΠΡΟΫΠ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΕΩΝ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΠΡΟΫΠ. ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΝ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΕΝΤΑΞΕΙΣ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ
1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες	240.433.000,00	48,50%	37,35%	24,37%	1,97%	0,04%
1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων	228.686.000,00	148,68%	111,94%	21,86%	21,86%	9,18%
1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας	67.000.000,00	40,30%	40,30%	38,85%	38,85%	3,13%
1.4 Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας	295.000.000,00	84,75%	77,97%	29,81%	29,81%	0,00%
2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα	44.860.400,00	107,69%	18,52%	19,70%	0,17%	0,04%
2.2. Καθαρή ενέργεια	133.300.000,00	40,46%	40,46%	13,16%	0,19%	0,00%
2.3 Έξυπνη ενέργεια	72.423.600,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
3.1 Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία	52.000.000,00	58,46%	58,46%	0,00%	0,00%	0,00%
3.2 Κυκλική οικονομία	10.000.000,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές	68.337.000,00	98,36%	98,36%	82,66%	65,80%	8,78%
4.2 Προώθηση της απασχόλησης	77.365.000,00	48,47%	48,47%	59,35%	53,70%	10,01%
4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού	102.866.000,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4.4 Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων	25.640.000,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4.5 Κοινωνικοοικονομική ένταξη	19.428.000,00	102,12%	84,11%	83,67%	0,00%	0,00%
4.6 Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης	24.800.000,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4.7 Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας	5.850.000,00	41,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού	7.820.000,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές	31.000.000,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands	57.746.200,00	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
6. Τεχνική Βοήθεια	64.632.343,00	68,85%	68,85%	67,15%	45,24%	6,75%
Σύνολο	1.629.187.543,00	63,69%	52,85%	25,23%	17,48%	2,54%

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

2.1.3. Πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης των πόρων του Προγράμματος ανά Πεδίο Παρέμβασης

Στους ακόλουθους πίνακες παρουσιάζεται η πρόοδος υλοποίησης του ΠΔΑΜ (Εξειδικεύσεις / Προσκλήσεις / Εντάξεις / Νομικές Δεσμεύσεις / Δαπάνες) ανά Προτεραιότητα και Πεδίο Παρέμβασης (ΠΠ), (α) σε απόλυτα ποσά και (β) σε ποσοστά υλοποίησης σε σχέση με τον εγκεκριμένο προϋπολογισμό του Προγράμματος.

Παρατηρείται ότι σε όλα στάδια υλοποίησης έως και την ανάληψη ΝοΔε, παρουσιάζεται εξαιρετικά ικανοποιητική πρόοδος ενεργοποίησης και απορρόφησης πόρων στα ΠΠ 021, 179,180 και μέτρια πρόοδος στα ΠΠ 004, 008, 025, 045, 048, 134,182. Για τα ανωτέρω έχουν πραγματοποιηθεί και Δαπάνες εκτός των 004, 008 και 048.

Έως το στάδιο των εντάξεων εξελίσσεται επίσης με εξαιρετικό ρυθμό η ενεργοποίηση και απορρόφηση για τα ΠΠ 027, 029, 030, 036 και 153, ενώ σχετικά χαμηλός ρυθμός παρατηρείται στα ΠΠ 136 και 181.

Στο στάδιο προσκλήσεων βρίσκεται με σχετικά ικανοποιητικό βαθμό προόδου η ενεργοποίηση για τα ΠΠ 009, 010 και 073, ενώ για τα ΠΠ 012, 016, 020, 026, 127 η ενεργοποίηση δεν έχει προχωρήσει πέραν του σταδίου των εξειδικεύσεων.

Πίνακας 9: Πρόοδος υλοποίησης ΠΔΑΜ ανά Προτεραιότητα και Πεδίο Παρέμβασης (ποσά σε ΔΔ)

Προτ/τα	ΠΠ	Προϋπ. Προγράμματος	Προϋπ. Εξειδικεύσεων	Προϋπ. Προσκλήσεων	Εντάξεις	Συμβάσεις	Δαπάνες
1	004	16.800.000,00	11.630.769,23	11.630.769,23	13.198.662,67	1.995.123,80	0,00
1	008	9.200.000,00	6.369.230,77	6.369.230,77	6.601.311,33	997.861,20	0,00
1	009	19.566.000,00	13.176.316,31	13.176.316,31	0,00	0,00	0,00
1	010	16.093.000,00	10.823.683,69	10.823.683,69	0,00	0,00	0,00
1	012	31.192.000,00	1.852.941,18	0,00	0,00	0,00	0,00
1	016	10.000.000,00	9.264.705,88	0,00	0,00	0,00	0,00
1	020	41.500.000,00	1.389.705,88	0,00	0,00	0,00	0,00
1	021	196.185.000,00	621.447.058,82	513.000.000,00	163.963.990,21	163.963.990,21	23.099.420,00
1	025	52.560.000,00	27.476.470,60	21.800.000,00	10.800.000,00	1.736.000,00	86.710,08
1	026	28.500.000,00	4.169.117,65	0,00	0,00	0,00	0,00
1	027	3.000.000,00	3.000.000,00	3.000.000,00	3.000.000,00	0,00	0,00
1	029	1.500.000,00	1.500.000,00	1.500.000,00	1.500.000,00	0,00	0,00
1	030	1.500.000,00	1.500.000,00	1.500.000,00	1.500.000,00	0,00	0,00
1	036	20.000.000,00	20.000.000,00	20.000.000,00	21.990.857,15	0,00	0,00
2	045	15.960.000,00	48.308.067,00	8.308.067,00	8.838.433,77	78.381,71	18.246,72
2	048	76.330.000,00	53.930.000,01	53.930.000,00	17.546.327,13	258.540,00	0,00
3	073	52.000.000,00	30.400.000,00	30.400.000,00	0,00	0,00	0,00
4	127	5.850.000,00	2.400.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4	134	219.408.000,00	104.713.999,99	104.714.000,00	102.396.386,50	86.507.339,67	13.742.266,15
4	136	27.000.000,00	5.912.098,30	5.912.098,30	4.128.000,00	0,00	0,00
4	153	11.088.000,00	13.927.901,70	10.427.901,70	12.128.000,00	0,00	0,00
6	179	2.870.000,00	6.500.000,00	6.500.000,00	6.500.000,00	6.447.752,00	1.110.617,71
6	180	16.400.000,00	17.373.198,53	17.373.198,52	19.650.000,00	16.488.643,37	1.291.028,01
6	181	16.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	0,00	0,00
6	182	29.362.343,00	18.626.801,48	18.626.801,48	15.250.000,00	6.306.039,09	1.962.184,82
Σύνολο		1.629.187.543,00	1.037.692.066,98	860.992.067,00	410.991.968,76	284.779.671,05	41.310.473,48

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

Πίνακας 10: Πρόοδος υλοποίησης ΠΔΑΜ ανά Προτεραιότητα και Πεδίο Παρέμβασης (ποσοστά)

Προτ/τα	ΠΠ	Προϋπ. Προγράμματος	ΠΡΟΫΠ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΕΩΝ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΠΡΟΫΠ. ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΩΝ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΕΝΤΑΞΕΙΣ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΠΙ ΠΡΟΓΡ.ΠΟΡΩΝ
1	4	16.800.000,00	69,23%	69,23%	78,56%	11,88%	0,00%
1	8	9.200.000,00	69,23%	69,23%	71,75%	10,85%	0,00%
1	9	19.566.000,00	67,34%	67,34%	0,00%	0,00%	0,00%
1	10	16.093.000,00	67,26%	67,26%	0,00%	0,00%	0,00%
1	12	31.192.000,00	5,94%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1	16	10.000.000,00	92,65%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1	20	41.500.000,00	3,35%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1	21	196.185.000,00	316,77%	261,49%	83,58%	83,58%	11,77%
1	25	52.560.000,00	52,28%	41,48%	20,55%	3,30%	0,16%
1	26	28.500.000,00	14,63%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1	27	3.000.000,00	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
1	29	1.500.000,00	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
1	30	1.500.000,00	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
1	36	20.000.000,00	100,00%	100,00%	109,95%	0,00%	0,00%
2	45	15.960.000,00	302,68%	52,06%	55,38%	0,49%	0,11%
2	48	76.330.000,00	70,65%	70,65%	22,99%	0,34%	0,00%
3	73	52.000.000,00	58,46%	58,46%	0,00%	0,00%	0,00%
4	127	5.850.000,00	41,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4	134	219.408.000,00	47,73%	47,73%	46,67%	39,43%	6,26%
4	136	27.000.000,00	21,90%	21,90%	15,29%	0,00%	0,00%
4	153	11.088.000,00	125,61%	94,05%	109,38%	0,00%	0,00%
6	179	2.870.000,00	226,48%	226,48%	226,48%	224,66%	38,70%
6	180	16.400.000,00	105,93%	105,93%	119,82%	100,54%	7,87%
6	181	16.000.000,00	12,50%	12,50%	12,50%	0,00%	0,00%
6	182	29.362.343,00	63,44%	63,44%	51,94%	21,48%	6,68%
Σύνολο	Σύνολο	1.629.187.543,00	63,69%	52,85%	25,23%	17,48%	2,54%

Πηγή: ΟΠΣ, 31.12.2024

2.2. Αποτύπωση και αξιολόγηση της προόδου ενεργοποίησης και επίτευξης των στόχων των Δεικτών του Προγράμματος

2.2.1. Πρόοδος δεικτών για το σύνολο του Προγράμματος

2.2.1.1 Μέση πρόοδος δεικτών

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται, για το σύνολο του Προγράμματος, η μέση πρόοδος:

- α) της ενεργοποίησης των τιμών στόχου του Προγράμματος βάσει των ενταγμένων (έως 31.12.2024) πράξεων, ως προς το Ορόσημο του 2024 (μόνο για τους Δείκτες Εκροών) και ως προς τον Στόχο του 2029 του Προγράμματος (για Δείκτες Εκροών και Αποτελεσμάτων).
- β) των τιμών επίτευξης των δεικτών, ως προς το Ορόσημο του 2024 (μόνο για τους Δείκτες Εκροών) και ως προς τον Στόχο του 2029 του Προγράμματος (για Δείκτες Εκροών και Αποτελεσμάτων).

Παρατηρείται ότι, αναφορικά με τους στόχους των ενταγμένων πράξεων, οι Δείκτες Εκροών, σε όλες τις Προτεραιότητες εκτός της Προτεραιότητας 3, έχουν υπερκαλύψει τα Ορόσημα 2024, ενώ οι Στόχοι 2029 ικανοποιούνται κατά 85%, 70%, 30% και 9% κατά μέσο όρο στις Προτεραιότητες 6, 1, 4 και 2 αντίστοιχα.

Ως προς τους Δείκτες Αποτελεσμάτων, στις Προτεραιότητες 1, 4 και 2 οι στόχοι των εντάξεων ικανοποιούν τους Στόχους 2029 κατά μέσο όρο κατά 75%, 36% και 1% αντίστοιχα.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης των δεικτών μέχρι τις 31.12.2024, καταγράφονται αποτελέσματα μόνο στην Προτεραιότητα 6 δεδομένου ότι στις υπόλοιπες Προτεραιότητες τα περισσότερα έργα βρίσκονται σε φάση υλοποίησης και αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025.

Πίνακας 11: Μέσα ποσοστά προόδου στόχων ενταγμένων πράξεων και επίτευξης δεικτών ως προς τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος, ανά Προτεραιότητα

Προτεραιότητα	Είδος Δείκτη	Πρόοδος στόχων ενταγμένων πράξεων ως προς τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος		Ποσοστά επίτευξης δεικτών ως προς τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος	
		% Στόχου <u>Ενταγμένων</u> (2024) ως προς το Ορόσημο 2024 (μέσος όρος)	% Στόχου <u>Ενταγμένων</u> (2024) ως προς τον Στόχο 2029 (μέσος όρος)	% επίτευξης ως προς το Ορόσημο 2024 (μέσος όρος)	% επίτευξης ως προς τον Στόχο 2029 (μέσος όρος)
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	Δείκτες Εκροών	616%	70%	0%	0%
	Δείκτες Αποτελεσμάτων		75%		1%
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	Δείκτες Εκροών	133%	9%	0%	0%
	Δείκτες Αποτελεσμάτων		1%		0%
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	Δείκτες Εκροών	0%	0%	0%	0%
	Δείκτες Αποτελεσμάτων		0%		0%
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	Δείκτες Εκροών	173%	30%	25%	4%
	Δείκτες Αποτελεσμάτων		36%		0%
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	Δείκτες Εκροών	Μηδενικό ορόσημο	0%	Μηδενικό ορόσημο	0%
	Δείκτες Αποτελεσμάτων		0%		0%
6. Τεχνική Βοήθεια	Δείκτες Εκροών	1471%	85%	61%	22%

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι Δείκτες του Προγράμματος και αποτυπώνονται αναλυτικά για κάθε δείκτη ανά είδος (εκροών και αποτελεσμάτων), τα αντίστοιχα στοιχεία προόδου ενεργοποίησης των στόχων βάσει των ενταγμένων πράξεων και τα ποσοστά επίτευξης των δεικτών, ως προς τα Ορόσημα 2024 και τους Στόχους 2029 του Προγράμματος.

2.2.1.2 Πρόοδος Δεικτών Εκροών

Η πρόοδος των Δεικτών εκροών ως προς τα Ορόσημα 2024 και τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, όπως αποτυπώνεται στους στόχους των ενταγμένων πράξεων και τις τιμές επίτευξης στις 31.12.24, καθώς και τα

αντίστοιχα ποσοστά προόδου, παρουσιάζονται αναλυτικά στον ακόλουθο πίνακα για όσους δείκτες εκροών έχουν καταγράψει επιδόσεις στους στόχους των ενταγμένων πράξεων μέχρι το συγκεκριμένο χρονικό σημείο αναφοράς.

A. Πρόοδος ενεργοποίησης τιμών στόχων Δεικτών Εκροών ενταγμένων πράξεων (2024)

Παρατηρείται ότι σε όλους τους αναφερόμενους δείκτες εκροών έχουν υπερκαλυφθεί οι στόχοι των Οροσήμων 2024 του Προγράμματος, με βάση τους στόχους των ενταγμένων πράξεων, εκτός των ακόλουθων δεικτών: RCO02 που βρίσκεται στο 18% του Οροσήμου 2024 και RCO22 που έχει σχεδόν ικανοποιήσει τον στόχο του Οροσήμου 2024 με 96%.

Ως προς τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, αυτοί έχουν ήδη καλυφθεί από τους στόχους των ενταγμένων πράξεων για τους δείκτες PSO691, PSO692b, PSO696, PSO697, RCO03 και RCO04. Σε ποσοστό προόδου άνω του 50% κινούνται οι δείκτες EECO05 με 85%, RCO19 με 84%, RCO15 με 75%, EECO04 με 75%, EECO02 με 66%, PSO693 με 59%, PSO694 με 52% και RCO05 με 50%. Ακολουθούν οι δείκτες RCO01, PSO740, EECO07, RCO02 και RCO22 των οποίων τα ποσοστά προόδου βρίσκονται στο 26%, 20%, 18%, 3% και 11% αντίστοιχα.

B. Πρόοδος τιμών επίτευξης Δεικτών Εκροών

Δεδομένου ότι τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης και αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν τιμές επίτευξης το 2025, πρόοδος σε σχέση με το Ορόσημο 2024 παρατηρείται στους ακόλουθους δείκτες:

- PSO696 - Ενέργειες επικοινωνίας και προβολής, με ποσοστό επίτευξης 110%
- PSO697 - Επικοινωνιακά σχέδια δράσης, με ποσοστό επίτευξης 100%
- EECO07 - Αριθμός νέων ηλικίας 18-29 ετών, με ποσοστό επίτευξης 93%
- PSO693 - Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών, με ποσοστό επίτευξης 86%
- PSO694 - Δικαιούχοι που υποστηρίζονται, με ποσοστό επίτευξης 70%
- EECO04 - Οικονομικώς αδρανή άτομα, με ποσοστό επίτευξης 52%
- EECO02 - Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων, με ποσοστό επίτευξης 51%.

Ως προς τον Στόχο 2029 πρόοδος παρατηρείται επίσης στους ανωτέρω δείκτες: PSO697, PSO696, EECO02, EECO07, PSO693, PSO694 και EECO04 με ποσοστά 100%, 17%, 15%, 9%, 8%, 7% και 5% αντίστοιχα.

Πίνακας 12: Τιμές και ποσοστά προόδου Δεικτών Εκροών με επιδόσεις έως 31.12.24

Κωδικός Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
EECO02	6.649	21.909	14.400	3.367	217%	51%	66%	15%
EECO04	81	806	605	42	747%	52%	75%	5%
EECO05	2.193	6.329	5.400	8	246%	0%	85%	0%
EECO07	338	3.377	600	315	178%	93%	18%	9%
PSO691	10	600	600	0	6000%	0%	100%	0%
PSO692b	18	180	180	0	1000%	0%	100%	0%
PSO693	21	212	125	18	595%	86%	59%	8%
PSO694	10	96	50	7	500%	70%	52%	7%
PSO696	10	63	63	11	630%	110%	100%	17%
PSO697	1	1	1	1	100%	100%	100%	100%
PSO740	0	5	1	0			20%	0%
RCO01	851	5.964	1.446	0	176%	0%	26%	0%
RCO02	683	4.827	120	0	18%	0%	3%	0%
RCO03	41	412	1.446	0	3527%	0%	351%	0%
RCO04	127	725	740	0	583%	0%	102%	0%
RCO05	154	767	380	0	247%	0%	50%	0%
RCO15	48	240	180	0	375%	0%	75%	0%
RCO19	4.200	42.000	35.086	0	835%	0%	84%	0%
RCO22	14	127	14	0	96%	0%	11%	0%

Στους δείκτες εκροών PSO741, PSO742, PSO743, PSO744, PSO745, PSO752, RCO07, RCO101, RCO107, RCO13, RCO18, RCO20, RCO34, RCO38, RCO67 και RCO70 που δεν περιλαμβάνονται στον παραπάνω πίνακα, δεν έχει καταγραφεί καμία επίδοση έως 31.12.24.

2.2.1.3 Πρόοδος Δεικτών Αποτελεσμάτων

Η πρόοδος των Δεικτών αποτελεσμάτων ως προς τα Ορόσημα 2024 και τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, όπως αποτυπώνεται στους στόχους των ενταγμένων πράξεων και τις τιμές επίτευξης στις 31.12.24, καθώς και τα αντίστοιχα ποσοστά προόδου, παρουσιάζονται αναλυτικά στον ακόλουθο πίνακα για όσους δείκτες αποτελεσμάτων έχουν καταγράψει επιδόσεις στους στόχους των ενταγμένων πράξεων μέχρι το συγκεκριμένο χρονικό σημείο αναφοράς.

A. Πρόοδος ενεργοποίησης τιμών στόχων Δεικτών Αποτελεσμάτων ενταγμένων πράξεων (2024)

Παρατηρείται ότι στους δείκτες αποτελεσμάτων EECR03 και RCR02, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει τους αντίστοιχους Στόχους 2029 του Προγράμματος, ενώ στους δείκτες EECR01, EECR04 και RCR18 έχουν ξεπεράσει το 50% του Στόχου 2029 με 75%, 66% και 76% αντίστοιχα. Ακολουθούν οι δείκτες RCR03 με 39%, RCR01 με 13%, RCR102 με 12%, RCR29 με 4% και RCR31 με 1%, ποσοστά στόχων ενταγμένων πράξεων ως προς τους Στόχους 2029.

B. Πρόοδος τιμών επίτευξης Δεικτών Αποτελεσμάτων

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης των Δεικτών Αποτελεσμάτων σε σχέση με τους Στόχους 2029, καταγράφεται μέχρι 31.12.24 για τους δείκτες EECR01, EECR03, EECR04, RCR102 και RCR18 πρόοδος κατά 0,4%, 1%, 0,3%, 1% και 7% αντίστοιχα.

Πίνακας 13: Τιμές και ποσοστά προόδου Δεικτών Αποτελεσμάτων με επιδόσεις έως 31.12.24

Δείκτης Κωδ.	Στόχος 2029 ΠΔΑΜ	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου <u>Ενταγμένων</u> ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
EECR01	242	182	1	75%	0,4%
EECR03	11.744	12.850	174	109%	1%
EECR04	12.523	8.230	36	66%	0,3%
RCR01	5.225	700	0	13%	0%
RCR02	46.193.771	143.500.000	0	311%	0%
RCR03	304	120	0	39%	0%
RCR102	82	10	0,52	12%	1%
RCR18	275	210	20	76%	7%
RCR29	115.510	4.762	0	4%	0%
RCR31	1.398.595	19.551	0	1%	0%

Στους λοιπούς δείκτες αποτελεσμάτων του Προγράμματος (PSR746, PSR747, PSR748, PSR749, PSR750, PSR751, RCR06, RCR52, RCR71, RCR74 και RCR98) που δεν περιλαμβάνονται στον παραπάνω πίνακα, δεν έχει καταγραφεί καμία επίδοση έως 31.12.24, ωστόσο δεδομένου ότι τα περισσότερα έργα είναι ακόμα σε φάση υλοποίησης, εκτιμάται ότι θα αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025.

2.2.2. Πρόοδος Δεικτών ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος

Στην παρούσα Ενότητα, αναλύεται η πρόοδος υλοποίησης των στόχων των δεικτών ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη το Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος και στοιχεία από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) έως 31.12.2024, που αφορούν στις εντάξεις πράξεων και τους αντίστοιχους δείκτες, καθώς και τις τιμές επίτευξης των επιμέρους δεικτών.

Ειδικότερα, παρουσιάζεται αναλυτικά ανά Προτεραιότητα και Δείκτη, η πρόοδος:

- της τιμής στόχου των ενταγμένων (έως 31.12.24) πράξεων, ως προς το Ορόσημο του 2024 (μόνο για τους Δείκτες Εκροών) και ως προς τον Στόχο του 2029 του Προγράμματος (για Δείκτες Εκροών και Αποτελεσμάτων)
- των τιμών επίτευξης των δεικτών, ως προς το Ορόσημο του 2024 (μόνο για τους Δείκτες Εκροών) και ως προς τον Στόχο του 2029 του Προγράμματος (για Δείκτες Εκροών και Αποτελεσμάτων).

2.2.2.1 Πρόοδος δεικτών Προτεραιότητας 1 «Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας»

Πρόοδος Δεικτών Εκροών Προτεραιότητας 1

Στην Προτεραιότητα 1 αναφορικά με τους δείκτες εκροών, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει τα Ορόσημα 2024 του Προγράμματος για όλους του δείκτες εκροών, εκτός του RCO02 που βρίσκεται στο 18% και των RCO07 και RCO13 για τους οποίους δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Ως προς τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν ήδη υπερκαλύψει τους στόχους για τους δείκτες RCO03 και RCO04, ακολουθούν οι δείκτες RCO15 με 75%, RCO05 με 50%, RCO01 με 26%, PSO740 με 20% και RCO02 με 3%, ενώ τέλος στους δείκτες RCO07 και RCO13 δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης, τόσο των Οροσήμων 2024, όσο και των Στόχων 2029 του Προγράμματος, η τιμή επίτευξης είναι μηδέν καθώς τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης και αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025. Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 14: Δείκτες εκροών Προτεραιότητας 1, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCO01	Κοινός	821	5.666	1.446	0	176%	0%	26%	0%
RCO02	Κοινός	653	4.529	120	0	18%	0%	3%	0%
RCO03	Κοινός	41	412	1.446	0	3527%	0%	351%	0%
RCO04	Κοινός	127	725	740	0	583%	0%	102%	0%
RCO05	Κοινός	154	767	380	0	247%	0%	50%	0%
RCO07	Κοινός	4	23	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO13	Κοινός	5.000.000	10.000.000	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO15	Κοινός	48	240	180	0	375%	0%	75%	0%
PSO740	Ειδικός	0	5	1	0	μηδενικό ορόσημο	μηδενικό ορόσημο	20%	0%

Πρόοδος Δεικτών Αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 1

Σχετικά με τους δείκτες αποτελεσμάτων οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει τον Στόχο του 2029 του Προγράμματος για τον δείκτη RCR02, ακολουθούν οι RCR18 με 76%, RCR03 με 39%, RCR01 με 13% και RCR102 με 12% ενώ μόνο στον RCR06 δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης των Στόχων 2029 του Προγράμματος, παρατηρείται για τους δείκτες RCR18 και RCR102 πρόοδος κατά 7,27% και 0,63% αντίστοιχα. Ως προς τους υπόλοιπους δείκτες, δεδομένου πως τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης, αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025. Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 15: Δείκτες αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 1, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.24

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Στόχος 2029 ΠΔΑΜ	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCR01	Κοινός	5.225	700	0	13%	0%
RCR02	Κοινός	46.193.771	143.500.000	0	311%	0%
RCR03	Κοινός	304	120	0	39%	0%
RCR06	Κοινός	6	0	0	0%	0%
RCR18	Κοινός	275	210	20	76%	7,27%
RCR102	Κοινός	82	10	0.5	12%	0,63%

2.2.2.2 Πρόοδος δεικτών Προτεραιότητας 2 «Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα»

Πρόοδος Δεικτών Εκρών Προτεραιότητας 2

Στην Προτεραιότητα 2 αναφορικά με τους δείκτες εκρών, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει το Ορόσημο 2024 του Προγράμματος στον δείκτη RCO19, ο δείκτης RCO22 βρίσκεται κοντά στην κάλυψη του στόχου, με 96%, ενώ στους υπόλοιπους δείκτες εκρών δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Ως προς τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, η μεγαλύτερη επίδοση στους στόχους ενταγμένων πράξεων σημειώνεται στον δείκτη RCO19 με 84%, ακολουθεί ο δείκτης RCO22 με 11%, ενώ στους υπόλοιπους δείκτες δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης, τόσο των Οροσήμεν 2024, όσο και των Στόχων 2029 του Προγράμματος, η τιμή επίτευξης είναι μηδέν, καθώς τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης και αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025. Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 16: Δείκτες εκρών Προτεραιότητας 2, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCO01	Κοινός	30	298	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO02	Κοινός	30	298	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO18	Κοινός	130	1.304	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO19	Κοινός	4.200	42.000	35.086	0	835%	0%	84%	0%
RCO20	Κοινός	0	3,5	0	0	-	-	0%	0%
RCO22	Κοινός	14	127	14	0	96%	0%	11%	0%
RCO34	Κοινός	0	320.000	0	0	-	-	0%	0%
PSO741	Ειδικός	2.300.000	9.200.000	0	0	0%	0%	0%	0%
PSO742	Ειδικός	0	1.080	0	0	-	-	0%	0%
PSO744	Ειδικός	101	201	0	0	0%	0%	0%	0%

Πρόοδος Δεικτών Αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 2

Σχετικά με τους δείκτες αποτελεσμάτων, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων παρουσιάζουν κάλυψη του Στόχου 2029 του Προγράμματος κατά 4% για τον δείκτη RCR29 και κατά 1% για τον RCR31, ενώ στους υπόλοιπους δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης των Στόχων 2029 του Προγράμματος, η τιμή επίτευξης είναι μηδενική, καθώς τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης και αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025. Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 17: Δείκτες αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 2, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Στόχος 2029 ΠΔΑΜ	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCR29	Κοινός	115.510	4.762	0	4%	0%
RCR31	Κοινός	1.398.595	19.551	0	1%	0%
PSR746	Ειδικός	1.370.624	0	0	0%	0%
PSR747	Ειδικός	150	0	0	0%	0%
PSR748	Ειδικός	10.050	0	0	0%	0%
PSR750	Ειδικός	1	0	0	0%	0%
PSR751	Ειδικός	320.000	0	0	0%	0%

2.2.2.3 Πρόοδος δεικτών Προτεραιότητας 3 «Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία»

Πρόοδος Δεικτών Εκρών Προτεραιότητας 3

Στην Προτεραιότητα 3, αναφορικά με τους δείκτες εκρών, δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων και τιμές επίτευξης.

Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 18: Δείκτες εκρών Προτεραιότητας 3, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCO38	Κοινός	58	1.156	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO107	Κοινός	0	10.000.000	0	0	-	-	0%	0%

Πρόοδος Δεικτών Αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 3

Σχετικά με τους δείκτες αποτελεσμάτων, δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων και τιμές επίτευξης, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 19: Δείκτες αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 3, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Στόχος 2029 ΠΔΑΜ	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCR52	Κοινός	1.156	0	0	0%	0%
PSR751	Ειδικός	23.000	0	0	0%	0%

2.2.2.4 Πρόοδος δεικτών Προτεραιότητας 4 «Δίκαιη εργασιακή μετάβαση»

Πρόοδος Δεικτών Εκρών Προτεραιότητας 4

Στην Προτεραιότητα 4, αναφορικά με τους δείκτες εκρών, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει τα Ορόσημα 2024 του Προγράμματος στους δείκτες EECO02, EECO04, EECO05 και EECO07, ενώ στους υπόλοιπους δείκτες δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Ως προς τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων επιφέρουν κάλυψη άνω του 50% για τους δείκτες EECO02 με 66%, EECO04 με 75%, EECO05 με 85% και EECO07 με 18%, ενώ στους υπόλοιπους δείκτες δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024, καταγράφεται πρόοδος για τους δείκτες EECO02 51%, EECO04 52% και EECO07 93%. Ως προς την πρόοδο των τιμών επίτευξης σε σχέση με τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, σημειώνεται πρόοδος για τους δείκτες EECO02 15%, EECO04 5% και EECO07 9%.

Αναλυτικά τα στοιχεία προόδου που παρουσιάζονται παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 20: Δείκτες εκρών Προτεραιότητας 4, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCO67	Κοινός	169	562	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO70	Κοινός	303	605	0	0	0%	0%	0%	0%
RCO101	Κοινός	20	200	0	0	0%	0%	0%	0%
EECO02	Κοινός	6.649	21.909	14.400	3.367	217%	51%	66%	15%
EECO04	Κοινός	81	806	605	42	747%	52%	75%	5%
EECO07	Κοινός	338	3.377	600	315	178%	93%	18%	9%
EECO05	Κοινός	2.193	6.329	5.400	8	246%	0%	85%	0%
PSO743	Ειδικός	6.015	12.031	0	0	0%	0%	0%	0%

Επισημαίνεται ότι, σε ότι αφορά τις παρεμβάσεις της Προτεραιότητας 4 του Προγράμματος στο επίπεδο των πράξεων παρακολουθούνται και οι υπόλοιποι κοινοί δείκτες του ΕΚΤ+, οι οποίοι καταγράφουν τιμές επίτευξης στις 31.12.24 ως ακολούθως:

- EECO06 «Αριθμός υπηκόων τρίτων χωρών», με τιμή επίτευξης 4
- EECO08 «Αριθμός συμμετεχόντων αστέγων ή ατόμων που έχουν αποκλειστεί από τη στέγαση», με τιμή επίτευξης 628
- EECO09 «Αριθμός συμμετεχόντων με μόρφωση κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή χαμηλότερης βαθμίδας (ISCED 0-2)», με τιμή επίτευξης 417
- EECO10 «Αριθμός συμμετεχόντων ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», με τιμή επίτευξης 2.012
- EECO11 «Αριθμός συμμετεχόντων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης», με τιμή επίτευξης 988

Πρόοδος Δεικτών Αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 4

Σχετικά με τους δείκτες αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 4, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει τον Στόχο 2029 του Προγράμματος στον δείκτη EECR03, ακολουθούν οι δείκτες EECR01 με 75% και EECR04 με 66% κάλυψη, ενώ στους υπόλοιπους δείκτες δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων πράξεων.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης των Στόχων 2029 του Προγράμματος, σημειώνεται για τους δείκτες EECR01, EECR04 και EECR03 μικρή πρόοδος κατά 0,4%, 0,3% και 1,5% αντίστοιχα, καθώς τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης και αναμένεται να αρχίσουν να δίνουν στοιχεία επίτευξης το 2025.

Αναλυτικά τα στοιχεία προόδου που παρουσιάζονται παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 21: Δείκτες αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 4, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Στόχος 2029 ΠΔΑΜ	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
RCR71	Κοινός	1.780	0	0	0%	0%
RCR74	Κοινός	303	0	0	0%	0%
RCR98	Κοινός	6.000	0	0	0%	0%
EECR01	Κοινός	242	182	1	75%	0,4%
EECR04	Κοινός	12.523	8.230	36	66%	0,3%
EECR03	Κοινός	11.744	12.850	174	109%	1,5%
PSR749	Ειδικός	3.008	0	0	0%	0%

2.2.2.5 Πρόοδος δεικτών Προτεραιότητας 5 «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες»

Πρόοδος Δεικτών Εκροών Προτεραιότητας 5

Στην Προτεραιότητα 5, αναφορικά με τους δείκτες εκροών δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων και τιμές επίτευξης. Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 22: Δείκτες εκροών Προτεραιότητας 5, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.24

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
PSO745	Ειδικός	0	5	0	0	-	-	0%	0%
PSO752	Ειδικός	0	1	0	0	-	-	0%	0%

Πρόοδος Δεικτών Αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 5

Σχετικά με τους δείκτες αποτελεσμάτων, δεν καταγράφονται στόχοι ενταγμένων και τιμές επίτευξης. Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 23: Δείκτες αποτελεσμάτων Προτεραιότητας 5, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.2024

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Στόχος 2029 ΠΔΑΜ	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
PSR750	Ειδικός	31	0	0	0%	0%

2.2.2.6 Πρόοδος δεικτών Προτεραιότητας 6 «Τεχνική Βοήθεια»

Πρόοδος Δεικτών Εκροών Προτεραιότητας 6

Στην Προτεραιότητα 6, που αφορά μόνο σε δείκτες εκροών, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν υπερκαλύψει τα Ορόσημα 2024 του Προγράμματος σε όλους τους δείκτες.

Ως προς τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, οι στόχοι των ενταγμένων πράξεων έχουν ήδη καλύψει τους στόχους για το σύνολο των δεικτών εκροών εκτός των PSO693 και PSO694 που βρίσκονται ωστόσο πάνω από το 50%, με ποσοστά 59% και 52% αντίστοιχα.

Αναφορικά με την πρόοδο των τιμών επίτευξης όσον αφορά στα Ορόσημα 2024, οι δείκτες PSO696 και PSO697 έχουν ήδη καλύψει τα Ορόσημα 2024, ενώ ακολουθούν οι δείκτες PSO693 και PSO694 που βρίσκονται στο 86% και 70% αντίστοιχα. Για τους υπόλοιπους δείκτες, οι τιμές επίτευξης είναι μηδέν, καθώς δεδομένου ότι τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης, στοιχεία επίτευξης αναμένεται να αρχίσουν να καταγράφονται το 2025.

Ως προς την πρόοδο των τιμών επίτευξης όσον αφορά τους Στόχους 2029 του Προγράμματος, ο δείκτης PSO697 βρίσκεται στο 100% του Στόχου 2029 και ακολουθούν οι δείκτες PSO696, PSO693 και PSO694 που βρίσκονται στο 17%, 8% και 7% αντίστοιχα. ενώ για τους υπόλοιπους δείκτες, οι τιμές επίτευξης είναι μηδέν καθώς, δεδομένου ότι τα περισσότερα έργα είναι σε φάση υλοποίησης, στοιχεία επίτευξης αναμένεται να αρχίσουν να καταγράφονται το 2025.

Αναλυτικά τα παραπάνω παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 24: Δείκτες εκροών Προτεραιότητας 6, πρόοδος στόχου ενταγμένων πράξεων και τιμών επίτευξης σε σχέση με τα ορόσημα και τους στόχους του Προγράμματος | 31.12.24

Δείκτης Κωδ.	Είδος Δείκτη	Ορόσημο 2024	Στόχος 2029	Στόχος Ενταγμένων	Τιμή επίτευξης	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Ορόσημο 2024	% Τιμής επίτευξης ως προς Ορόσημο 2024	% Στόχου Ενταγμένων ως προς Στόχο 2029	% Τιμής επίτευξης ως προς Στόχο 2029
PSO691	Ειδικός ΟΜΟΓ	10	600	600	0	6000%	0%	100%	0%
PSO692b	Ειδικός ΟΜΟΓ	18	180	180	0	1000%	0%	100%	0%
PSO693	Ειδικός ΟΜΟΓ	21	212	125	18	595%	86%	59%	8%
PSO694	Ειδικός ΟΜΟΓ	10	96	50	7	500%	70%	52%	7%
PSO696	Ειδικός ΟΜΟΓ	10	63	63	11	630%	110%	100%	17%
PSO697	Ειδικός ΟΜΟΓ	1	1	1	1	100%	100%	100%	0%
PSO691	Ειδικός ΟΜΟΓ	10	600	600	0	6000%	0%	100%	0%

2.3. Αποτίμηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των παρεμβάσεων του Προγράμματος

Το Πρόγραμμα «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση» 2021-2027 παρουσιάζει μικτή εικόνα ως προς την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των Δράσεων του.

Η οικονομική πρόοδος του προγράμματος, μέχρι 31.12.2024, δείχνει σχετικά ικανοποιητική ενεργοποίηση πόρων (έχει εξειδικευθεί το 63,7% των διαθέσιμων πόρων και οι προσκλήσεις αντιστοιχούν στο 52,8% των πόρων), ωστόσο οι εντάξεις έργων είναι σε χαμηλό επίπεδο (25,2%) και η απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων ιδιαίτερα χαμηλή (οι δαπάνες στις 31.12.24 αντιστοιχούν μόλις στο 2,5% του προϋπολογισμού του Προγράμματος).

Αναφορικά με την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα υλοποίησης του Προγράμματος ανά Προτεραιότητα, εξαιρώντας τις Προτεραιότητες 3 «Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία» και 5 «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», που δεν έχουν ακόμα ενταγμένα έργα, οι υπόλοιπες Προτεραιότητες του προγράμματος παρουσιάζουν ικανοποιητική εξέλιξη όσον αφορά την εξειδίκευση και τις προσκλήσεις, αλλά οι εντάξεις έργων παρουσιάζουν σχετικά ικανοποιητική πρόοδο μόνο στις Προτεραιότητες 4 «Δίκαιη εργασιακή μετάβαση» και 6 «Τεχνική Βοήθεια». Σημαντική υστέρηση παρατηρείται στις εντάξεις των υπολοίπων Προτεραιοτήτων και στις απορροφήσεις των πόρων, με το μέγιστο ποσοστό να εμφανίζεται στην Τεχνική Βοήθεια (6,8%).

Στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 1, σε επίπεδο εξειδικεύσεων, προσκλήσεων και εντάξεων το πρόγραμμα εμφανίζει ικανοποιητική εικόνα όσον αφορά σε δράσεις καινοτομίας (1.1) και επιχειρηματικότητας (1.2, 1.3, 1.4), όπου κατανέμεται το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της Προτεραιότητας.

Όσον αφορά στις ενεργειακές δράσεις της Προτεραιότητας 2, παρατηρείται ένα διυισμό. Οι δράσεις (2.1, 2.2) που αφορούν σε ώριμες τεχνολογίες (ενεργειακή εξοικονόμηση, αντλίες θερμότητας, κ.λπ.) εμφανίζονται με υψηλό βαθμό εξειδίκευσης και έκδοσης προσκλήσεων, ενώ καταγράφονται εντάξεις και ΝοΔε. Αντίθετα, οι δράσεις (2.3) που σχετίζονται με πιο καινοτόμες τεχνολογίες ή σύνθετα έργα (αντλησιοταμίευση, αλυσίδα αξίας βιομάζας, κ.λπ.) εμφανίζονται με σημαντική υστέρηση έναντι των πρώτων σε όλα τα σχετικά πεδία (μηδενικές προσκλήσεις, εντάξεις, ΝοΔε).

Αντίστοιχη είναι η εικόνα όσον αφορά στις δράσεις της Προτεραιότητας 3. Οι περισσότεροι συμβατικές δράσεις (3.1), που αφορούν στην αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα πρώην λιγνιτικά πεδία, προκύπτει ότι υλοποιούνται και μάλιστα, με επιταχυνόμενους ρυθμούς (εκδόθηκαν προσκλήσεις και αναμένονται εντάξεις). Οι δράσεις της κυκλικής οικονομίας (3.2), που πρακτικά αφορούσαν στην ανακύκλωση Φ/Β, μπαταριών, κ.ο.κ., δεν έχουν εξειδικευτεί.

Στην Προτεραιότητα 4 έχουν εξειδικευτεί οι δράσεις (4.1, 4.2, 4.5) που αφορούν σε άμεσες παρεμβάσεις ποιοτικής αναβάθμισης των προσόντων και κοινωνικοοικονομικής ένταξης των ανέργων των περιοχών μετάβασης (περίπου 2/5 του προϋπολογισμού της προτεραιότητας), έχουν εκδοθεί οι αντίστοιχες προσκλήσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις (4.1, 4.2) καταγράφονται και ΝοΔε. Στις υπόλοιπες δράσεις καταγράφεται χρονική υστέρηση.

Αναφορικά με την Προτεραιότητα 5, δεν σημειώνεται πρόοδος στην ενεργοποίηση και υλοποίησή της.

Η Προτεραιότητα 6 “Τεχνική Βοήθεια” παρουσιάζει ικανοποιητική πρόοδο υλοποίησης

Συνολικά, το Πρόγραμμα καταγράφει σχετικά ικανοποιητικούς και επιταχυνόμενους ρυθμούς υλοποίησης σε δράσεις που αφορούν στην επιχειρηματικότητα, την άμεση ανταπόκριση στις ανάγκες των ανέργων και σε ώριμες ενεργειακές τεχνολογίες. Το γεγονός ότι οι δράσεις αυτές έχουν τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα δεν πρέπει να οδηγήσει σε εφησυχασμό. Αφενός οι ΝοΔε αυτών των δράσεων θα πρέπει να μετατραπούν σε απορρόφηση, αφετέρου θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις για τις περισσότερες προωθημένες και σύνθετες δράσεις του προγράμματος, οι περισσότερες εκ των οποίων βρίσκονται ακόμη σε στάδιο πριν την εξειδίκευση. Ανάλογα συμπεράσματα προκύπτουν από την εξέταση της προόδου υλοποίησης του Προγράμματος ανά πεδίο παρέμβασης.

Παρά τη θετική δυναμική του προγράμματος, απαιτούνται ταχύτερες διαδικασίες ενεργοποίησης, ένταξης και υλοποίησης των έργων, ώστε να επιταχυνθεί η απορρόφηση των κονδυλίων και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα της υλοποίησης.

Οι βασικοί παράγοντες που έχουν επηρεάσει την μέχρι σήμερα πρόοδο υλοποίησης των παρεμβάσεων του Προγράμματος είναι οι ακόλουθοι

- Το ΠΔΑΜ είναι ένα νέο Πρόγραμμα και δεν περιλαμβάνει καθόλου τμηματοποιημένα ή μεταφερόμενα έργα της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020.
- Σε σχέση με τις νέες δράσεις υπήρχε μηδενική ωριμότητα με αποτέλεσμα σημαντικά χρονοβόρες διαδικασίες ωρίμανσης, αδειοδότησης και ανάθεσης. Η μετάβαση σε πιο πράσινες τεχνολογίες απαιτεί μεγάλες επενδύσεις και την υιοθέτηση καινοτόμων τεχνολογιών, που σε πολλές περιπτώσεις είναι ακριβές ή δεν είναι πλήρως αναπτυγμένες για να τεθούν σε εφαρμογή και να μπορέσουν να καλύψουν τις ανάγκες των περιοχών ΔΑΜ.
- Πολυπλοκότητα θεσμικού πλαισίου γνωμοδοτήσεων, αρμοδιοτήτων, ελέγχων.
- Αλλαγή προτεραιοτήτων στο πλαίσιο της συστηματικής διαβούλευσης που υλοποιείται δεδομένου του μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος και των αναγκών σε σχέση με τις συνθήκες που επικρατούσαν κατά την έγκριση του Προγράμματος.
- Περιορισμένος αριθμός δικαιούχων λόγω του τοπικού χαρακτήρα του Προγράμματος και αδυναμία να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις υλοποίησης συγχρηματοδοτούμενων έργων δεδομένου ότι ταυτόχρονα υλοποιούν έργα και από άλλα χρηματοδοτικά μέσα. Ως εκ τούτου υπήρξε σημαντική ανάγκη για ενίσχυσή τους στον σχεδιασμό, ωρίμανση και υλοποίηση ολοκληρωμένου χαρακτήρα παρεμβάσεων.
- Δυσκολία κατανόησης και αφομοίωσης κανόνων Κρατικών Ενισχύσεων από τους δικαιούχους και τις επιχειρήσεις.
- Κοινωνικές αντιδράσεις σχετικά με το κλείσιμο των λιγνιτικών εργοστασίων κυρίως λόγω της απώλειας θέσεων εργασίας και τη δημιουργία κλίματος ανασφάλειας. Η ανάγκη για κοινωνική αποδοχή και συμμετοχή στις διαδικασίες μετάβασης είναι εξαιρετικά σημαντική για την επιτυχία του προγράμματος. Αυξημένες ανάγκες δημοσιότητας πέραν των δράσεων του Προγράμματος για αποδοχή του συνολικού σχεδιασμού της απολιγνιτοποίησης.
- Έλλειψη εκ των προτέρων στοιχείων πραγματικής ενεργειακής κατάστασης του συνολικού κτιριακού αποθέματος των περιοχών ΔΑΜ, ώστε να μπορέσει να γίνει προτεραιοποίηση των παρεμβάσεων.
- Ανεπάρκεια διαθέσιμου ηλεκτρικού χώρου και ευέλικτου ηλεκτρικού δικτύου που να μπορεί να ενσωματώσει τον αυξημένο όγκο ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ, ιδιαίτερα στις ηπειρωτικές περιοχές με υψηλή ανάπτυξη φωτοβολταϊκών ή αιολικών πάρκων. Κορεσμός του ηλεκτρικού δικτύου σε πολλές περιοχές με αποτέλεσμα να μην εκδίδονται νέοι όροι σύνδεσης και να καθυστερούν επενδύσεις στον τομέα των ΑΠΕ.
- Απαιτούνται μεγάλες επενδύσεις σε υποδομές δικτύων μεταφοράς και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας.
- Περιοχές με περιορισμένη διασύνδεση στο εθνικό δίκτυο ενέργειας, στις οποίες εμποδίζεται η αποδοτική εκμετάλλευση των ΑΠΕ.

3. Βασικές εξελίξεις στους τομείς και τις περιοχές παρέμβασης του Προγράμματος

3.1. Εξελίξεις σε σχέση με τη διαδικασία και το χρονοδιάγραμμα της μετάβασης

Η ενεργειακή κρίση και στη συνέχεια η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 προκάλεσαν σοβαρές αναταράξεις στις παγκόσμιες αγορές ενέργειας, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να λαμβάνει άμεσα μέτρα για τη μείωση της εξάρτησής της από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα. Το REPowerEU, η κοινή ευρωπαϊκή δράση για την ενίσχυση της ενεργειακής αυτονομίας, τέθηκε σε εφαρμογή, επιταχύνοντας τις επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ανάπτυξη υποδομών αποθήκευσης ενέργειας και πράσινου υδρογόνου.

Την ίδια στιγμή, η καταστροφή σημαντικών ενεργειακών εγκαταστάσεων της Ουκρανίας από τους Ρώσους εισβολείς, αύξησε την πίεση στην ενεργειακή ασφάλεια της περιοχής. Η απώλεια των ενεργειακών μονάδων της Ουκρανίας δημιούργησε επιπλέον ζήτηση για εναλλακτικές πηγές παραγωγής ενέργειας, επηρεάζοντας άμεσα και το ενεργειακό σύστημα της Ελλάδας. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν σε επιλεκτική αξιοποίηση των εναπομενουσών λιγνιτικών μονάδων για λόγους ενεργειακής ασφάλειας.

Παρά τις προκλήσεις, οι καταληκτικές ημερομηνίες για τη μετάβαση της Ελλάδας στην οικονομία μηδενικών ρύπων παρέμειναν αμετάβλητες και οι στόχοι έχουν γίνει περισσότερο φιλόδοξοι από την έναρξη του ΠΔΑΜ. Με βάση το αναθεωρημένο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), η απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων ακολουθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, το οποίο προβλέπει ότι έως το τέλος του 2028 θα έχει σταματήσει πλήρως η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη, σύμφωνα και με τον Εθνικό Κλιματικό Νόμο (Ν. 4936/2022). Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ περιλαμβάνει λεπτομερές πλάνο σταδιακής απόσυρσης¹. Η τελευταία λιγνιτική μονάδα, η Πτολεμαΐδα V, προβλέπεται να λειτουργεί έως το 2028.

Η ενεργειακή μετάβαση των ελληνικών νησιών αποτελεί κεντρικό πυλώνα της εθνικής στρατηγικής για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο (ΕΣΕΚ), στόχος είναι η διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στα νησιά να φτάσει το 90% έως το 2030, καλύπτοντας όλες τις ενεργειακές ανάγκες τους με καθαρές πηγές ενέργειας.

Σε κάθε περίπτωση, προκύπτει ότι τα ΕΣΔΙΜ και το ΠΔΑΜ, λόγω του προωθημένου χαρακτήρα τους, ενσωματώνουν τις κατευθύνσεις του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ και την αύξηση της φιλοδοξίας που αντανακλά για την ενεργειακή μετάβαση της χώρας.

Στάδια & δράσεις διαδικασίας μετάβασης

Η Ελλάδα εξακολουθεί να εφαρμόζει τα επιμέρους στάδια/πυλώνες και τις υποστηρικτικές δράσεις που προτάθηκαν στον οδικό χάρτη της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη Δυτική Μακεδονία², για το σύνολο της διαδικασίας της ΔΑΜ, προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες και των άλλων περιοχών, και αφορούσαν σε 2 στάδια (σχεδιασμός/υλοποίηση) και σε 3 πυλώνες για τη ΔΑΜ:

1. Αποκατάσταση & επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων-εγκαταστάσεων
2. Κοινωνική συνοχή & οικονομικός μετασχηματισμός (Μετάβαση στο νέο παραγωγικό μοντέλο)
3. Διακυβέρνηση

3.2. Αξιολόγηση του οικονομικού, κοινωνικού και εδαφικού αντικτύπου της μετάβασης σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία της Ένωσης έως το 2050

Στα Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης Μετάβασης εξετάστηκε ο οικονομικός, κοινωνικός και εδαφικός αντίκτυπος της μετάβασης σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία της Ένωσης έως το 2050 στην κάθε περιοχή. Στο τρέχον κείμενο εξετάζουμε εάν έχουν υπάρξει σημαντικές μεταβολές όσον αφορά στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση των επηρεαζόμενων περιοχών που να συνεπάγονται μια αλλαγή στόχευσης και στρατηγικής. Τα ακόλουθα στοιχεία καταδεικνύουν ότι δεν υπάρχει ανάγκη αλλαγής στόχευσης και στρατηγικής.

¹ Βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/12785519.pdf>.

² A Road Map for a Managed Transition of Coal-Dependent Regions in Western Macedonia (English). Washington, D.C.: World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/103611593562422573>

Δυτική Μακεδονία

Η διαχρονική τάση μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού της περιφέρειας, όπως είχε διαπιστωθεί στο ΕΣΔΙΜ της ΔΜ, συνεχίζεται. Βάσει της τελευταίας απογραφής του 2021 ο μόνιμος πληθυσμός της ΔΜ μειώθηκε κατά 10,3% συγκριτικά με το 2011, αποτελώντας την υψηλότερη ποσοστιαία μείωση μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας³. Η ανεργία των ατόμων ηλικίας 15-24 ετών (Youth unemployment) παραμένει σε πολύ υψηλό επίπεδο, ήτοι της τάξης του 45% το οποίο είναι υπερδιπλάσιο από το περιφερειακό ποσοστό ανεργίας, που ανέρχεται σε 16,7% και σχεδόν διπλάσιο από τον εθνικό μέσο όρο για την εν λόγω ηλικιακή ομάδα που ανέρχεται σε 26,7%⁴. Η μακροχρόνια ανεργία παραμένει επίσης ιδιαίτερα υψηλή, με το 11,0%⁵ του ενεργού πληθυσμού να είναι άνεργος για πάνω από 12 μήνες, υπογραμμίζοντας τη δυσκολία εύρεσης εργασίας στην περιοχή.

Το Περιφερειακό ΑΕΠ αποτελεί το 2,2% του Εθνικού ΑΕΠ και παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 20,51% το 2022 συγκριτικά με το 2020 αλλά είναι μειωμένο κατά 22,79% συγκριτικά με το 2009. Το κατά κεφαλήν περιφερειακό ΑΕΠ παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 22,23% το 2022 συγκριτικά με το 2020, αλλά είναι μειωμένο κατά 15,02% συγκριτικά με το 2009. Τέλος, από τον επιμερισμό της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) στους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, παρατηρείται πολύ μικρή διαφοροποίηση από το 2009 και έπειτα καθώς τα ποσοστά των τομέων της Βιομηχανίας (πλην κατασκευών), της Δημόσιας Διοίκησης, του Εμπορίου, μεταφορών, διαμονής, εστίασης, της Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, και του Πρωτογενή τομέα το 2009 και το 2020 αποτελούσαν αντίστοιχα το 39,43%, 18,43%, 14,55%, 8,70%, 5,27% και 34,22%, 20,62%, 10,73%, 10,51%, 14,04% ενώ το 2022 αποτελούσαν αντίστοιχα το 39,09%, 18,36%, 12,79%, 9,33%, 10,18%⁶. Η βραδεία διαφοροποίηση του παραγωγικού μοντέλου και οι διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας της Δυτικής Μακεδονίας καθιστούν απαραίτητη την ενίσχυση των πολιτικών στήριξης, ειδικά στους τομείς των επενδύσεων, της απασχόλησης και της καινοτομίας.

Η γενικότερη βελτίωση των ποσοστών ανεργίας που παρατηρείται συγκριτικά με τα στοιχεία που αναφέρονται στο ΕΣΔΙΜ της ΔΜ και η αύξηση του Περιφερειακού ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν Περιφερειακού ΑΕΠ το 2022 συγκριτικά με το 2020 αποδίδεται εν γένει στη συνολική οικονομική ανάκαμψη της χώρας μετά την κρίση, τόσο της ύφεσης όσο και της πανδημίας COVID.

Μεγαλόπολη

Η διαχρονική τάση μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής (Περιφέρεια Πελοποννήσου), όπως είχε διαπιστωθεί στο ΕΣΔΙΜ της Μεγαλόπολης, συνεχίζεται. Βάσει της τελευταίας απογραφής του 2021 ο μόνιμος πληθυσμός της Πελοποννήσου μειώθηκε κατά 6,6% συγκριτικά με το 2011, αποτελώντας μία εκ των υψηλότερων ποσοστιαίων μειώσεων μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας⁷. Η ανεργία των ατόμων ηλικίας 15-24 ετών (Youth unemployment) παραμένει σε πολύ υψηλό επίπεδο, ήτοι της τάξης του 31,1% το οποίο είναι υπερδιπλάσιο από το περιφερειακό ποσοστό ανεργίας, που ανέρχεται σε 9,6% και υψηλότερο του εθνικού μέσου όρου για την εν λόγω ηλικιακή ομάδα κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες⁸. Η μακροχρόνια ανεργία μειώθηκε, αλλά παραμένει υψηλή (το 5,5%⁹ του ενεργού πληθυσμού είναι άνεργος για πάνω από 12 μήνες), υπογραμμίζοντας τη δυσκολία εύρεσης εργασίας στην περιοχή.

Το Περιφερειακό ΑΕΠ αποτελεί το 4,5% του Εθνικού ΑΕΠ και παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 16,9% το 2022 συγκριτικά με το 2020 αλλά είναι μειωμένο κατά 16,11% συγκριτικά με το 2009. Το κατά κεφαλήν περιφερειακό ΑΕΠ παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 18,99% το 2022 συγκριτικά με το 2020, αλλά είναι μειωμένο κατά 12,51% συγκριτικά με το 2009. Τέλος, από τον επιμερισμό της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας παρατηρείται μερική διαφοροποίηση από το 2009 και έπειτα, ιδίως στον τομέα της Βιομηχανίας (πλην κατασκευών). Τα ποσοστά των τομέων της Βιομηχανίας (πλην κατασκευών), της Δημόσιας Διοίκησης, του Εμπορίου, μεταφορών, διαμονής, εστίασης, της Διαχείριση ακίνητης

³ Πηγή: [Census2022 GR.pdf](#). Πρόσβαση 10/03/2025.

⁴ Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

⁵ Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

⁶ Πηγή: [Regional economic activity - Greece in Numbers](#) και ίδια επεξεργασία (σε σταθερές τιμές 2020). Πρόσβαση 10/03/2025.

⁷ Πηγή: [Census2022 GR.pdf](#). Πρόσβαση 10/03/2025.

⁸ Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

⁹ Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

περιουσίας, και του Πρωτογενή τομέα το 2009 και το 2020 αποτελούσαν αντίστοιχα το 18,40%, 21,89%, 15,24%, 18,90%, 8,14% και 25,39%, 16,68%, 16,95%, 17,30%, 12,38%, ενώ το 2022 αποτελούσαν αντίστοιχα το 30,21%, 18,83%, 14,45%, 14,66%, 10,83%¹⁰.

Η γενικότερη μείωση των ποσοστών ανεργίας που παρατηρείται συγκριτικά με τα στοιχεία που αναφέρονται στο ΕΣΔΙΜ της Μεγαλόπολης και η αύξηση του Περιφερειακού ΑΕΠ και του κατά κεφαλή Περιφερειακού ΑΕΠ το 2022 συγκριτικά με το 2020 αποδίδεται εν γένει στη συνολική οικονομική ανάκαμψη της χώρας μετά την κρίση, τόσο της ύφεσης όσο και της πανδημίας COVID.

Νησιά Βορείου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτη

Όσον αφορά στις νησιωτικές Περιφέρειες αναχαιτίστηκε η τάση μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού των Περιφερειών εκτός της Περιφέρειας ΒΑ, καθώς βάσει της τελευταίας απογραφής του 2021 ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφέρειας ΒΑ μειώθηκε κατά 2,2% συγκριτικά με το 2011, ενώ ο πληθυσμός της Περιφέρειας ΝΑ και της Περιφέρειας Κρήτης αυξήθηκε κατά 6,1% και 0,2% αντίστοιχα¹¹.

Η ανεργία των ατόμων ηλικίας 15-24 ετών (Youth unemployment) παραμένει σε υψηλό επίπεδο, ήτοι της τάξης του 28,1% για την Περιφέρεια ΒΑ, ενώ είναι σε χαμηλότερα επίπεδα για τις Περιφέρειες ΝΑ και Κρήτης, της τάξης του 21,7%¹² και 8,7%¹³ αντίστοιχα για το 2023. Τα ποσοστά ανεργίας των Περιφερειών ΒΑ, ΝΑ και Κρήτης 10,0%, 7,1% και 10,8%, είναι χαμηλότερα από τον Εθνικό μέσο ποσοστό ανεργίας που ανέρχεται σε 11,1%¹⁴. Η μακροχρόνια ανεργία παραμένει επίσης ιδιαίτερα χαμηλή και για τις τρεις Περιφέρειες, ήτοι 4,7% για την Περιφέρεια ΒΑ, 1% για την Περιφέρεια ΝΑ και 3,2% για την Περιφέρεια Κρήτης¹⁵. Σημειώνεται εδώ ότι μεγάλο ρόλο στα χαμηλά επίπεδα ανεργίας ιδίως της Περιφέρειας ΝΑ και Κρήτης φέρει η βιομηχανία του τουρισμού και της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, που είναι χαμηλότερα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Το Περιφερειακό ΑΕΠ και των τριών Περιφερειών αποτελεί το 9,6% του Εθνικού ΑΕΠ (Περιφέρεια ΒΑ: 1,3%, Περιφέρεια ΝΑ: 3,3%, Περιφέρεια Κρήτης: 5%). Πιο συγκεκριμένα,

Το ΑΕΠ της Περιφέρειας ΒΑ παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 8,3% το 2022 συγκριτικά με το 2020 αλλά είναι μειωμένο κατά 31,94% συγκριτικά με το 2009. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας ΒΑ παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 9,41% το 2022 συγκριτικά με το 2020, αλλά είναι μειωμένο κατά 40,17% συγκριτικά με το 2009.

Το ΑΕΠ της Περιφέρειας ΝΑ παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 22,9% το 2022 συγκριτικά με το 2020 αλλά είναι μειωμένο κατά 24,23% συγκριτικά με το 2009. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας ΝΑ παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 24,36% το 2022 συγκριτικά με το 2020, αλλά είναι μειωμένο κατά 26,85% συγκριτικά με το 2009.

Το ΑΕΠ της Περιφέρειας Κρήτης παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 18,52% το 2022 συγκριτικά με το 2020 αλλά είναι μειωμένο κατά 23,29% συγκριτικά με το 2009.. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Κρήτης παρουσιάζει μία αύξηση της τάξης του 20,13% το 2022 συγκριτικά με το 2020, αλλά είναι μειωμένο κατά 24,24% συγκριτικά με το 2009.

Τέλος, από τον επιμερισμό της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας παρατηρούνται τα κάτωθι για τις τρεις Περιφέρειες,

Στην Περιφέρεια ΒΑ οι πιο σημαντικοί τομείς το 2020 ήταν οι τομείς της Δημόσιας διοίκησης, του Εμπορίου, μεταφορών, διαμονής, εστίασης, της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, της Βιομηχανίας (πλην κατασκευών) και των Χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών με ποσοστά 35,67%, 19,78%, 17,52%, 8,22%, 4,25% αντίστοιχα ενώ μικρή διαφοροποίηση παρατηρείται κατά το έτος 2022 με τα αντίστοιχα ποσοστά να ανέρχονται σε 31,29%, 23,99%,

¹⁰ Πηγή: [Regional economic activity - Greece in Numbers](#) και ίδια επεξεργασία (σε σταθερές τιμές 2020). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹¹ Πηγή: [Census2022_GR.pdf](#). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹² Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹³ Πηγή: [Regions in Europe – 2024 edition - Interactive publications - Eurostat](#). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹⁴ Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹⁵ Πηγή: [Statistics | Eurostat](#) (Έτος 2023). Πρόσβαση 10/03/2025.

15,90%, 9,94%, 4,16%. Ωστόσο μία σημαντική διαφοροποίηση αποτελεί ο τομέας των Κατασκευών ο οποίος το 2009 αποτελούσε το 5,29% ενώ το έτος 2022 συρρικνώθηκε με ποσοστό μόλις 2,68%¹⁶.

Στην Περιφέρεια ΝΑ οι πιο σημαντικοί τομείς το 2020 ήταν οι τομείς του Εμπορίου, μεταφορών, διαμονής, εστίασης, της Δημόσιας διοίκησης, της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, της Βιομηχανίας (πλην κατασκευών) και των Επαγγελματικών υπηρεσιών με ποσοστά 42,12%, 17,32%, 15,80%, 7,59%, 4,30% αντίστοιχα ενώ σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται ιδίως στους τρεις πρώτους τομείς καθώς το έτος 2022 τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 49,42%, 13,51%, 13,13%, 8,16%, 4,37%. Κατ’ αντιστοιχία με την Περιφέρεια ΒΑ, ο κλάδος των Κατασκευών ο οποίος το 2009 αποτελούσε το 6,13% συρρικνώθηκε σημαντικά καθώς το έτος 2022 το ποσοστό ανήλθε σε μόλις 3,13%¹⁷.

Στην Περιφέρεια Κρήτης οι πιο σημαντικοί τομείς το 2020 ήταν οι τομείς του Εμπορίου, μεταφορών, διαμονής, εστίασης, της Δημόσιας διοίκησης, της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, της Βιομηχανίας (πλην κατασκευών) και του Πρωτογενή τομέα με ποσοστά 30,54%, 20,00%, 11,04%, 14,25%, 8,15% αντίστοιχα. Σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται ιδίως στους δύο πρώτους τομείς (Εμπόριο, μεταφορές, διαμονή, εστίαση, και Δημόσια διοίκηση) και στον τομέα της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας καθώς το έτος 2022 τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 35,08%, 16,61%, 11,84%, 11,80%, 9,37%. Κατ’ αντιστοιχία με την Περιφέρεια ΝΑ ο κλάδος των Κατασκευών ο οποίος το 2009 αποτελούσε το 8,14% συρρικνώθηκε σημαντικά καθώς το έτος 2022 το ποσοστό ανήλθε σε μόλις 2,25%¹⁸.

Συμπερασματικά τα βασικά κοινωνικοοικονομικά στοιχεία από τη σύνταξη του ΕΣΔΙΜ δεν έχουν αλλάξει σημαντικά που να δικαιολογούν αλλαγή στη στόχευση και τη γενική κατεύθυνση της λογικής παρέμβασης του Προγράμματος. Η περίοδος της πανδημίας COVID έδειξε ότι το παραγωγικό σύστημα στις νησιωτικές περιοχές είναι αρκετά ευάλωτο λαμβάνοντας υπόψιν και την αίτηση της Ελλάδας για αύξηση των προτεινόμενων μέγιστων εντάσεων ενίσχυσης στις Περιφέρειες ΝΑ και Κρήτης (από 30% και 40%, σε 40% και 50% αντίστοιχα) δεδομένου της μείωσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από το όριο 65% του μέσου όρου της ΕΕ-27¹⁹. Επίσης κατά την περίοδο της πανδημίας διεφάνει ένα σημαντικό κενό ως προς την αναπτυξιακή πορεία των νησιών. Ο γενικότερος τομέας του τουρισμού όντως συνέβαλλε στην πιο γρήγορη ανάκαμψη των νησιών (κυρίως της Περιφέρειας ΝΑ και Κρήτης) με την παράλληλη συνολική οικονομική ανάκαμψη της χώρας μετά την κρίση, τόσο της ύφεσης όσο και της πανδημίας COVID, ωστόσο η μονοκαλλιέργεια του τουρισμού δεν αποτελεί βιώσιμη λύση μακροπρόθεσμα, και σε κάθε περίπτωση είναι χρήσιμο να υποστηριχθεί η διερεύνηση της αναπτυξιακής κατεύθυνσης των νησιών.

¹⁶ Πηγή: [Regional economic activity - Greece in Numbers](#) και ίδια επεξεργασία (σε σταθερές τιμές 2020). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹⁷ Πηγή: [Regional economic activity - Greece in Numbers](#) και ίδια επεξεργασία (σε σταθερές τιμές 2020). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹⁸ Πηγή: [Regional economic activity - Greece in Numbers](#) και ίδια επεξεργασία (σε σταθερές τιμές 2020). Πρόσβαση 10/03/2025.

¹⁹ C(2023) 6801 final. Κρατική ενίσχυση SA.109322 (2023/N) – Ελλάδα Τροποποίηση του χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων για την Ελλάδα (1η Ιανουαρίου 2022 – 31η Δεκεμβρίου 2027) για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2024 έως την 31η Δεκεμβρίου 2027 (ενδιάμεση επανεξέταση)

4. Αξιολόγηση της συνεισφοράς του Προγράμματος στις επιμέρους εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές

4.1. Απόκριση του Προγράμματος στις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και συστάσεις

Το έγγραφο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για την Ελλάδα περιγράφει τους βασικούς τομείς που χρήζουν προσοχής. Η ανάλυση παρέχει συγκεκριμένες συστάσεις προς την Ελλάδα για την ενίσχυση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιδόσεων της σύμφωνα με τους στόχους της ΕΕ. Ειδικότερα, οι συστάσεις που δύνανται να αφορούν στις επιλέξιμες περιοχές της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης είναι οι εξής:

1. Υπογραμμίζεται η ανάγκη τόνωσης της παραγωγικότητας μέσω αυξημένων επενδύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη και μέσω της αντιμετώπισης των ελλείψεων δεξιοτήτων.
2. Τονίζεται η σημασία της επιτάχυνσης της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία και της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και της υιοθέτησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, παράλληλα με την αναβάθμιση της αποθήκευσης ενέργειας και των υποδομών δικτύου.
3. Επισημαίνονται οι περιφερειακές οικονομικές ανισότητες και η ανάγκη προώθησης της ισόρροπης ανάπτυξης, της βιώσιμης κινητικότητας και της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε περιβαλλοντικούς τομείς, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις προκλήσεις της μακροχρόνιας ανεργίας και των ελλείψεων δεξιοτήτων, ιδίως σε περιοχές που βρίσκονται σε βιομηχανική μετάβαση όπως η Δυτική Μακεδονία και η Μεγαλόπολη.

Σε σχέση με την πρώτη σύσταση, το Πρόγραμμα στοχεύει στην αλλαγή και τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού μοντέλου των λιγνιτικών, ιδίως, περιοχών, η οικονομία των οποίων χαρακτηρίζεται από τη μονοκαλλιέργεια του λιγνίτη και τον συμβατικό χαρακτήρα των υπολοίπων παραγωγικών τομέων²⁰. Για τον σκοπό αυτό, περιλαμβάνει στην Προτεραιότητα 1 δράσεις που αφορούν στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα. Σε σχέση με αυτό, σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη στόχευση θα είναι χρήσιμο να γίνει περισσότερο ευδιάκριτη στο Πρόγραμμα. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η Κατηγορία Δράσης 1.2, «Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων». Ο τίτλος της δράσης παραπέμπει σε γενική επιχειρηματικότητα. Ωστόσο, εξετάζοντας τις σχετικές προσκλήσεις²¹, προκύπτει ότι οι επιλέξιμες επιχειρήσεις εντάσσονται σε τομείς της Έξυπνης Εξειδίκευσης ή έχουν υποβάλει σχέδια για την ανάπτυξη σε κλάδους που εμπίπτουν στους τομείς της Έξυπνης Εξειδίκευσης. Ως εκ τούτου, η Κατηγορία Δράσης 1.2 σχετίζεται πλήρως με την καινοτομία και είναι χρήσιμο η συγκεκριμένη πτυχή να αναδειχθεί.

Επίσης, υπό το πρίσμα του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/795, για τη θέσπιση της πλατφόρμας στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη (STRATEGIC TECHNOLOGIES FOR EUROPE PLATFORM - STEP) είναι χρήσιμο να εξεταστεί η περίπτωση της δημιουργίας διακριτής Προτεραιότητας για την ανάδειξη του καινοτόμου χαρακτήρα του Προγράμματος. Στη συγκεκριμένη Προτεραιότητα STEP είναι δυνατό να ενταχθούν δράσεις τόσο της Προτεραιότητας 1, «Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας», όσο και της Προτεραιότητας 2, «Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα».

Όσον αφορά στη δεύτερη σύσταση, το Πρόγραμμα χρηματοδοτεί διάφορες πρωτοβουλίες ενεργειακής αποδοτικότητας, καθαρής ενέργειας και έξυπνες ενεργειακές δράσεις, συμπεριλαμβανομένων δράσεων αποθήκευσης ενέργειας. Ωστόσο, προκλήσεις όπως η περιορισμένη χωρητικότητα του ηλεκτρικού δικτύου εμποδίζουν την υλοποίηση ορισμένων δράσεων (π.χ. Ενεργειακές Κοινότητες δήμων). Δεδομένων των εν λόγω αδυναμιών, για τις οποίες το Πρόγραμμα δεν φέρει ευθύνη και οι οποίες εκφεύγουν των αρμοδιοτήτων της ΕΥΔΑΜ, θα πρέπει να εξερευνηθούν λύσεις που να παρακάμπτουν τα προβλήματα που δημιουργούνται. Στο πλαίσιο αυτό, είναι χρήσιμο να εξεταστεί η δυνατότητα στόχευσης σε δράσεις που δεν απαιτούν κατ' ανάγκη την ενίσχυση των ηλεκτρικών δικτύων (π.χ. αποθήκευση ενέργειας, αντλίες θερμότητας) και στη διεύρυνση των επιλέξιμων φορέων (ιδιώτες στην περίπτωση των Ενεργειακών Κοινοτήτων), δεδομένου ότι εκτιμάται πως υπάρχουν ώριμα έργα από ιδιώτες που δεν ήταν επιλέξιμοι στις έως τώρα Προσκλήσεις του Προγράμματος.

²⁰ Βλ. ΕΣΔΙΜ Δυτικής Μακεδονίας και Μεγαλόπολης, https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaii_Anaptixiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

²¹ Βλ. ενδεικτικά τη σχετική Πρόσκληση υποβολής αιτήσεων χρηματοδότησης στη Δράση «Ίδρυση Επιχειρήσεων & Ενίσχυση Νέων Πολύ Μικρών και Μικρών Επιχειρήσεων στον Δήμο Μεγαλόπολης του Εδαφικού Σχεδίου Δίκαιης Μετάβασης Μεγαλόπολης» (1^η Τροποποίηση), <https://eydam.gr/wp-content/uploads/2025/01/%CE%A8%CE%99%CE%9E%CE%A1%CE%97-8%CE%9C9.pdf>.

Οι καθαρές και αποδοτικές ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογίες αποτελούν στρατηγική τεχνολογία για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, η Προτεραιότητα 2 είναι χρήσιμο να συμβάλει και αυτή στη χρηματοδότηση μιας νέας Προτεραιότητας STEP, στοχεύοντας σε δράσεις που είναι εφικτές και αναγκαίες για την Περιφέρεια και τον ελληνικό και ευρωπαϊκό ενεργειακό σύστημα (Renewable Fuels of Non-Biological Origin - RFNBO, μπαταρίες, κ.λπ.). Παράλληλα, είναι χρήσιμο να ληφθεί υπόψη το πρόσφατο Clean Industry Deal²². Το ΠΔΑΜ υπήρξε καινοτόμο για την εποχή του και περιλαμβάνει δράσεις επιχειρηματικότητας για τις καθαρές τεχνολογίες, τον πράσινο μετασχηματισμό των επιχειρήσεων και την κυκλικότητα. Ωστόσο, οι δράσεις αυτές παρατηρείται ότι είναι διασπαρμένες σε διάφορες Προτεραιότητες²³ και είναι χρήσιμο να εξεταστεί η συγκέντρωση τους σε μία Προτεραιότητα συναφή με τις επιχειρήσεις, ώστε να είναι περισσότερο ευδιάκριτη η στόχευση του Προγράμματος.

Όσον αφορά στην τρίτη σύσταση, το Πρόγραμμα συμβάλλει στο σύνολό του στην αντιμετώπιση των περιφερειακών οικονομικών ανισοτήτων και την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης, με τον μετριασμό των επιπτώσεων της μετάβασης στην κλιματική ουδετερότητα. Επίσης, συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της μακροχρόνιας ανεργίας, χαρακτηριστικό που προϋπήρχε στις ηπειρωτικές περιοχές μετάβασης²⁴.

Σε σχέση με τη βιώσιμη κινητικότητα, διαπιστώνεται η έμφαση του Προγράμματος σε δράσεις φορτιστών και η εστίασή του σε δημόσιους φορείς. Αφενός το σημαντικότερο κόστος για την προώθηση της ηλεκτροκίνησης αφορά στα ηλεκτρικά οχήματα και όχι στα σημεία ανεφοδιασμού. Αφετέρου η δράση στοχεύει στην προσέλκυση στις περιοχές παρέμβασης των ιδιοκτητών ηλεκτρικών οχημάτων, μέσω της βελτίωσης των σχετικών υποδομών. Ως εκ τούτου, είναι χρήσιμο να εξεταστεί η δυνατότητα διεύρυνσης της δράσης ως προς τις επιλέξιμες επενδύσεις (συμπερίληψη οχημάτων) και τους επιλέξιμους φορείς (συμπερίληψη ιδιωτών).

Τέλος, μέσω της Προτεραιότητας 4, «Δίκαιη μετάβαση στην εργασία», προωθούνται στοχευμένες παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας, προγράμματα επανειδίκευσης και η επέκταση της απασχόλησης σε περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες.

Αναλυτικότερα, οι Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου εξειδικεύονται ως ακολούθως ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος:

4.1.1. Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας (ΤΔΜ)

Ειδικές Συστάσεις: Σύμφωνα με το έγγραφο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η παραγωγικότητα στην Ελλάδα υπονομεύεται αφενός λόγω των χαμηλών δαπανών στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης και αφετέρου λόγω των ελλείψεων που καταγράφονται στο τομέα των δεξιοτήτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι, παρά τη σημαντική αύξηση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη που έχει καταγραφεί τα τελευταία έτη, η Ελλάδα το έτος 2022 σημείωσε ποσοστό ύψους μόλις 1,5% του ΑΕΠ, εν συγκρίσει με τον μέσο όρο της Ε.Ε. που κυμαίνεται στο 2,2%. Ως εκ τούτου, οι συνολικές επιδόσεις της Ελλάδας στον τομέα της καινοτομίας εξακολουθούν να υπολείπονται του μέσου όρου της Ε.Ε., παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την μείωση του χάσματος επιδόσεων της χώρας.

Επιπρόσθετα, δίδεται έμφαση στην ανάγκη να ενισχυθεί έτι περαιτέρω η ικανότητα μεταφοράς τεχνολογικής καινοτομίας, μέσω της αυξημένης συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και μέσω της συνεργασίας των μεγάλων επιχειρήσεων με τις ΜΜΕ. Επιπλέον είναι σημαντικό να διευκολυνθούν οι επενδύσεις στην παραγωγή τεχνολογιών μηδενικών καθαρών εκπομπών, καθώς και να ενισχυθεί το σύνολο των παραγόντων που προσφέρουν διευκολύνσεις στην καινοτομία και στη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά δίκτυα, πλατφόρμες και προγράμματα έρευνας και καινοτομίας.

Σύμφωνα με τα σχέδια μετάβασης, εντοπίζεται περιθώριο για την παροχή πιο στοχευμένης στήριξης της απασχόλησης με βάση τις ατομικές ανάγκες και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ενώ σημαντικό στοιχείο

²² Βλ. https://commission.europa.eu/document/download/9db1c5c8-9e82-467b-ab6a-905feeb4b6b0_en?filename=Communication%20-%20Clean%20Industrial%20Deal_el.pdf.

²³ Ειδικότερα, στις Προτεραιότητες 1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας, 2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα και 3. Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία.

²⁴ Βλ. ΕΣΔΙΜ Δυτικής Μακεδονίας και Μεγαλόπολης, https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaii_Anaptixiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

συνιστά η θέσπιση φορολογικών ελαφρύνσεων και εκπτώσεων δαπανών προς τις ΜΜΕ από το 2023, γεγονόσ που δύναται να συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των κλιματικών και περιβαλλοντικών στόχων.

Σημαντικό στοιχείο συνιστά επίσης το γεγονός ότι ορισμένες περιφέρειες της Ελλάδας είναι αντιμέτωπες με μια συνεχιζόμενη ύφεση αναφορικά με την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και την παραγωγικότητα, εν συγκρίσει τόσο με τις εγγύς γεωγραφικά γειτονικές περιφέρειες, όσο και την οικονομική πορεία που είχαν καταγράψει οι ίδιες στο παρελθόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας που βρέθηκε αντιμέτωπη με την βαθύτερη «παγίδα» περιφερειακής ανάπτυξης κατά τη χρονική περίοδο 2011 έως 2018.

Το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης περιλαμβάνει δράσεις που στοχεύουν και ενισχύουν την έρευνα και την καινοτομία των επιχειρήσεων σε συνεργασία με ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια με έμφαση στην ενέργεια, τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας, την κυκλική οικονομία, τη δημιουργία και ενίσχυση καινοτομικών συστάδων (clusters) για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης, καθώς και τη δημιουργία επιχειρηματικών θερμοκοιτίδων και εκκολαπτηρίων νέων επιχειρηματιών. Επιπρόσθετα, στο Πρόγραμμα ενσωματώνονται δράσεις που ενισχύουν και προωθούν την μετάβαση των επιχειρήσεων σε πιο παραγωγικές διαδικασίες με ενσωμάτωση διαδικασιών ψηφιακής και πράσινης μετάβασης, τη διαμόρφωση κατάλληλων υποδομών και μηχανισμών για την στήριξη των επιχειρήσεων και την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών. Επιπλέον, χρηματοδοτεί τη δημιουργία Κόμβου Καινοτομίας για το Πράσινο H2 και την αποθήκευση ενέργειας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, το οποίο αποτελεί ένα από τα «εμβληματικά έργα» του Προγράμματος, που θα σηματοδοτήσει μεταξύ άλλων και τον παραγωγικό μετασχηματισμό και τη στροφή των επηρεαζόμενων περιοχών στους τομείς Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας.

Προβλέπονται επίσης, δράσεις οικονομικής στήριξης και αναβάθμισης των ικανοτήτων των πολύ μικρών, των μικρομεσαίων και των μεγάλων επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα υποστηρίζεται η δημιουργία επιχειρηματικών πάρκων και Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (ΟΥΜΕΔ) με την παροχή κατάλληλων χρηματοδοτικών κινήτρων, με στόχο την προσέλκυση μεγάλων επενδύσεων στις Περιφέρειες παρέμβασης του Προγράμματος. Επιπλέον, ιδρύθηκε και χρηματοδοτείται με πόρους του Προγράμματος «Ταμείο Χαρτοφυλακίου Δίκαιης Μετάβασης» (Ταμείο Εγγυοδοσίας και Ταμείο Δανείων) για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις περιοχές Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης στη χρηματοδότηση, στην ενθάρρυνση των επενδύσεων και στην εν γένει ανάπτυξή τους για την ομαλή και δίκαιη μετάβαση στη μεταλινιτική εποχή και την επίτευξη των στόχων του εθνικού Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ).

Ως προς την συμπληρωματικότητα του Προγράμματος με άλλα Προγράμματα αξίζει να τονιστεί ότι το εν λόγω Πρόγραμμα προσφέρει τη δυνατότητα χρηματοδότησης (υπό προϋποθέσεις) επιχειρήσεων όλων των μεγεθών για την κάλυψη ειδικών αναγκών των περιοχών μετάβασης, στοιχείο που το διακρίνει σε σχέση με τα λοιπά προγράμματα. Επιπλέον, διακρίνει τις δράσεις του για υφιστάμενες επιχειρήσεις (εκτός των μεγάλων) ανάλογα με τον κλάδο, δίνοντας έμφαση σε τρεις κατηγορίες: παρακαμάζοντες, μετασχηματιζόμενους και δυναμικούς τομείς.

Σε δράσεις Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ) το Πρόγραμμα εστιάζει αποκλειστικά σε τομείς της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Ειδίκευσης (ΕΣΕΕ), όπου η εκάστοτε Περιφέρεια Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενώ το Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα (ΠΑΝ) θα καλύψει και άλλους τομείς εθνικής σημασίας. Επίσης, παρουσιάζεται ισχυρή συμπληρωματικότητα με τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) των σχετικών περιοχών παρέμβασης του Προγράμματος, ήτοι τα ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας, ΠΕΠ Πελοποννήσου, Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου και Κρήτης όσον αφορά δράσεις α) ανάπτυξης και ενίσχυσης των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίησης των προηγμένων τεχνολογιών και β) ενίσχυσης της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργίας θέσεων εργασίας στις ΜΜΕ, μεταξύ άλλων μέσω παραγωγικών επενδύσεων.

Με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της ικανότητας μεταφοράς τεχνολογικής καινοτομίας μέσω της αυξημένης συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, καθώς και της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των επιχειρήσεων στις Περιφέρειες Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, **προγραμματίζεται η εξειδίκευση περαιτέρω δράσεων**, με ενδεικτικές, αυτές της **ενίσχυσης καινοτομικών συστάδων (clusters)** με στόχο την παραγωγή υψηλής προστιθέμενης αξίας σε προϊόντα/υπηρεσίες, της ενίσχυσης ερευνητικών υποδομών και της δημιουργίας επιχειρηματικών πάρκων. Επίσης αναμένεται να εκδοθεί πρόσκληση για επιδεικτικό έργο ερευνητικής υποδομής για την παραγωγή και αποθήκευση H2 και ηλεκτρικής ενέργειας, με την κατασκευή πιλοτικής-επιδεικτικής μονάδας ΣΗΘΥΑ κελιού καυσίμου (fuel cell) και ΑΠΕ για την πολύ-επίπεδη έρευνα η οποία θα στηριχθεί στην τροφοδότηση ηλεκτρικών ή και θερμικών φορτίων, σε 24ωρη βάση, δημοσίων κτιριακών

συγκροτημάτων (Μποδοσάκειο Γενικό Νοσοκομείο Πτολεμαΐδας, ΕΚΕΤΑ/ΙΔΕΠ, Παράρτημα Πτολεμαΐδας και Κέντρο Δημερέυσης/Ημερήσιας φροντίδας ατόμων ΑΜΕΑ Δήμου Εορδαίας), π/υ 8 εκ. €.

Στο πλαίσιο της 1ης αναθεώρησης του Προγράμματος, προτείνεται η **δημιουργία νέας Προτεραιότητας STEP** για την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων στους τεχνολογικούς τομείς του Κανονισμού STEP.

4.1.2. Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα (ΤΑΜ)

Ειδικές Συστάσεις: Σύμφωνα με το έγγραφο του ευρωπαϊκού εξαμήνου, η Ελλάδα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της στον οικιστικό τομέα για την επίτευξη ουσιαστικής συνεισφοράς στον στόχο μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας από τα κτίρια έως το 2030. Έχει αναπτυχθεί στρατηγική για την ενεργειακή ανακαίνιση στον οικοδομικό τομέα, ενώ βασικό ζήτημα συνιστά η αποτύπωση της πραγματικής ενεργειακής κατάστασης των κτιρίων, μεταξύ άλλων και στις περιοχές Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΔΑΜ). Αναφορικά με το REPowerEU, η Ελλάδα έχει συμπεριλάβει την υποχρέωση περαιτέρω απλούστευσης της λήψης αποφάσεων όσον αφορά τη συλλογική ιδιοκατανάλωση, καθώς και την υποχρέωση δημιουργίας μητρώου ιδιοκαταναλωτών και σημείου επαφής για τις ενεργειακές κοινότητες, στοιχείο που επηρεάζει και τις περιοχές ΔΑΜ. Για το 2030 έχει τεθεί ως στόχος να επιτευχθεί ποσοστό 46% αναφορικά με το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη θέρμανση και την ψύξη κυρίως με τη χρήση αντλιών θερμότητας, ωστόσο, ο εν λόγω στόχος και τα μέτρα επίτευξης χαρακτηρίζονται ως ασαφή. Επιπρόσθετα, η βελτίωση των υποδομών αποθήκευσης ενέργειας καθώς και η επίλυση θεμάτων περιβαλλοντικής ταξινόμησης επενδύσεων ΑΠΕ συνιστούν κρίσιμοι παράγοντες αύξησης της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα της χώρας. Σημαντικό στοιχείο που χρήζει προσοχής είναι ότι η Ελλάδα πιθανόν να αντιμετωπίσει προκλήσεις όσον αφορά τη δυναμικότητα του δικτύου της για την κάλυψη της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας, παράλληλα με την ταχεία ενσωμάτωση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και άλλων τεχνολογιών, καθώς και την αύξηση της δυναμικότητας του εθνικού συστήματος. Τέλος, αργή πρόοδος έχει σημειωθεί στον τομέα των μεταφορών, ήτοι στην μετάβαση που απαιτείται στις βιώσιμες μεταφορές, μέσω της ηλεκτροκίνησης και της παροχής σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων.

Το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΠΑΔΑΜ) ενσωματώνει παρεμβάσεις για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων στις Περιφέρειες ΔΑΜ. Στο πλαίσιο αυτό, έχει γίνει αποτύπωση της πραγματικής ενεργειακής κατάστασης επιλεγμένων εμβληματικών κτιρίων στις ΠΕ Νήσων και στην ΠΕ Αρκαδίας, η οποία μπορεί να συνεισφέρει στη βελτίωση της στόχευσης και την προτεραιοποίηση των παρεμβάσεων των περιοχών αυτών. Πιο συγκεκριμένα, το Πρόγραμμα υποστηρίζει δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων/δημοτικών κτιρίων, εγκατάστασης αντλιών θερμότητας ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, στήριξης της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας, εγκατάστασης συστημάτων αποθήκευσης καθαρής ενέργειας μακράς διάρκειας (π.χ. αντλησιοταμίευση), εγκατάστασης σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων και ανάπτυξης ενεργειακών κοινοτήτων στις επιλέξιμες περιοχές. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την δέουσα εκμετάλλευση των πόρων του Προγράμματος που προορίζονται για την ενεργειακή και πράσινη μετάβαση, διαπιστώνεται ότι λόγω της ανεπάρκειας διαθέσιμου ηλεκτρικού χώρου και ευέλικτου ηλεκτρικού δικτύου για την ενσωμάτωση του αυξημένου όγκου ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ δεν εκδίδονται νέοι όροι σύνδεσης, δεν μπορούν να ενταχθούν νέες ενεργειακές κοινότητες στο Πρόγραμμα και καθυστερούν επενδύσεις στον τομέα των ΑΠΕ.

Ως προς την συμπληρωματικότητα του Προγράμματος με άλλα Προγράμματα αξίζει να τονιστεί ότι το εν λόγω Πρόγραμμα εν συγκρίσει με το Πρόγραμμα «Περιβάλλον, Ενέργεια και Κλιματική Αλλαγή 2021-2027» (ΠΕΚΑ) αναφορικά με τις δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης και αυτοπαραγωγής σε δημόσια κτίρια έχει διαφορετική στόχευση, όσον αφορά στους Δικαιούχους και τις περιοχές παρέμβασης (περιοχές ΔΑΜ). Σε χωρικές ενότητες εκτός αυτών που περιγράφονται από τα εδαφικά σχέδια για το ΠΑΔΑΜ, οι δράσεις πράσινου μετασχηματισμού επιχειρήσεων υλοποιούνται από το Πρόγραμμα ΠΕΚΑ. Αντίστοιχα, συνέργειες εντοπίζονται σε δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων όλων των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) των σχετικών περιοχών παρέμβασης του Προγράμματος, ήτοι ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας, Πελοποννήσου, Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου & Κρήτης, που εστιάζουν κυρίως σε δημόσια κτίρια. Σε σχέση με τα ΠΕΠ, το ΠΑΔΑΜ στοχεύει ιδίως σε ενεργειακές κοινότητες και σε συγκεκριμένα έργα που υποδεικνύονται από τους δημόσιους φορείς βάσει σχετικής χαρτογράφησης των αναγκών τους ή εκπόνησης ΣΔΑΕ/Κ. Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι υφίσταται συμπληρωματικότητα σε ό,τι αφορά τις δράσεις του ΠΑΔΑΜ για την ηλεκτροκίνηση (σταθμοί φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων) με τις δράσεις του Προγράμματος «Μεταφορές 2021-2027» για την προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων. Ωστόσο, δεν εντοπίζεται κάποιου είδους συνέργεια, καθώς το Πρόγραμμα «Μεταφορές» στοχεύει αποκλειστικά στην αναβάθμιση των αστικών συγκοινωνιών και στον εκσυγχρονισμό του στόλου με ηλεκτροκίνητα οχήματα. Στο ίδιο πλαίσιο, υφίσταται συμπληρωματικότητα της δράσης του ΠΑΔΑΜ για την ηλεκτροκίνηση με τα ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας, Πελοποννήσου, Β. Αιγαίου και Κρήτης, καθώς και σε αυτά

γίνεται αναφορά ότι οι δράσεις ηλεκτροκίνησης θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος «Μεταφορές». Ειδικότερα, τα ΠΕΠ δύνανται να συμπεριλάβουν συμπληρωματικά συναφείς δράσεις, στην περίπτωση που τέτοια έργα αποτελέσουν μέρος των νέων ή επικαιροποιημένων Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΟΧΕ ΒΑΑ).

Στο πλαίσιο της 1ης αναθεώρησης του προγράμματος, **προτείνεται η δημιουργία Προτεραιότητας STEP και η μεταφορά πόρων από την Προτεραιότητα 2 σε αυτή, για την ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων με έμφαση στον τομέα τεχνολογίας μηδενικών εκπομπών, υποστηρίζοντας τη μετάβαση στην καθαρή ενέργεια και ως εκ τούτου στην ενεργειακή ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση της οικονομίας.**

4.1.3. Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία (ΤΔΜ)

Ειδικές Συστάσεις: Σύμφωνα με το έγγραφο του ευρωπαϊκού εξαμήνου, η Ελλάδα καταγράφει ένα αργό ρυθμό μετάβασης σε ένα μοντέλο κυκλικής οικονομίας, γεγονός που καθιστά αμφίβολη την επίτευξη των εθνικών στόχων που αφορούν την ανακύκλωση και την κυκλική οικονομία, βάσει του Σχεδίου Κυκλικής Οικονομίας, λόγω διαρθρωτικών προβλημάτων στη διαχείριση αποβλήτων. Επιπροσθέτως, η χώρα εξακολουθεί να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στους χώρους υγειονομικής ταφής, με αποτέλεσμα τη συστηματική αποτυχία επίτευξης των στόχων ανακύκλωσης της Ε.Ε, καθώς το 2021, ο ρυθμός ανακύκλωσης της χώρας ήταν 17,5% εν συγκρίσει με το μέσο όρο της Ε.Ε. που ανέρχεται στο 48%, ενώ η ταφή κάλυψε το 65% των αποβλήτων, οι δε προκλήσεις για το μέλλον περιλαμβάνουν την επίτευξη ρυθμού ανακύκλωσης 60% έως το 2030 και τη σημαντική μείωση της ταφής στο 10% έως το 2035.

Το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης ενσωματώνει δράσεις για την εξυγίανση και την επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων και υποδομών στις λιγνιτικές περιοχές της Κοζάνης, της Φλώρινας και του Δήμου Μεγαλόπολης, με στόχο την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, στο Πρόγραμμα προβλέπονται δράσεις που σχετίζονται με την κυκλική οικονομία, καθώς και η αξιοποίηση των αναπτυξιακών ευκαιριών που αναδεικνύονται από την κυκλική χρήση των πόρων, οι οποίες υστερούν προς το παρόν ως προς την ωρίμανσή τους.

Σε ότι αφορά τις συνέργειες με άλλα Προγράμματα διαπιστώνεται ότι μέσω του ΤΑΑ χρηματοδοτούνται δράσεις για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας και της ανακύκλωσης αποβλήτων. Επιπρόσθετα, σε χωρικές ενότητες εκτός αυτών που περιγράφονται από τα εδαφικά σχέδια για το ΠΔΑΜ, δράσεις κυκλικής οικονομίας υλοποιούνται από το Πρόγραμμα ΠΕΚΑ, το οποίο θα χρηματοδοτήσει υποδομές, όπως οι μονάδες ανάκτησης και ανακύκλωσης (ΜΑΑ), όλες τις μονάδες επεξεργασίας βιοαποβλήτων (ΜΕΒΑ) συμπεριλαμβανομένου του εξοπλισμού τους (κάδοι και οχήματα συλλογής) και κάθε άλλη σχετική διαδημοτική εγκατάσταση (διαδημοτικούς σταθμούς μεταφόρτωσης και διαδημοτικά πράσινα σημεία), καθώς επίσης και Πράσινα Σημεία μόνο στην περίπτωση που αποτελούν ολοκληρωμένη δράση με άλλη δράση στερεών αποβλήτων που χρηματοδοτεί το Πρόγραμμα και εφόσον ως Δικαιούχος έχει οριστεί ΦοΔΣΑ. Στο ίδιο πλαίσιο, εντοπίζονται συνέργειες και με τα Περιφερειακά Προγράμματα, τα οποία όμως χρηματοδοτούν υποδομές μικρής κλίμακας (πράσινες γωνιές μέχρι και πράσινα σημεία) που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των Δήμων. Το ΠΔΑΜ χρηματοδοτεί κατά κανόνα έργα που είναι αναγκαία για την “αναπροσαρμογή της χρήσης”/ “repurposing” αυτών των εδαφών ως υποδοχέων νέων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Στο πλαίσιο της 1ης αναθεώρησης του Προγράμματος **προτείνεται η αύξηση των πόρων της Δράσης «Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία» που περιλαμβάνει την αναγέννηση και επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων και την υλοποίηση των υποδομών που είναι αναγκαίες στα λιγνιτικά πεδία για την ανάπτυξη νέων δράσεων και δραστηριοτήτων με στόχο τη μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο, κατά 10 εκ. €, ώστε να συμπεριληφθούν και λιγνιτωρυχεία εκτός αυτών της ΔΕΗ, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει"**

4.1.4. Προτεραιότητα 4. Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση (ΤΔΜ)

Ειδικές Συστάσεις: Σύμφωνα με το έγγραφο του ευρωπαϊκού εξαμήνου, η Ελλάδα πρέπει να καταβάλει επιπλέον προσπάθειες για την αύξηση των θέσεων εργασίας στο τομέα των περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών. Εντοπίζεται περιθώριο για την παροχή πιο στοχευμένης στήριξης της απασχόλησης με βάση τις ατομικές ανάγκες και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας σύμφωνα με τα σχέδια μετάβασης (πράσινος & ψηφιακός μετασχηματισμός, κυκλική οικονομία). Επιπροσθέτως, σημαντικές ενέργειες απαιτούνται για την έτι περαιτέρω βελτίωση των δεικτών αξιοπρεπούς εργασίας και οικονομικής ανάπτυξης, καθώς το 2023 σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ε.Ε., το ποσοστό της χώρας αναφορικά με την απασχόληση ανέρχεται σε 67,4% έναντι του μέσου όρου της Ε.Ε. που ανέρχεται στο 75,3%, όπως και το σταθερά υψηλό ποσοστό των μακροχρόνια

ανέργων (6,2% έναντι 2,1%) και των νέων που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (15,9% έναντι 11,2%).

Αξίζει να επισημανθεί επίσης, ότι εντοπίζονται σημαντικές προκλήσεις για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, ενώ οι γυναίκες και τα άτομα με αναπηρία πλήττονται από την μακροχρόνια ανεργία. Η αναβάθμιση των δεξιοτήτων και η επανειδίκευση είναι παράγοντες καίριας σημασίας για τη στήριξη των θέσεων εργασίας στους μετασχηματιζόμενους τομείς, καθώς η ανάπτυξη δεξιοτήτων και η επανακατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού δύνανται να αποτελέσουν βασικοί παράγοντες επιτυχίας για μεταβαλλόμενους κλάδους, όπως η ενέργεια και η εξόρυξη. Στο πλαίσιο αυτό, η θέσπιση ενός συστήματος επιδοτούμενων θέσεων εργασίας στην Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει τα ποσοστά της μακροχρόνιας ανεργίας και του κινδύνου φτώχειας, ενώ επιπροσθέτως, οι δράσεις επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, διά βίου μάθησης, αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης, δύνανται να συμβάλλουν καίρια στους εθνικούς στόχους της Ελλάδας.

Τέλος, επισημαίνεται ότι η απολιγνιτοποίηση, όπως αναμενόταν, μειώνει τις θέσεις εργασίας στις περιοχές ΔΑΜ και κυρίως στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Στη συγκεκριμένη Περιφέρεια φαίνεται να υπάρχουν δυσκολίες στη μετάβαση της τοπικής κοινωνίας σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο, απεξαρτημένο από το λιγνίτη, καθώς η μείωση των θέσεων εργασίας στο δευτερογενή τομέα συνοδεύεται με την αύξηση της ανεργίας στην Περιφέρεια.

Το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΠΔΑΜ) ενσωματώνει μεγάλο εύρος δράσεων για την προώθηση θέσεων εργασίας στην πράσινη οικονομία, ιδίως με την ενίσχυση της απόκτησης δεξιοτήτων που είναι σημαντικές για την πράσινη μετάβαση. Η αύξηση των ποσοστών ανεργίας, ιδιαίτερα στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης, έχει δημιουργήσει αυξημένες ανάγκες σε κοινωνικές υπηρεσίες στις συγκεκριμένες περιοχές. Το Πρόγραμμα δίνει έμφαση σε δράσεις αντιμετώπισης της ανεργίας, τόσο στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης. Οι εν λόγω δράσεις δύνανται να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των αυξημένων ποσοστών ανεργίας, ενώ ευθυγραμμίζονται με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Ήδη, η Προτεραιότητα 4 του Προγράμματος έχει ενεργοποιηθεί ικανοποιητικά με την έκδοση εννέα προσκλήσεων για άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής, αναβάθμισης δεξιοτήτων και επανακατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων, αναβάθμισης κοινωνικών δομών που συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη και επανένταξη στην απασχόληση μειονεκτούντων ατόμων. Επιπλέον, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στις επηρεαζόμενες περιοχές ΔΑΜ έχει ήδη συμβάλει στην δημιουργία περίπου 3.500 νέων θέσεων εργασίας στις υφιστάμενες ή νέες επιχειρήσεις των ΕΣΔΙΜ Δυτικής Μακεδονίας και Μεγαλόπολης, με την προοπτική οι θέσεις αυτές να αυξηθούν έως το τέλος του 2025.

Ως προς την συμπληρωματικότητα του Προγράμματος με άλλα Προγράμματα αξίζει να τονιστεί ότι το Πρόγραμμα Ανθρώπινο Δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή καλύπτει με τις εθνικής εμβέλειας δράσεις εκπαίδευσης, κατάρτισης-επανακατάρτισης ή απασχόλησης και τις επιλέξιμες στο ΠΔΑΜ γεωγραφικές περιοχές. Ως εκ τούτου, το ΠΔΑΜ δύναται είτε να συνεισφέρει συμπληρωματικά σε αυτές τις δράσεις ή να χρηματοδοτεί διακριτές εξειδικευμένες δράσεις για την πλήρη κάλυψη των επιμέρους αναγκών. Πιο συγκεκριμένα, το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται σε όσους θα συμπεριληφθούν στο Μητρώο Ωφελούμενων Ανέργων επιλέξιμων περιοχών ΔΑΜ, που καταρτίζεται από την ΔΥΠΑ και οι δράσεις θα στοχεύουν στους τομείς οικονομικής διαφοροποίησης (π.χ. ΑΠΕ, περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις, κυκλική οικονομία, νέες βιομηχανικές ειδικότητες, κ.ά.).

Επιπλέον, το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ένα Μητρώο με ΚΑΔ δραστηριοτήτων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τη ΔΑΜ, καθώς και σε νέες μικρές επιχειρήσεις όσων περιλαμβάνονται στο Μητρώο ΔΑΜ. Επιπρόσθετα, το ΠΔΑΜ στοχεύει στην αξιοποίηση των υφιστάμενων κοινωνικών δομών, με παροχή διακριτών υπηρεσιών στους ωφελούμενους του Μητρώου ΔΑΜ σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς. Είναι σημαντικό να τονιστεί η συμπληρωματικότητα με δράσεις εκπαίδευσης, κατάρτισης-επανακατάρτισης ή απασχόλησης του ΠΔΑΜ με τα ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας, Πελοποννήσου, Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου και Κρήτης, η στόχευση των οποίων διαφέρει ως προς το περιεχόμενο με αυτή του Προγράμματος ΔΑΜ, καθώς εστιάζει κατά κύριο λόγο σε τομείς Πολιτισμού, Τουρισμού (Αγροτουρισμού, πολιτιστικού ή θρησκευτικού τουρισμού, κ.ά.) και όχι σε τομείς στόχευσης του Προγράμματος ΔΑΜ. Τέλος, οι δράσεις του Ταμείου Ανάκαμψης για την προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας μπορούν να ενισχυθούν από τις δράσεις του ΠΔΑΜ για τη δίκαιη εργασιακή μετάβαση και την ενδυνάμωση του ανθρώπινου κεφαλαίου, ιδίως στους τομείς της βιο-οικονομίας, της κυκλικής οικονομίας και νέων βιομηχανικών ειδικοτήτων.

Στο πλαίσιο της 1ης αναθεώρησης του Προγράμματος προτείνεται η **ενίσχυση των πόρων της Δράσης «Κέντρα Δεξιοτήτων και Απασχόλησης» με 20 εκ. €, προκειμένου να αναπτυχθούν Κέντρα Δεξιοτήτων και στις νησιωτικές Περιφέρειες (αρχικά προβλεπόταν 2 Κέντρα Δεξιοτήτων στην Περιφέρεια Δυτ. Μακεδονίας και 1 στη Μεγαλόπολη). Τα Κέντρα Δεξιοτήτων πρακτικά αποτελούν ένα δίκτυο παροχής εξατομικευμένων υπηρεσιών για**

την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την προώθηση στην απασχόληση και την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας για τους ανέργους, εργαζόμενους, εργοδότες και νέους επιχειρηματίες και αναμένεται να συμβάλλουν στην προσαρμογή και τον μετασχηματισμό του ανθρώπινου δυναμικού στο νέο παραγωγικό μοντέλο, με προτεραιότητα στους τομείς του αναπτυξιακού προτύπου κάθε περιοχής. Επιπρόσθετα, τα Κέντρα Δεξιοτήτων θα συνεργάζονται με τους Δήμους και τους τοπικούς κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς για την πληρέστερη διάγνωση των αναγκών στην αγορά εργασίας, κατά την υλοποίηση του νέου αναπτυξιακού προτύπου, καθώς και με τον Μηχανισμό Στήριξης της Επιχειρηματικότητας για τη Δίκαιη Μετάβαση (Προτεραιότητα 1 ΠΔΑΜ), ενώ παράλληλα **οι εκροές τους θα τροφοδοτούν τις παρεμβάσεις των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης του Προγράμματος**, διασφαλίζοντας ότι οι νέες δράσεις που θα εξειδικευθούν θα ανταποκρίνονται με το βέλτιστο δυνατό τρόπο στις ιδιαίτερες ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας.

4.1.5. Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας (ΤΔΜ)

Ειδικές Συστάσεις: Σύμφωνα με το έγγραφο του ευρωπαϊκού εξαμήνου, στην Ελλάδα οι οικονομικές και κοινωνικές επιδόσεις σε επίπεδο περιφερειών διακρίνονται από μεγάλες διακυμάνσεις και διαφοροποιήσεις, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη λήψη πρωτοβουλιών και υιοθέτηση ενεργειών για την αντιστροφή των αρνητικών επιδόσεων και την επίτευξη ισόρροπης ανάπτυξης, ώστε να αμβλυνθούν τα κοινωνικοοικονομικά εμπόδια και να βελτιωθούν οι δείκτες κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και ποιότητας ζωής. Ο βασικός παράγοντας που οδηγεί σε περιφερειακές ανισότητες είναι η μη ισορροπημένη πληθυσμιακή κατανομή και οικονομική δραστηριότητα, καθώς πάνω από το ήμισυ του πληθυσμού της Ελλάδας και το 60% της οικονομικής της δραστηριότητας συγκεντρώνονται σε δύο (2) Περιφέρειες (Αττική και Κεντρική Μακεδονία). Ως εκ τούτου, ορισμένες περιφέρειες βρίσκονται σε αναπτυξιακό τέλμα καθώς είναι αντιμέτωπες με την συνεχή ύφεση της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της παραγωγικότητας και απαιτείται η ανάσχεση της μέσω της ανάπτυξης νέων και διαφοροποιημένων οικονομικών δραστηριοτήτων. Επιπρόσθετα, εντοπίζεται η ανάγκη για την περαιτέρω προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας, των αστικών υποδομών και η επέκταση των βιώσιμων μεταφορών με την επιτάχυνση της απανθρακοποίησης του τομέα των μεταφορών και την προώθηση της χρήσης ηλεκτρικών οχημάτων. Τέλος, παρά την σημαντική πρόοδο που έχει καταγραφεί ως προς την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων με στόχο την επιτάχυνση της ανάπτυξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, απαιτείται η συνέχιση και η ενδυνάμωση των προσπάθειών, προκειμένου να επιτευχθούν οι φιλόδοξοι στόχοι που έχουν τεθεί.

Το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΠΔΑΜ) ενσωματώνει ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές για την υποστήριξη των Περιφερειών ΔΑΜ, με στόχο την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων και των εμποδίων για την περιφερειακή ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, στηρίζει δράσεις που στοχεύουν στην ελκυστικότητα των κοινοτήτων, που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία και τις μονάδες παραγωγής ενέργειας, ως τόπων εργασίας και κατοικίας, καθώς οι συγκεκριμένες αντιμετωπίζουν εντονότερα το διττό πρόβλημα της κοινωνικο-οικονομικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Ενσωματώνει, επίσης, δράσεις υποστήριξης της τοπικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής οικονομίας μέσω της δημιουργίας συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων που προωθούν την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και την παραγωγικότητα.

Όσον αφορά στη συμπληρωματικότητα, για τις δράσεις που σχετίζονται με τη βελτίωση της «ποιότητας ζωής και τις ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές», οι παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΔΑΜ θα προκύψουν από τον σχεδιασμό των ΟΧΕ των περιοχών ΔΑΜ, λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις των Κανονισμών και τις σχετικές κατευθύνσεις των εθνικών συντονιστικών αρχών, θα είναι συμπληρωματικές των παρεμβάσεων που χρηματοδοτηθούν από τα οικεία ΠΕΠ και θα συνάδουν με τη λογική παρέμβασης και τις επιλεξιμότητες του ΤΔΜ. Σε ό,τι αφορά στην υλοποίηση της εθνικής πρωτοβουλίας “GReco islands” (πρωτοβουλία υπό το συντονισμό και εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών), η οποία αφορά σε περιορισμένο αριθμό νησιών, αυτή θα χρηματοδοτηθεί πρωτίστως από το Πρόγραμμα ΠΕΚΑ. Το ΠΔΑΜ θα συμβάλλει συμπληρωματικά, χρηματοδοτώντας δράσεις ενεργειακού χαρακτήρα που σχετίζονται/συμβάλλουν στο «πρασίνισμα» των νησιών, δράσεις ενδυνάμωσης του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και δράσεις ψηφιακού/ών χαρακτήρα/εφαρμογών σύμφωνα με τις ειδικότερες επιλεξιμότητες του ΤΔΜ. Επιπρόσθετα, τα οικεία ΠΕΠ θα μπορούν συμπληρωματικά να συμβάλλουν ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πόρων τους σε δράσεις που δεν είναι επιλέξιμες στα ανωτέρω προγράμματα.

Στο πλαίσιο της 1ης αναθεώρησης του Προγράμματος προτείνεται η αύξηση των διαθέσιμων πόρων για τις δράσεις της Προτεραιότητας 5 του Προγράμματος που στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής, τις ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές καθώς και στα Greco Islands.

4.2. Πρόοδος του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) - Συμβολή του Προγράμματος

4.2.1. Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) συνιστά το στρατηγικό σχέδιο της Ελλάδας για τα θέματα του Κλίματος και της Ενέργειας και περιλαμβάνει έναν αναλυτικό οδικό χάρτη για την επίτευξη συγκεκριμένων ενεργειακών και κλιματικών στόχων έως το έτος 2030 και μακροπρόθεσμα έως το έτος 2050. Το ΕΣΕΚ κυρώθηκε αρχικά με την υπ’ αριθμ. 4/23.12.2019 Απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Οικονομικής Πολιτικής (ΦΕΚ 4893/Β/31.12.2019) και καταρτίστηκε λαμβάνοντας υπόψη τους κεντρικούς Ευρωπαϊκούς στόχους που είχαν τεθεί στο πλαίσιο της Ενεργειακής Ένωσης, αλλά και τους στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, φιλοδοξώντας να συμβάλει στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Τον Δεκέμβριο του 2024 κυρώθηκε το αναθεωρημένο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (Απόφαση 3/15.12.2024 του Κυβερνητικού Συμβουλίου Οικονομικής Πολιτικής²⁵ – ΦΕΚ 6983/19.12.2024), σύμφωνα με την ενωσιακή υποχρέωση για επικαιροποίησή του, με ενσωμάτωση των συστάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (RE-PowerEU και Fit-for-55 στο πλαίσιο του Green Deal) και του Εθνικού Κλιματικού Νόμου (Ν.4936/2022), καθώς και των υπό τελική διαμόρφωση Οδηγιών για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και την ενεργειακή αποδοτικότητα.

Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ έχει καταρτισθεί με βασική αρχή την *ελαχιστοποίηση του κόστους της ενεργειακής μετάβασης για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα*. Προσαρμοσμένο στα νέα δεδομένα που προέκυψαν τα τελευταία χρόνια και στις εξελίξεις που έχουν αλλάξει ριζικά την οικονομία και τις αγορές ενέργειας, εξυπηρετεί τρεις σκοπούς: α) εξηγεί τη γενική στρατηγική για το πώς θα επιτύχει η χώρα την κλιματική ουδετερότητα έως το έτος 2050, β) παρουσιάζει τις πολιτικές που θα διευκολύνουν στην επίτευξη του στόχου, με έμφαση το ενδιάμεσο στάδιο επίτευξης των στόχων το έτος 2030 και γ) ποσοτικοποιεί την πολιτική, δίνοντας έτσι μια εικόνα για τις κύριες τάσεις και τις τάξεις μεγέθους των διαφόρων μεταβλητών.

Η αναθεώρηση του ΕΣΕΚ ενσωματώνει πιο φιλόδοξους στόχους για την Ελλάδα, εστιάζοντας στην επιτάχυνση της μετάβασης σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την απολιγνιτοποίηση, την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050.

4.2.2. Πρόοδος προς την επίτευξη των στόχων του ΕΣΕΚ

Η πρόοδος της Ελλάδας ως προς την επίτευξη των κύριων στόχων του ΕΣΕΚ συνοψίζεται ως εξής:

- **Αύξηση της Συμμετοχής των ΑΠΕ στην Ενεργειακή Κατανάλωση:** Η Ελλάδα σημείωσε σημαντική πρόοδο στην ενσωμάτωση ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή. Οι ΑΠΕ καλύπτουν περίπου το 35% της συνολικής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με το στόχο να φτάσουν το 70% έως το 2030. Προς αυτή την κατεύθυνση έχουν υλοποιηθεί μεγάλες επενδύσεις φωτοβολταϊκών και αιολικών πάρκων. Η ενσωμάτωση των ΑΠΕ εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τεχνικές προκλήσεις, όπως η διαχείριση της ασταθούς παραγωγής από αιολικά και φωτοβολταϊκά συστήματα και η ανάγκη για συστήματα αποθήκευσης ενέργειας.
- **Μείωση Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου:** Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην Ελλάδα μειώνονται, αν και δεν έχει επιτευχθεί ακόμα ο στόχος της μείωσης κατά 55% έως το 2030. Η μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα, ειδικά από τον άνθρακα, με την απολιγνιτοποίηση του ενεργειακού τομέα αναμένεται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο. Η πρόοδος προς την πλήρη απολιγνιτοποίηση και η αντικατάσταση του λιγνίτη με ΑΠΕ δεν έχει ολοκληρωθεί, και απαιτείται περαιτέρω αναβάθμιση των ενεργειακών υποδομών και της τεχνολογίας αποθήκευσης ενέργειας.
- **Βελτίωση Ενεργειακής Αποδοτικότητας:** Σημαντικά βήματα έχουν γίνει στην ενίσχυση της ενεργειακής αποδοτικότητας, κυρίως μέσω της ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων και της εφαρμογής συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας. Η ενεργειακή αναβάθμιση των δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων συνεχίζεται με στόχο την επίτευξη των στόχων της Ε.Ε. για το 2030.
- **Ηλεκτροκίνηση:** Η ηλεκτροκίνηση αναπτύσσεται, αλλά η χώρα εξακολουθεί να βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο σε σχέση με τις πιο προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, η Ελλάδα επενδύει στην ανάπτυξη υποδομών φόρτισης και κινήτρων για την αγορά ηλεκτρικών οχημάτων. Η ενίσχυση της υποδομής φόρτισης και οι φορολογικές ελαφρύνσεις για την αγορά ηλεκτρικών οχημάτων δείχνουν θετική πρόοδο.

²⁵ Βλ. <https://www.forin.gr/articles/article/82652/kusoip-3-2024>.

- **Αναβάθμιση των Υποδομών Ενέργειας:** Ο τομέας της ηλεκτρικής ενέργειας αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς, ενώ προγραμματίζονται και ολοκληρώνονται νέες διασυνδέσεις με άλλες χώρες (όπως και η διασύνδεση της Κρήτης με την ηπειρωτική Ελλάδα). Η προώθηση της διασύνδεσης του ηλεκτρικού δικτύου με άλλες χώρες της Ε.Ε. και η ανάπτυξη συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας αποτελούν σημαντικά βήματα για την αναβάθμιση των ενεργειακών υποδομών. Η περαιτέρω ανάπτυξη υποδομών αποθήκευσης και η αντιμετώπιση της ανάγκης για ισχυρότερα και πιο ευέλικτα δίκτυα παραμένει σημαντική πρόκληση.

Συνοπτικά, η Ελλάδα έχει σημειώσει πρόοδο στους περισσότερους τομείς του ΕΣΕΚ αλλά η επίτευξη των φιλόδοξων στόχων για το 2030 απαιτεί επιτάχυνση των δράσεων και περαιτέρω επενδύσεις. Οι κύριες προκλήσεις περιλαμβάνουν την πλήρη απολιγνιτοποίηση, την ανάπτυξη υποδομών αποθήκευσης ενέργειας, την ενίσχυση της ηλεκτροκίνησης και τη διασφάλιση της ενεργειακής αποδοτικότητας σε όλη τη χώρα. Συμπερασματικά, η Ελλάδα προχωρά σε ικανοποιητικό ρυθμό, αλλά η πλήρης επίτευξη των στόχων του ΕΣΕΚ θα απαιτήσει συνεχείς προσπάθειες, στρατηγικές και μέτρα για την ενίσχυση των βιώσιμων ενεργειακών υποδομών και την περαιτέρω βελτίωση των τεχνολογιών στον τομέα της ενέργειας και του κλίματος.

4.2.3. Συμβολή του Προγράμματος στους Στόχους του ΕΣΕΚ

Κατά την περίοδο εκπόνησης των ΕΣΔΙΜ και του Προγράμματος τέθηκε σε ισχύ το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, ενώ σήμερα βρίσκεται σε ισχύ το αναθεωρημένο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, όπως προαναφέρθηκε. Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ παρουσιάζει το χρονοδιάγραμμα απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων, ενσωματώνει στόχους από την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία, δίνοντας έμφαση στην επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στην ανάπτυξη δικτύων, στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και στον εξηλεκτρισμό των μεταφορών, της θέρμανσης και της ψύξης. Επιπλέον, εισάγει νέους τομείς όπως η υπεράκτια αιολική ενέργεια, η αποθήκευση ενέργειας, τα ανανεώσιμα καύσιμα, η δέσμευση άνθρακα και τα μέτρα προσαρμογής, με στόχο την καθιέρωση της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου.

Καταρχάς, στο αναθεωρημένο ΕΣΕΚ **παραμένει επίκαιρη η στόχευση της Ελληνικής Κυβέρνησης για την πλήρη απολιγνιτοποίηση έως το 2028**, η οποία αντανάκλαται και στα οικεία ΕΣΔΙΜ και το ΠΔΑΜ και η οποία αποτέλεσε και σύσταση της ΕΕ στο σχέδιο του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ²⁶.

Όσον αφορά στα υπόλοιπα σημεία, από την αξιολόγηση προκύπτει ότι τα ΕΣΔΙΜ και το ΠΔΑΜ υπήρξαν προωθημένα κείμενα ως προς τον ενεργειακό τομέα και την κλιματική αλλαγή, ενσωματώνοντας τους στόχους πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και περιλαμβάνοντας δράσεις για τα εξής σημεία που εκφράστηκαν με το Fit-for-55, το RE-PowerEU και το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ:

1. Περαιτέρω ανάπτυξη των ΑΠΕ.
2. Ανάπτυξη των δικτύων ηλεκτρισμού.
3. Περαιτέρω βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.
4. Εξηλεκτρισμό οδικών μεταφορών.
5. Αποθήκευση ενέργειας.
6. Εξηλεκτρισμό τομέα θέρμανσης/ ψύξης μέσω εγκατάστασης αντλιών θερμότητας.
7. Ανάπτυξη των ανανεώσιμων αερίων καυσίμων.
8. Διασφάλιση της προμήθειας των κρίσιμων και στρατηγικών ορυκτών πρώτων υλών μέσω της ανακύκλωσης μπαταριών και φωτοβολταϊκών πλαισίων.

Παράλληλα, το ΕΣΔΙΜ της Δυτικής Μακεδονίας²⁷ στοχεύει στην ανάδειξη της περιοχής σε εναλλακτικό ενεργειακό κόμβο, χάρη στην αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων (διαθέσιμη γη, δίκτυα, μονάδες και εξοπλισμός, ανθρώπινο δυναμικό, νερό), συμβάλλοντας στον στόχο του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ για την ανάδειξη της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου και εξαγωγέα πράσινης ενέργειας.

²⁶ Βλ. Commission Recommendation, assessment (SWD) and factsheet on the draft updated NECP of Greece, https://commission.europa.eu/publications/commission-recommendation-assessment-swd-and-factsheet-draft-updated-national-energy-and-climate-16_en.

²⁷ Βλ. ΕΣΔΙΜ Δυτικής Μακεδονίας, https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaih_Anaptixiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

Τέλος, όσον αφορά στα Greco Islands, το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ αναφέρει ότι έχουν συμπεριληφθεί δράσεις προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Σημειώνεται ότι το ΤΔΜ χρηματοδοτεί δράσεις μετριασμού της κλιματικής αλλαγής. Επίσης, το ΠΔΑΜ είναι συναφές με το Άρθρο 21, «Μετασχηματισμός αναπτυξιακού υποδείγματος των νησιών και μετάβασή τους στην κλιματική ουδετερότητα», του Εθνικού Κλιματικού Νόμου (ΦΕΚ 105 Α' 2022)²⁸. Ως εκ τούτου, η στόχευση του ΠΔΑΜ δεν μεταβάλλεται ως προς τα Greco Islands.

Αναλυτικά ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος:

Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας

Στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 1, που επικεντρώνεται στην ενίσχυση και προώθηση της επιχειρηματικότητας, μεταξύ άλλων δύναται να χρηματοδοτηθούν και επενδύσεις ενεργειακού χαρακτήρα, με έμφαση σε νέες τεχνολογίες, όπως είναι για παράδειγμα το πράσινο υδρογόνο. Ειδικότερα στη Δυτική Μακεδονία περιλαμβάνονται εμβληματικά έργα, που σηματοδοτούν τον παραγωγικό μετασχηματισμό και τη στροφή της περιφέρειας στην ΕΤΑΚ και τον ενεργειακό τομέα: α) Ζώνη Καινοτομίας, β) Πράσινο Κέντρο Δεδομένων και Υπερυπολογιστή ΠΔΜ, γ) Κόμβος Καινοτομίας για το πράσινο υδρογόνο και την αποθήκευση ενέργειας στην ΠΔΜ. Για τις ηπειρωτικές λιγνιτικές περιοχές (Δυτική Μακεδονία και Μεγαλόπολη) η προτεραιότητα 1 εστιάζει, αφενός στον μετασχηματισμό και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων επιχειρήσεων, οι οποίες χρήζουν στήριξης για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων και αφετέρου στην ίδρυση και προσέλκυση νέων επιχειρήσεων, που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και οδηγούν σε οικονομική διαφοροποίηση, εκσυγχρονισμό και μετασχηματισμό του υφιστάμενου παραγωγικού μοντέλου. Τέλος, αναφορικά με τις νησιωτικές περιοχές μετάβασης, δίνεται έμφαση στην εφαρμογή σχεδίων ψηφιακού μετασχηματισμού και μείωσης ανθρακικού αποτυπώματος.

Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή Μετάβαση – Κλιματική Ουδετερότητα

Η Προτεραιότητα 2 είναι αμιγώς ενεργειακού ενδιαφέροντος, στοχεύοντας στην ενεργειακή μετάβαση και στην κλιματική ουδετερότητα μέσω επενδύσεων ενεργειακής αποδοτικότητας, παραγωγής και αποθήκευσης καθαρής ενέργειας, καθώς και χρήσης/αξιοποίησής της από τις τοπικές κοινωνίες. Επικεντρώνεται σε τρεις βασικές κατηγορίες δράσεων/επενδύσεων, ήτοι ενεργειακή αποδοτικότητα, καθαρή Ενέργεια και έξυπνη ενέργεια.

Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – Κυκλική οικονομία

Στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος επιδιώκεται η αναπροσαρμογή των χρήσεων γης στα λιγνιτικά πεδία και η ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας και προβλέπονται:

- Έργα/επενδύσεις για την αναγέννηση και επανάχρηση (repurposing) των αποκατεστημένων λιγνιτικών γαιών (Δυτική Μακεδονία και Μεγαλόπολη) για να υποδεχτούν νέες οικονομικές δραστηριότητες, ήτοι την κατασκευή των αναγκαίων υποδομών (πράσινες υποδομές και τεχνικά έργα αναπροσαρμογής χρήσεων γης) ή/και των ανωδομών για την εφαρμογή των νέων χρήσεων γης (π.χ. επιχειρηματικά πάρκα) με στόχο τη μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο.

Προτεραιότητα 4. Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση

Βασική επιδίωξη είναι η αντιμετώπιση των κοινωνικο-οικονομικών συνεπειών της μετάβασης με παρεμβάσεις για την προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού σε δεξιότητες και επαγγέλματα σε σχέση με τις νέες παραγωγικές δραστηριότητες, με επιμέρους στόχους:

- Η διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας και περιορισμού της ανεργίας
- Η δημιουργία νέων και θέσεων εργασίας υψηλής ειδίκευσης σε νέες ειδικότητες με θετικό αντίκτυπο στο τοπικό εισόδημα
- Η διασφάλιση της ισότητας, της ένταξης και της μη διάκρισης

Στο πλαίσιο αυτό προβλέπονται οι ακόλουθες βασικές κατηγορίες δράσεων:

- Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές
- Προώθηση της απασχόλησης
- Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

- Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων
- Κοινωνικοοικονομική ένταξη
- Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης
- Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας
- Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού

Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας – GReco islands

Στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 5 προβλέπονται έργα και επενδύσεις που συνδέονται με την ενεργειακή μετάβαση των περιοχών ΔΑΜ και αναδεικνύονται μέσα από ολοκληρωμένες εδαφικές στρατηγικές όπως είναι οι ΟΧΕ και η εθνική Πρωτοβουλία GReco Islands.

Η πρωτοβουλία GReco Islands αποτελεί μια ολιστική, προσέγγιση για την πράσινη μετάβαση των νησιών της Ελλάδας και εκφράζει, εκτός των άλλων, τη νησιωτική πτυχή του ΕΣΕΚ. Επικεντρώνεται στην επιτυχή μετάβαση των ελληνικών νησιών προς την κλιματική ουδετερότητα με παράλληλη τόνωση των τοπικών οικονομιών μέσω δέσμης αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων υπό το πρίσμα της αειφόρου ανάπτυξης.

Οι βασικοί τομείς παρέμβασης αφορούν στους τέσσερις παρακάτω θεματικούς άξονες:

- Ενεργειακή μετάβαση, όπου ο βασικός στόχος είναι η επίτευξη Ενεργειακής και Κλιματικής Ουδετερότητας. Αυτή θα επιτευχθεί με τη μέγιστη αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών, μέσω υβριδικών συστημάτων ηλεκτροπαραγωγής, αποθήκευσης ενέργειας, παραγωγή υδρογόνου, την αύξηση της ενεργειακής εξοικονόμησης στον κτηριακό τομέα, αλλά και σε όλους τους τομείς δραστηριότητας όπως είναι ο τουριστικός κ.ά.
- Βιώσιμη διαχείριση πόρων
- Προστασία περιβάλλοντος
- Επιχειρηματικότητα και καινοτομία

Οι παρεμβάσεις στους ανωτέρω τομείς αναμένεται να έχουν σημαντική θετική επίπτωση στον τουρισμό των νησιών. Τόσο οι παρεμβάσεις για πράσινη ενέργεια και βελτίωση ενεργειακής απόδοσης, όσο και οι παρεμβάσεις στην βιώσιμη κινητικότητα, αναμένεται να μεταβάλλουν την εικόνα των νησιών, προσδίδοντάς του ένα «πράσινο» προφίλ και ενισχύοντας έτσι την ελκυστικότητά τους προς αυτούς που θέλουν να τα επισκεφτούν.

Η πρωτοβουλία “GReco Islands” κινητοποιεί πόρους από όλα τα Ταμεία, Προγράμματα και γενικότερα πηγές χρηματοδότησης.

Οι παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΔΑΜ θα προσδιοριστούν κατά τον σχεδιασμό των ΟΧΕ, θα είναι συμπληρωματικές των παρεμβάσεων που χρηματοδοτηθούν από τα αντίστοιχα Επιχειρησιακά Προγράμματα και θα συνάδουν με τη λογική παρέμβασης και τις επιλεξιμότητες του ΤΔΜ.

Η εθνική πρωτοβουλία “ GReco islands” θα χρηματοδοτηθεί πρωτίστως από το ΠΕΚΑ. Το ΠΔΑΜ θα συμβάλλει μόνο συμπληρωματικά χρηματοδοτώντας δράσεις ενεργειακού χαρακτήρα που σχετίζονται/συμβάλλουν στο «πρασίνισμα» των νησιών, δράσεις ενδυνάμωσης του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και δράσεις ψηφιακού/ών χαρακτήρα/εφαρμογών σύμφωνα με τις ειδικότερες επιλεξιμότητες του ΤΔΜ.

4.3. Συμβολή του Προγράμματος στην πρόοδο της εφαρμογής των αρχών του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΠΚΔ) και συστάσεις

Το ΠΔΑΜ σχετίζεται με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, καθώς στοχεύει σε παραγωγικές επενδύσεις σε επιχειρήσεις (συμπεριλαμβάνοντας, μάλιστα, και τις μεγάλες επιχειρήσεις) και στη δημιουργία θέσεων εργασίας σε αυτές, ενώ ταυτόχρονα περιλαμβάνει δράσεις εκπαίδευσης και κατάρτισης για νέες δεξιότητες και θέσεις μαθητείας.

Ειδικότερα, οι δράσεις του ΠΔΑΜ σχετίζονται με τους ευρύτερους στόχους του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, ιδίως όσον αφορά στις ίσες ευκαιρίες, την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και την ανάπτυξη δεξιοτήτων (Κεφάλαιο Ι), και σε μικρότερο βαθμό με τους δίκαιους όρους εργασίας (Κεφάλαιο ΙΙ) και ευθυγραμμίζονται:

- με την Αρχή 1 του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, η οποία αφορά το δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση.
- με την Αρχή 2, για την ίση μεταχείριση και ίσες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας για τις γυναίκες και τους νέους,
- με την Αρχή 4 του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, η οποία δίνει έμφαση στο δικαίωμα έγκαιρης και εξατομικευμένης βοήθειας για τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης,
- με την Αρχή 5, η οποία προωθεί την ασφαλή και ευπροσάρμοστη απασχόληση.

Η πλέον συναφής Προτεραιότητα 4, «Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση», έχει ήδη ενεργοποιηθεί επιχειρώντας να καλύψει τις βραχυπρόθεσμες ανάγκες των ανέργων των περιοχών παρέμβασης και να μετριάσει τις επιπτώσεις της μετάβασης σε μια οικονομία μηδενικών ρύπων, ενώ έχουν υλοποιηθεί δράσεις ενημέρωσης και κινητοποίησης των νέων²⁹. Την επόμενη περίοδο πρόκειται να εκδοθούν προσκλήσεις που θα στηρίξουν τη σύνδεση της απασχόλησης με τις ωφελούμενες επιχειρήσεις της Προτεραιότητας 1, «Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας», καθώς και προσκλήσεις που θα αφορούν σε γυναίκες και σε νέους, βάσει των συμπερασμάτων σχετικής εμπειρογνωμοσύνης για την Προτεραιότητα 4³⁰.

4.4. Αξιολογητικές Συστάσεις

Οι αξιολογητικές συστάσεις που προκύπτουν από τα ανωτέρω είναι οι εξής:

Σ1. Η λογική παρέμβασης είναι επίκαιρη και σε συνάφεια με τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ, του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και μεταγενέστερων κειμένων. Ως εκ τούτου, η στρατηγική στόχευση θα πρέπει να διατηρηθεί.

Σ2. Υπό το πρίσμα του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/795, για τη θέσπιση της πλατφόρμας στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη - STEP, είναι χρήσιμο να εξεταστεί η δυνατότητα ενσωμάτωσης διακριτής Προτεραιότητας STEP, για τη στήριξη επενδύσεων σε στρατηγικούς τομείς (καθαρές & αποδοτικές τεχνολογίες, καθώς και ψηφιακές τεχνολογίες, βιοτεχνολογίες).

Σ3. Υπό το πρίσμα του Clean Industry Deal, είναι χρήσιμο να εξεταστεί η δυνατότητα ενσωμάτωσης σε μία Προτεραιότητα των δράσεων καινοτόμου επιχειρηματικότητας, καθαρών τεχνολογιών, πράσινου μετασχηματισμού των επιχειρήσεων και προώθησης της κυκλικότητας.

Σ4. Είναι χρήσιμο να υιοθετηθούν λύσεις απλοποίησης του Προγράμματος (π.χ. ομαδοποίηση δράσεων, μείωση αριθμού Πεδίων Παρέμβασης σε επιμέρους δράσεις), που θα αυξήσουν της ευελιξία του Προγράμματος.

²⁹ Βλ. Youth Summit Αρκαδίας, <https://eydam.gr/24-10-2024-evdam-ichiro-paron-apo-tous-neous-tis-perifereias-peloponnissou-sto-youth-summit-arkadias-tou-programmatos-dikaiis-anaptyxiakis-metavasis-2021-2027/>.

³⁰ Βλ. ΔΑ ΠΔΑΜ (2024). Μελέτη Σκοπιμότητας για την Αναβάθμιση και Εν δυνάμει Ολοκλήρωση ή/και Προσαρμογή των Δράσεων της Προτεραιότητας 4 του ΠΔΑΜ σχετικά με την Αναβάθμιση των Δεξιοτήτων.

5. Αξιολόγηση της συνέπειας των χρηματοδοτικών κατανομών σε σχέση με τη στόχευση του Προγράμματος

Η αρχική κατανομή των πόρων στις επιμέρους Προτεραιότητες του Προγράμματος, εξυπηρετεί τη βασική του στόχευση και τους σημαντικότερους στόχους του, όπως αυτοί αποτυπώνονται στην αναπτυξιακή στρατηγική του. Παρόλα αυτά, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες προκλήσεις και τις αλλαγές που επήλθαν κατά τον χρόνο που μεσολάβησε μεταξύ του σημείου έγκρισης και έναρξης υλοποίησης του Προγράμματος και του χρόνου της ενδιάμεσης επανεξέτασής του, κρίνεται σκόπιμη η αναθεώρηση των χρηματοδοτικών κατανομών του Προγράμματος προκειμένου να ανταποκριθεί με αποτελεσματικότερο τρόπο στις νέες προκλήσεις και ανάγκες και να ευθυγραμμισθεί και με τις Ειδικές Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για τη χώρα.

Οι προτεινόμενες ανακατανομών των πόρων παρουσιάζονται αναλυτικά στην Ενότητα 8 κατωτέρω και συνοψίζονται στα ακόλουθα:

1. **Δημιουργία διακριτής προτεραιότητας STEP** (Προτεραιότητα 7 «Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP»), στην οποία κατανέμονται **80.000.000 €**.
2. **Δημιουργία δύο (2) διακριτών Προτεραιοτήτων για το Νότιο Αιγαίο** (μία για τις κύριες δράσεις του Προγράμματος και μία για την Τεχνική Βοήθεια), που απορρέει από κανονιστική υποχρέωση δεδομένου ότι ανήκει στην κατηγορία Περιφερειών σε μετάβαση με διαφορετικό ποσοστό συγχρηματοδότησης από τις υπόλοιπες περιφέρειες (70%). Στις 2 νέες Προτεραιότητες κατανέμονται 68.555.837 € στην 5Α «Παρεμβάσεις Νοτίου Αιγαίου» και 2.398.678 € στην 6Α «Τεχνική Βοήθεια Νοτίου Αιγαίου».
3. **Αύξηση των πόρων της Προτεραιότητας 1, «Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας», κατά 14.832.900 € (ΔΔ)** με μεταφορά πόρων από την Προτεραιότητα 2, «Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα».
4. **Μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 2, «Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα», κατά 119.262.482 € (ΔΔ)** με μεταφορά πόρων κυρίως στη νέα Προτεραιότητα STEP, στην Προτεραιότητα 1, στην Προτεραιότητα 5Α, «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», για αντίστοιχες δράσεις, καθώς και την Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», για την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς.
5. **Μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 4 «Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση» κατά 26.548.196 € (ΔΔ)**, με μεταφορά πόρων στην νέα Προτεραιότητα 5Α, «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», για τη δημιουργία Κέντρων Δεξιοτήτων, καθώς και την Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», για την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς.
6. **Μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 5 «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας» κατά 17.578.059 € (ΔΔ)**, λόγω της μεταφοράς πόρων στην νέα Προτεραιότητα 5Α «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου».
7. **Μεταφορά πόρων ύψους 5 εκ. € ΔΔ από την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος στο τομεακό Πρόγραμμα «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», για την κάλυψη των αναγκών υποστήριξης της Διαχειριστικής Αρχής, κατ’ αναλογία με τα υπόλοιπα Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027.**

Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω προτεινόμενες τροποποιήσεις δεν μεταβάλλουν την στρατηγική στόχευση του Προγράμματος, ενώ εξυπηρετούν με αποτελεσματικότερο τρόπο τις νέες προκλήσεις και τις αλλαγές που επήλθαν κατά τον χρόνο που μεσολάβησε μεταξύ του σημείου έγκρισης και έναρξης υλοποίησης του Προγράμματος και του χρόνου της ενδιάμεσης επανεξέτασής του.

Επισημαίνεται ιδιαίτερα η αξιοποίηση πόρων του Προγράμματος για τη στήριξη επενδύσεων σε στρατηγικούς τομείς (καθαρές & αποδοτικές τεχνολογίες, καθώς και ψηφιακές τεχνολογίες, βιοτεχνολογίες), στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας STEP, στόχος που αναδεικνύεται και από τις συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (Box 4 “Η ενδιάμεση επανεξέταση των ταμείων της πολιτικής συνοχής για την Ελλάδα” της συνοδευτικής έκθεσης της ΕΕ για τη χώρα).

6. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία

6.1. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με τα Τομεακά και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και το Ταμείο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης

Κατά την εκπόνηση του ΠΔΑΜ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στον διαχωρισμό (demarcation) των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και την αποφυγή επικαλύψεων. Στα ΕΣΔΙΜ της ηπειρωτικής χώρας³¹ αναφέρονταν ότι οι συνέργειες και συμπληρωματικότητες με τα αντίστοιχα Επιχειρησιακά Προγράμματα των Περιφερειών και τα συναφή Τομεακά Προγράμματα είχαν συζητηθεί ενδελεχώς με τις αρμόδιες Διαχειριστικές Αρχές. Αντίστοιχα, είχε προηγηθεί συζήτηση με το Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο εκπονούσε την περίοδο εκείνη το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0»³² για το διαχωρισμό των παρεμφερών δράσεων.

Το ΠΔΑΜ εξειδικεύει την εν λόγω συμπληρωματικότητα στο τέλος της περιγραφής της κάθε προτεραιότητας, με μία πρόσθετη ενότητα. Ειδικότερα:

■ Η Προτεραιότητα 1, «Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας», αναφέρει ότι διαχωρίζεται με άλλα Προγράμματα με τους εξής τρόπους:

- Βάσει του μεγέθους των επιχειρήσεων δυνητικών Δικαιούχων, καθώς χρηματοδοτεί και μεγάλες επιχειρήσεις.
- Βάσει των υποστηριζόμενων κλάδων ως προς τις υφιστάμενες ΜΜΕ, καθώς χρηματοδοτεί τους παρακμάζοντες, μετασχηματιζόμενους και δυναμικούς τομείς,
- Βάσει χρονισμού ως προς τις νέες ΜΜΕ, όπου προωθείται η συνεργασία (κυρίως με το Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας) σε επίπεδο Προσκλήσεων.

Η ενότητα ανέφερε ότι, σε περίπτωση εντοπισμού συναφών παρεμβάσεων «έχει αποφασιστεί ότι πριν την έκδοση των σχετικών προσκλήσεων, το θέμα θα αντιμετωπιστεί είτε με διαφορετικό χρονισμό έκδοσης των προσκλήσεων, είτε με κοινή έκδοση Πρόσκλησης με συμπληρωματικούς πόρους από περισσότερα του ενός Προγράμματα, είτε με εφαρμογή «ρήτρας δίκαιης μετάβασης» σε προσκλήσεις Προγραμμάτων εκτός του ΠΔΑΜ»³³. Επίσης, ανέφερε ότι οι Προσκλήσεις θα υπόκεινται σε κοινούς κανονισμούς στις περιοχές αυτές ανεξαρτήτως Προγράμματος.

■ Η Προτεραιότητα 2, «Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα», αναφέρει ότι διαχωρίζεται με άλλα Προγράμματα με τη διαφοροποίηση του χρόνου έκδοσης των προσκλήσεων από το κάθε Πρόγραμμα, αναφέροντας ότι θα ληφθεί μέριμνα ώστε να εφαρμόζονται ίδιοι κανόνες στην περίπτωση έκδοσης διαφορετικών προσκλήσεων στις ίδιες περιοχές από διαφορετικά Προγράμματα. Επίσης, αναφερόταν το ενδεχόμενο έκδοσης κοινών προσκλήσεων.

Ως δυνητικές θεματικές περιοχές επικάλυψης θεωρήθηκαν:

- σε σχέση με το Πρόγραμμα ΠΕΚΑ, οι δράσεις εξοικονόμησης και αυτοπαραγωγής σε δημόσια κτίρια, όπου όμως το ΠΔΑΜ έχει διαφορετική στόχευση όσον αφορά στους Δικαιούχους³⁴,
- σε σχέση με τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των αντίστοιχων Περιφερειών, η στόχευση του ΠΔΑΜ ιδίως σε ενεργειακές κοινότητες και σε συγκεκριμένα έργα που θα υποδεικνύονταν από τους δημόσιους φορείς, βάσει σχετικής χαρτογράφησης των αναγκών τους ή της εκπόνησης των ΣΔΑΕ/Κ, και
- σε σχέση με το Πρόγραμμα Υποδομών Μεταφορών 2021-2027 (ΠΜετ), η στόχευση του ΠΔΑΜ σε σημεία ηλεκτροφόρτισης.

³¹ Βλ. οικεία ΕΣΔΙΜ, Ενότητα 2.4.5, «Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα προγράμματα»: https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaih_Anptyxiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

³² Υπενθυμίζεται ότι την περίοδο υποβολής του ΠΔΑΜ, η ΕΥΔΑΜ ανήκε στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, για να μεταφερθεί αργότερα στο νεοσύστατο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.

³³ Βλ. ΠΔΑΜ, σελ. 21: https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaih_Anptyxiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

³⁴ Πρακτικά, το ΠΕΚΑ είχε συγκεκριμένους δυνητικούς Δικαιούχους, κανένας εκ των οποίων δεν ενέπιπτε στις περιοχές παρέμβασης.

- Η Προτεραιότητα 3, «Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία», αναφέρει ότι διαχωρίζεται με το Ταμείο Ανάκαμψης ως εξής:

«(α) Το Ταμείο Ανάκαμψης χρηματοδοτεί αποκλειστικά εργασίες “αποκατάστασης των εδαφών” / “land restoration”, (ήτοι την κατάλληλη προετοιμασία των εδαφών ως υπόβαθρο για να υποδεχθούν τις νέες χρήσεις γης και τις συνακόλουθες οικονομικές δραστηριότητες. Οι σημαντικότερες γενικές κατηγορίες εργασιών/ έργων αποκατάστασης είναι: εργασίες σταθεροποίησης και διαμόρφωσης του εδάφους, διαμόρφωση νέων (τεχνητών) λιμνών, γεωτεχνικές και υδραυλικές εργασίες, χαρτογράφηση, επιθεωρήσεις, συντήρηση, απολύμανση/απορρύπανση εδάφους, διαχείριση αποβλήτων, που σχετίζονται με την εξόρυξη λιγνίτη, κατεδαφίσεις υφιστάμενων υποδομών, εξειδικευμένη αποξήλωση/ απομάκρυνση εξοπλισμού, κόστη που σχετίζονται με τη διαχείριση των εργασιών/ έργων αποκατάστασης. Το τελικό Εθνικό Σχέδιο του Ταμείου Ανάκαμψης περιγράφει τις γενικές κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης, που θα υλοποιηθούν.

(β) Το ΤΑΜ χρηματοδοτεί κατά κανόνα έργα που είναι αναγκαία για την “αναπροσαρμογή της χρήσης”/ “repurposing” αυτών των εδαφών ως υποδοχέων νέων οικονομικών δραστηριοτήτων (αναλυτική περιγραφή κατηγορίας έργων στην Κατηγορία παρεμβάσεων 1, ανωτέρω). Επισημαίνεται ότι στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, εφαρμόζεται η πρόβλεψη του σημείου 12 στο προοίμιο του Καν. 1056/2021 (ΤΑΜ).»³⁵

Σημειώνεται ότι τόσο το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» που βρισκόταν τότε σε ισχύ, όσο και το σημερινό Εθνικό Σχέδιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας³⁶, περιλαμβάνουν τη Δράση 1 - 1.1, «Ενίσχυση της ενέργειας — 16871_Δράσεις αναζωογόνησης των περιοχών που πλήττονται περισσότερο (περιοχές δίκαιης μετάβασης)», για τις περιοχές που θα μεταβιβαστούν από τη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού στο Δημόσιο.

- Η Προτεραιότητα 4, «Δίκαιη εργασιακή μετάβαση», αναφέρει ότι σε σχέση με την συμπληρωματικότητα των δράσεων με το Πρόγραμμα Ανθρώπινου Δυναμικού & Κοινωνικής Συνοχής, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των Περιφερειών και το Ταμείο Ανάκαμψης, το ΠΔΑΜ θα επικεντρωθεί:

- «σε όσους θα συμπεριληφθούν στο Μητρώο Ωφελούμενων Ανέργων επιλέξιμων περιοχών ΔΑΜ, που καταρτίζεται από τον ΟΑΕΔ. Οι δράσεις θα αφορούν στους τομείς οικονομικής διαφοροποίησης (π.χ. ΑΠΕ, περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις, κυκλική οικονομία, νέες βιομηχανικές ειδικότητες, κ.ά.),
- σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ένα Μητρώο με ΚΑΔ δραστηριοτήτων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τη ΔΑΜ,
- σε νέες μικρο-επιχειρήσεις όσων περιλαμβάνονται στο Μητρώο ΔΑΜ,
- στην αξιοποίηση των υφιστάμενων κοινωνικών δομών, με παροχή διακριτών υπηρεσιών στους ωφελούμενους του Μητρώου ΔΑΜ σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς.»³⁷

- Η Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», αναφέρει ότι:

- Οι παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΔΑΜ θα προσδιοριστούν κατά τον σχεδιασμό των ΟΧΕ, θα είναι συμπληρωματικές των παρεμβάσεων που χρηματοδοτηθούν από τα αντίστοιχα Επιχειρησιακά Προγράμματα και θα συνάδουν με τη λογική παρέμβασης και τις επιλεξιμότητες του ΤΑΜ.
- Η εθνική πρωτοβουλία “ GR-eco islands” θα χρηματοδοτηθεί πρωτίστως από το νέο ΠΕΚΑ. Το ΠΔΑΜ θα συμβάλλει μόνο συμπληρωματικά χρηματοδοτώντας δράσεις ενεργειακού χαρακτήρα που σχετίζονται/συμβάλλουν στο «πρασίνισμα» των νησιών, δράσεις ενδυνάμωσης του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και δράσεις ψηφιακού/ών χαρακτήρα/εφαρμογών σύμφωνα με τις ειδικότερες επιλεξιμότητες του ΤΑΜ.

³⁵ Βλ. ΠΔΑΜ, σελ. 38: https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaih_Anptyxiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

³⁶ Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» εγκρίθηκε στις 13 Ιουλίου 2021 με την υπ’ αριθμ. 10152/21 Απόφαση του Συμβουλίου Οικονομικών Δημοσιονομικών Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ecofin) και στη συνέχεια αναθεωρήθηκε με τις υπ’ αριθμ. 15831/23, 11858/24 και 17055/24 αποφάσεις.

³⁷ Βλ. ΠΔΑΜ, σελ. 44: https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaih_Anptyxiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

Τέλος, το ΠΔΑΜ αναφέρει ότι «Λαμβάνοντας υπόψη τη συνάφεια, τη συνέργεια και τη συμπληρωματικότητα της Ψηφιακής Στρατηγικής ΔΑΜ με το Πρόγραμμα Ψηφιακός Μετασχηματισμός θα εξεταστεί καταρχάς η δυνατότητα ωρίμανσης ενός ολοκληρωμένου, πιλοτικού σχεδίου εφαρμογής της έννοιας του “living lab” στις πόλεις των περιοχών παρέμβασης και σε δεύτερο χρόνο η δυνατότητα χρηματοδότησής του.»³⁸

Σημειώνεται, ότι, ένας πρόσθετος και οριζόντιος διαχωρισμός είναι ο χωρικός, δεδομένου ότι το ΠΔΑΜ χρηματοδοτεί παρεμβάσεις και επενδύσεις σε συγκεκριμένες περιοχές της Χώρας.

Ειδικής αναφοράς χρήζει η συμπληρωματικότητα και συνέργεια του ΠΔΑΜ και του Στρατηγικού Σχεδίου για την Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023-2027. Σχετική αναφορά περιλαμβάνεται μόνο σε επίπεδο ΕΣΔΙΜ (Ενότητα 2.4.5), όπου αναφέρεται ότι «Το ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027 θα αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση πράσινων επενδύσεων και πρακτικών αγροτικής ανάπτυξης συμβάλλοντας στο στόχο της διαφοροποίησης της οικονομίας των επηρεαζόμενων περιοχών, σε πεδία κοινού ενδιαφέροντος με τον ΜΔΜ.»

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω και λαμβάνοντας υπόψη τα πλέον πρόσφατα δεδομένα, όπως οι προσκλήσεις που έχουν εκδοθεί στο ενδιάμεσο για το ΠΔΑΜ³⁹ και τα λοιπά Προγράμματα⁴⁰, προκύπτουν τα εξής χρήσιμα συμπεράσματα:

1. Ο διαχωρισμός του ΠΔΑΜ με το Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα (ΠΑΝ) ισχύει όσον αφορά στις μεγάλες επιχειρήσεις, ενώ για τις υπόλοιπες περιπτώσεις επιχειρήσεων θα πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση από τις αρμόδιες ΔΑ.
2. Το ΠΜετ δεν χρηματοδότησε την προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων στην περιοχή του ΠΔΑΜ. Ως εκ τούτου, είναι χρήσιμο να εξεταστεί αν το ΠΔΑΜ έχει τη δυνατότητα κάλυψης της προμήθειας των οχημάτων που αρχικά αναμενόταν να γίνει μέσω του ΠΜετ, ώστε να συμπεριληφθεί η σχετική αναφορά στο Πρόγραμμα.
3. Ο διαχωρισμός του ΠΔΑΜ με το ΠΕΚΑ είναι χρήσιμο να βελτιωθεί, όπως άλλωστε και η συμπληρωματικότητά τους. Στο πλαίσιο αυτό, το ΠΔΑΜ θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένους Δικαιούχους (π.χ. δημόσιους και αυτοδιοικητικούς φορείς) και να εξειδικευτεί σε ορισμένους τύπους δράσεων και τεχνολογίες, που φαίνεται να προωθούνται και από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές (π.χ. αντλίες θερμότητας). Με παρόμοιους τρόπους είναι χρήσιμο να βελτιωθεί και ο διαχωρισμός του ΠΔΑΜ με το Ελλάδα 2.0, όσον αφορά στις ενεργειακές δράσεις.
4. Ειδικά για τις δράσεις αποκατάστασης εδαφών (Προτεραιότητα 3), το Ελλάδα 2.0 αποκαθιστά τα εδάφη που η ΔΕΗ παραχωρεί στο δημόσιο, ενώ το ΠΔΑΜ αναπροσαρμόζει τη χρήση τους. Συνεπώς, δεν περιγράφεται κανένα χρηματοδοτικό εργαλείο για την αποκατάσταση και την αναπροσαρμογή των λιγνιτικών εδαφών που υπάρχουν στην περιοχή και δεν ανήκουν στη ΔΕΗ ή το δημόσιο⁴¹.
5. Όσον αφορά στη συμπληρωματικότητα με το Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινή Αγροτική Πολιτική, ενδεχομένως είναι χρήσιμο να εξειδικευτούν, είτε σε επίπεδο ΠΔΑΜ ή/και ΕΣΔΙΜ, τυχόν δράσεις πρωτογενούς παραγωγής που δύναται να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα, δεδομένου ότι φαίνεται να υπάρχουν σχετικές προτάσεις. Ενδεικτικά, ο Κανονισμός 2021/1056 παρέχει ορισμένες δυνατότητες, όπως για «επενδύσεις σε δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας, μεταξύ άλλων από πανεπιστήμια και δημόσιους ερευνητικούς οργανισμούς, και προώθηση της μεταφοράς προηγμένων τεχνολογιών» (Άρθρο 8, περ. γ).

6.2. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα για την κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού

Η προηγούμενη ενότητα αναφέρεται σε Προγράμματα που ούτως ή άλλως θα υλοποιούνταν στις περιοχές παρέμβασης. Ως εκ τούτου, οι πόροι που προβλέπονται σε αυτά αφορούν σε ένα σενάριο βάσης. Εξαιρέση αποτελούν οι δράσεις του Ελλάδα 2.0 που αφορούν στην αποκατάσταση των εδαφών και οι οποίες δεν θα πραγματοποιούνταν χωρίς την απολιγνιτοποίηση.

³⁸ Βλ. ΠΔΑΜ, σελ. 51: https://eydam.gr/wp-content/uploads/2022/12/Dikaih_Anptyxiaki_Metavasi_2021EL16JTPR001-1.3.pdf.

³⁹ Βλ. <https://eydam.gr/proskliseis-3/>.

⁴⁰ EIB Project Advisory Support (Δεκέμβριος 2024). Ετήσια έκθεση συνεργειών – συμπληρωματικότητας ΕΣΠΑ – ΕΣΣΑ για το 2023.

⁴¹ Σε κάθε περίπτωση, σε τέτοιες δράσεις θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Από την άλλη, το Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ)⁴² υπολόγιζε τις κεφαλαιουχικές επενδύσεις μόνο στις λιγνιτικές ηπειρωτικές περιοχές σε περίπου €5 δις, ποσό ενδεχομένως υποεκτιμημένο αν αναλογιστεί κανείς το κόστος του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού που τίθεται εκτός λειτουργίας⁴³. Το ΠΔΑΜ, έχοντας προϋπολογισμό (δημόσια δαπάνη) περίπου €1,6 δις, εκ των οποίων ~€1.4 για τις λιγνιτικές ηπειρωτικές περιοχές, καλύπτει τμήμα των απαιτούμενων επενδύσεων. Αναμένεται μόχλευση ιδιωτικών πόρων της τάξης των €380 εκ. για τις λιγνιτικές περιοχές (ίδιοι υπολογισμοί). Παράλληλα, οι άλλοι δύο Πυλώνες του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης InvestEU και Δανειακή Διευκόλυνση Δημόσιου Τομέα (Public Sector Loan Facility – PSLF) χρηματοδοτούν στις ηπειρωτικές λιγνιτικές περιοχές δράσεις προϋπολογισμού €600 εκ.⁴⁴ και €254 εκ. αντίστοιχα. Όσον αφορά στο «Πρόγραμμα Αντισταθμιστικού Πόρου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης»⁴⁵, έως και το 2023 είχαν συγκεντρωθεί €146 εκ. βάσει εκτιμήσεων⁴⁶. Ακόμη, σημειώνεται η σημασία νέων Ταμείων, συγκεκριμένα του Ταμείου Εκσυγχρονισμού και του Ταμείου Απανθρακοποίησης (το τελευταίο αφορά στις νησιωτικές περιοχές), για τη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών ρύπων. Ωστόσο, δεδομένου ότι η Ελλάδα εντάχθηκε πρόσφατα στους ωφελούμενους, δεν έχει υπάρξει επίσημα επιβεβαίωση κάποιας επένδυσης προς το παρόν⁴⁷, πόσο μάλλον κάποιας επένδυσης στις ηπειρωτικές λιγνιτικές περιοχές.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις χρηματοδοτικές ανάγκες για τις ηπειρωτικές λιγνιτικές περιοχές και συνολικά, βάσει αναγωγής με την αναλογία του ΠΔΑΜ για τις ηπειρωτικές και νησιωτικές περιοχές, καθώς και τις δυνητικές πηγές χρηματοδότησης και τα διαθέσιμα ποσά, όπου υπάρχουν. Υπογραμμίζεται ότι οι αξιολογητές θεωρούν ότι οι χρηματοδοτικές ανάγκες ενδέχεται να είναι υψηλότερες από αυτές του πίνακα.

Πίνακας 25: Χρηματοδοτικά μέσα εστιασμένα στη μετάβαση στην οικονομία μηδενικών ρύπων, διασφαλισμένη χρηματοδότηση από χρηματοδοτικά μέσα (28.02.2025) και χρηματοδοτικό κενό για τις περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης

Χρηματοδοτικές ανάγκες	Χρηματοδοτικά μέσα								Χρηματοδοτικό κενό
	ΠΔΑΜ	Μόχλευση Ιδιωτικών Πόρων λόγω ΠΔΑΜ	InvestEU	PSLF	Ταμείο Εκσυγχρονισμού	Ταμείο Απανθρακοποίησης ⁴⁸	Ελλάδα 2.0	Πρόγραμμα Αντισταθμιστικού Πόρου	
€5 δις	€1.4 δις	~€380 εκ.	€600 εκ.	€254 εκ.	ΜΔ	ΜΔ	€207,13 εκ. ⁴⁹	€146 εκ.	~€2 δις

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, είναι χρήσιμο να επιδιωχθεί τόσο η κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα για την κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού, όσο και η διασφάλιση πόρων για τις επιλέξιμες περιοχές από το Ταμείο Εκσυγχρονισμού (και το Ταμείο Απανθρακοποίησης για τα νησιά). Δυνητικά, σημαντικός προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να είναι ο ρόλος των Αναπτυξιακών Τραπεζών (ΕΤΕΠ, EBRD, IFC), συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας.

⁴² Το ολοκληρωμένο στρατηγικό Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΣΔΑΜ) υιοθετήθηκε από την Κυβέρνηση πριν την εκπόνηση των ΕΣΔΙΜ και είχε στόχο την εξασφάλιση της οικονομικά και κοινωνικά δίκαιης μετάβασης των περιοχών που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες από την πολυετή και μονόπλευρη εστίαση στη λιγνιτική δραστηριότητα.

⁴³ Μόνον η Πτολεμαΐδα V στοίχισε περισσότερο από €1,5 δις (για ισχύ 660 MW).

⁴⁴ KOZANI 230MW PV, με χρηματοδότηση €33 εκ. από την ΕΤΕπ και συνολικό προϋπολογισμό €143 εκ.: https://investeu.europa.eu/investeu-operations/investeu-operations-list/kozani-230mw-pv_en & PPCR Solar PV & Batteries FL, με χρηματοδότηση €195 εκ. από την ΕΤΕπ και συνολικό προϋπολογισμό €457 εκ.: https://investeu.europa.eu/investeu-operations/investeu-operations-list/ppcr-solar-pv-batteries-fl-el_en. Για το τελευταίο γίνεται η παραδοχή ότι το σύνολο του προϋπολογισμού θα αφορά έργα στη Δυτική Μακεδονία και τη Μεγαλόπολη.

⁴⁵ Βλ. https://evdam.gr/programma_antistathmistikou_porou/.

⁴⁶ Βλ. https://thegreentank.gr/wp-content/uploads/2023/05/202305_GreenTank_NationalJustTransitionFund_EL.pdf.

⁴⁷ Βλ. <https://modernisationfund.eu/documents-2/confirmations/>.

⁴⁸ Αφορά μόνο στα νησιά.

⁴⁹ Βλ. <https://greece20.gov.gr/?projects=apokatastasi-edafon-palaion-lignitorycheion-sti-dytiki-makedonia-kai-megalopoli-16871>

6.3. Αξιολογητικές Συστάσεις

Οι αξιολογητικές συστάσεις που προκύπτουν από τα ανωτέρω είναι οι εξής:

- Σ1.** Σε σχέση με τον ενεργειακό τομέα, είναι χρήσιμο το ΠΔΑΜ να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένους Δικαιούχους (π.χ. δημόσιους και αυτοδιοικητικούς φορείς) και να εξειδικευτεί σε ορισμένους τύπους δράσεων και τεχνολογίες, που φαίνεται να προωθούνται και από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές (π.χ. αντλίες θερμότητας).
- Σ2.** Είναι χρήσιμο το ΠΔΑΜ να ενσωματώσει δράσεις που αφορούν στην αποκατάσταση και την αναπροσαρμογή των λιγνιτικών εδαφών που υπάρχουν στην περιοχή και δεν ανήκουν στη ΔΕΗ ή το δημόσιο, καθώς δεν έχει προβλεφθεί σχετική χρηματοδότηση από κανένα μέσο.
- Σ3.** Είναι χρήσιμο να εξειδικευτούν, είτε σε επίπεδο ΠΔΑΜ ή/και ΕΣΔΙΜ, τυχόν δράσεις πρωτογενούς παραγωγής που δύνανται να χρηματοδοτηθούν από το Πρόγραμμα, δεδομένου ότι φαίνεται να υπάρχουν σχετικές προτάσεις και ο Κανονισμός 2021/1056 παρέχει ορισμένες δυνατότητες (π.χ. για «επενδύσεις σε δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας, μεταξύ άλλων από πανεπιστήμια και δημόσιους ερευνητικούς οργανισμούς, και προώθηση της μεταφοράς προηγμένων τεχνολογιών» στο Άρθρο 8, περ. γ).
- Σ4.** Είναι χρήσιμο να υποστηριχθούν δράσεις που συμβάλουν στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού με τη μόχλευση ιδιωτικών πόρων και την ενεργοποίηση των Αναπτυξιακών Τραπεζών, συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (βλ. την περίπτωση του Ταμείου Χαρτοφυλακίου της Προτεραιότητας 1).

7. Αξιολόγηση του συστήματος δεικτών (ορόσημα 2024 και στόχοι 2029) και αξιολόγηση κινδύνων

Η αποτύπωση και αξιολόγηση της προόδου υλοποίησης των δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων του Προγράμματος έχει παρουσιασθεί στην Ενότητα 2.2 ανωτέρω.

Με βάση την αποτελέσματα της αξιολόγησης αυτής και λαμβάνοντας υπόψη και την προτεινόμενη κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων του Προγράμματος (βλ. Ενότητα 5) διαμορφώθηκαν αναλυτικές προτάσεις τροποποίησης του συστήματος δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων του Προγράμματος.

Οι βασικοί άξονες προσαρμογής του συστήματος δεικτών του Προγράμματος είναι οι εξής:

- Μεταβολή των τιμών στόχου 2029 δεικτών εκροών και αποτελέσματος με βάση την μεταβολή των διαθέσιμων πόρων σε επιμέρους κατηγορίες δράσης και Πεδία Παρέμβασης.
- Τροποποίηση των τιμών στόχου επιμέρους δεικτών λόγω α) λανθασμένης αρχικής εκτίμησης ως προς το μοναδιαίο κόστος, β) επικαιροποίησης Δελτίων Ταυτότητας Δεικτών η οποία επηρεάζει τον τρόπο μέτρησης της τιμής στόχου τους (π.χ. μέθοδος υπολογισμού των ΙΠΑ των κοινών και ειδικών δεικτών ερευνητών RCO06, RCR102, PSO920 και PSR920).
- Αντικατάσταση δεικτών (διαγραφή υφιστάμενων δεικτών και προσθήκη νέων) σε υφιστάμενες ή ομαδοποιημένες δράσεις για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης ή/και λόγω ανασχεδιασμού επιμέρους δράσεων.
- Εισαγωγή δεικτών στη νέα Προτεραιότητα STEP.

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις του συστήματος δεικτών του Προγράμματος παρατίθενται αναλυτικά ανά Προτεραιότητα στην επόμενη Ενότητα.

8. Βασικές κατευθύνσεις Αναθεώρησης - Πρόταση τροποποίησης του Προγράμματος

8.1. Αναγκαιότητα αναθεώρησης – Προτεινόμενες τροποποιήσεις

Η προτεινόμενη 1η αναθεώρηση του Προγράμματος «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση» απορρέει από τα ευρήματα της Αξιολόγησης εφαρμογής του Προγράμματος, σε συνδυασμό με νεότερα δεδομένα και αλλαγές που επήλθαν σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό του.

Για τη διαμόρφωση της πρότασης αναθεώρησης ελήφθησαν υπόψη κυρίως τα ακόλουθα:

- οι Ειδικές Συστάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου για τη χώρα και ειδικότερα το Θεματικό Παράρτημα 8 του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου «Δίκαιη μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα», καθώς και κάθε άλλο θεματικό Παράρτημα, στο οποίο περιλαμβάνονται θέματα αναφορικά με το κλίμα και την ενέργεια,

- η πρόοδος επίτευξης των οροσλήμων που είχαν τεθεί και οι αιτίες που συνδέονται με την επίτευξη ή μη αυτών,
- οι αλλαγές που επήλθαν κατά τον χρόνο που μεσολάβησε μεταξύ του σημείου έγκρισης και έναρξης υλοποίησης του Προγράμματος και του χρόνου της Ενδιάμεσης Επανεξέτασης, τα προβλήματα και οι προκλήσεις που οι αλλαγές αυτές δημιουργούν και τους τρόπους αντιμετώπισής τους, καθώς επίσης και τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν κατά την υλοποίηση του Προγράμματος,
- η πρόοδος υλοποίησης του επικαιροποιημένου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), λαμβάνοντας υπόψη και την αξιολόγηση που διενεργεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με την παρ. 1 στοιχείο β) άρθρο 29 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999
- οι δυνατότητες αξιοποίησης της πρωτοβουλίας για την πλατφόρμα στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη (STEP) στο πλαίσιο του Προγράμματος, η οποία αποτελεί μια σημαντική αλλαγή σε σχέση με την περίοδο σχεδιασμού του Προγράμματος,
- η πρόοδος εφαρμογής των αρχών και των στόχων του Ευρωπαϊκού Πυλώνα για τα Κοινωνικά Δικαιώματα και η συμβολή του Προγράμματος σε αυτήν,

Επισημαίνεται ότι, η προτεινόμενη αναθεώρηση του Προγράμματος δεν μεταβάλλει τη στρατηγική στόχευση του Προγράμματος, αλλά εξυπηρετεί με αποτελεσματικότερο τρόπο τις νέες προκλήσεις και τις αλλαγές που επήλθαν από το χρονικό σημείο έγκρισης και έναρξης υλοποίησης του Προγράμματος.

Στο πλαίσιο αυτό, οι **βασικοί άξονες της προτεινόμενης αναθεώρησης** του Προγράμματος «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση» 2021-2027 είναι οι εξής:

1. **Δημιουργία διακριτής προτεραιότητας STEP** για τη στήριξη επενδύσεων σε στρατηγικούς τομείς (καθαρές & αποδοτικές τεχνολογίες, καθώς και ψηφιακές τεχνολογίες, βιοτεχνολογίες) και την ευθυγράμμιση του Προγράμματος με τις νέες προκλήσεις που εντοπίζονται (Πλατφόρμα στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη – STEP, για τη στήριξη κρίσιμων και αναδυόμενων στρατηγικών τεχνολογιών και των αντίστοιχων αξιακών αλυσίδων τους). Στη νέα Προτεραιότητα 7 «Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP», μεταφέρονται πόροι ύψους 80 εκ. € ΔΔ (68.923.362 € ΚΣ).
2. **Μεταφορά πόρων ύψους 5 εκ. € ΔΔ** από την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος **στο τομεακό Πρόγραμμα «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων», για την κάλυψη των αναγκών** υποστήριξης της Διαχειριστικής Αρχής, κατ’ αναλογία με τα υπόλοιπα Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027.
3. **Δημιουργία δύο (2) διακριτών Προτεραιοτήτων για το Νότιο Αιγαίο** (μία για τις κύριες δράσεις του Προγράμματος και μία για την Τεχνική Βοήθεια), που απορρέει **από κανονιστική υποχρέωση**, δεδομένου ότι ανήκει στην κατηγορία Περιφερειών σε μετάβαση με διαφορετικό ποσοστό συγχρηματοδότησης από τις υπόλοιπες περιφέρειες (70%).
4. **Αύξηση των πόρων της Προτεραιότητας 1, «Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας», κατά 14.832.900 € (ΔΔ)** με μεταφορά πόρων από την Προτεραιότητα 2, «Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα», χωρίς κατ’ ανάγκη να μεταβάλλεται το αντικείμενο των δράσεων (τροποποίηση διαχειριστικής φύσης για λόγους ευελιξίας), καθώς και για την ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στους τομείς προτεραιότητας των ΕΣΔΙΜ, ιδίως σε δυναμικούς τομείς, υψηλής προστιθέμενης αξίας της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, που συμπίπτουν με τους τομείς των οικείων Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης και σε δράσεις στις οποίες στοχεύει το Clean Industrial Deal (η πραγματική αύξηση των πόρων της Προτεραιότητας 1 είναι μεγαλύτερη όπως αναλύεται κατωτέρω).
5. **Μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 2, «Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα», κατά 119.262.482 € (ΔΔ)** με μεταφορά πόρων κυρίως στη νέα Προτεραιότητα STEP, «Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP», στην Προτεραιότητα 1, «Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας» (όπως αναφέρεται ανωτέρω), στην Προτεραιότητα 5Α, «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», για αντίστοιχες δράσεις, καθώς και την Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», για την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς (η πραγματική μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 2 είναι μικρότερη όπως αναλύεται κατωτέρω).
6. **Μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 4 «Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση» κατά 26.548.196 € (ΔΔ)**, με μεταφορά πόρων στην νέα Προτεραιότητα 5Α, «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», για τη δημιουργία Κέντρων Δεξιοτήτων, καθώς και την Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», για

την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς (η πραγματική μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 4 είναι μικρότερη όπως αναλύεται κατωτέρω).

7. **Μείωση των πόρων της Προτεραιότητας 5 «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας» κατά 17.578.059 € (ΔΔ)**, λόγω της μεταφοράς πόρων στην νέα Προτεραιότητα 5Α «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου».
8. **Περιορισμένης έκτασης ανακατανομή πόρων μεταξύ δράσεων** του Προγράμματος, προκειμένου να ανταποκριθεί αποτελεσματικότερα στις νέες προκλήσεις και ανάγκες των περιοχών παρέμβασης του, π.χ. για την ενίσχυση του τομέα της επιχειρηματικότητας που προέκυψε ως ανάγκη με βάση τη συστηματική διαβούλευση την τελευταία 3ετία, την αντιμετώπιση ανελαστικών ζητημάτων που δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της ΔΑ ΕΣΠΑ ΔΑΜ αλλά αγγίζουν σημαντικό εύρος δράσεων (π.χ. διαθεσιμότητα επαρκούς ηλεκτρικού χώρου), τον σχεδιασμό δράσεων στις νησιωτικές περιοχές που δεν είχαν προβλεφθεί κατά το στάδιο του προγραμματισμού (π.χ. κέντρα δεξιοτήτων, μηχανισμός επιχειρηματικότητας, δράσεις στο πλαίσιο των στρατηγικών ΟΧΕ των ΕΣΔΙΜ).
9. Αντιμετώπιση θεμάτων διαχειριστικής φύσης για την **αύξηση της ευελιξίας** του Προγράμματος με την ομαδοποίηση επιμέρους δράσεων και του αριθμού των Πεδίων Παρέμβασης, π.χ. στην Προτεραιότητα 4 δημιουργήθηκε μία κατηγορία δράσης για ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης (ΕΠΑ), όπου συγκεντρώθηκαν οι σχετικοί πόροι, ώστε να εξειδικευτούν σε επόμενο στάδιο σχετικές δράσεις με βάση τις ανάγκες και την εξέλιξη της αναπροσαρμογής του παραγωγικού μοντέλου των περιοχών παρέμβασης που υλοποιείται με βάση το Πρόγραμμα και τα λοιπά χρηματοδοτικά μέσα που διατίθενται για τους σκοπούς της μετάβασης.
10. **Προσαρμογή του συστήματος δεικτών του Προγράμματος ή/και τεκμηριωμένη αναθεώρηση των στόχων για το 2029**, με βάση τις ανωτέρω μεταβολές, καθώς και εισαγωγή πρόσθετων δεικτών για τη βελτίωση της δυνατότητας παρακολούθησης των εκροών και αποτελεσμάτων των παρεμβάσεων του Προγράμματος.

8.2. Τροποποίηση Χρηματοδοτικών Πινάκων του Προγράμματος

Με βάση την προτεινόμενη αναθεώρηση του Προγράμματος οι διαθέσιμοι πόροι ανά Προτεραιότητα παρουσιάζονται στον Πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 26. Μεταβολές πόρων ανά Προτεραιότητα

Προτεραιότητα	Δημόσια Δαπάνη	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ (Αναθ. 25)	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ (Αναθ. 25)
1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας	831.118.999	14.832.900	845.951.899	704.825.600	14.233.511	719.059.111
2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα	250.584.000	-119.262.482	131.321.518	211.542.570	-99.919.283	111.623.287
3. Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία	62.000.001	0	62.000.001	52.700.000	0	52.700.000
4. Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση	332.106.000	-26.548.196	305.557.804	280.550.100	-20.825.971	259.724.129
5. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας	88.746.200	-17.578.059	71.168.141	70.893.620	-10.400.703	60.492.917
6. Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος	64.632.343	-7.398.678	57.233.665	54.547.522	-5.898.915	48.648.607
5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου		68.555.837	68.555.837		47.989.084	47.989.084
6Α. Τεχνική Βοήθεια Νοτίου Αιγαίου		2.398.678	2.398.678		1.679.072	1.679.072
7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP		80.000.000	80.000.000		68.923.362	68.923.362
Σύνολο	1.629.187.543	-5.000.000	1.624.187.543	1.375.059.412	-4.219.843	1.370.839.569

Σημειώνεται ότι οι ανωτέρω μεταβολές ενσωματώνουν και τις μεταφορές των πόρων του Νοτίου Αιγαίου στις δύο διακριτές Προτεραιότητες (5Α & 6Α), ενώ **οι ανακατανομές των πόρων** του Προγράμματος στις **Προτεραιότητές** του έχουν ως εξής:

Προτεραιότητα	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (χωρίς τη μεταβολή λόγω μεταφορά πόρων Νοτίου Αιγαίου σε διακριτές Προτεραιότητες)
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	25.669.900
2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα	-109.570.282
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	0
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	-14.948.196
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας	12.692.941
5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	6.155.637
6. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος	-4.798.878
6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	-201.122
7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP	80.000.000
ΣΥΝΟΛΟ	-5.000.000

Αναφορικά με τις ανωτέρω μεταφορές σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Οι πόροι που αφαιρούνται από την **Προτεραιότητα 2** (109.570.282 €) διατίθενται ως ακολούθως:
 - 80.000.000 € στην νέα Προτεραιότητα STEP
 - 25.669.900 € στην Προτεραιότητα 1, «Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας», χωρίς κατ' ανάγκη να μεταβάλλεται το αντικείμενο των δράσεων (τροποποίηση διαχειριστικής φύσης για λόγους ευελιξίας), καθώς και για την ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στους τομείς προτεραιότητας των ΕΣΔΙΜ, ιδίως σε δυναμικούς τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, που συμπίπτουν με τους τομείς των οικείων Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης και σε δράσεις στις οποίες στοχεύει το Clean Industrial Deal.
 - 3.900.382 € στην Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», για την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς⁵⁰.
- Οι πόροι που αφαιρούνται από την **Προτεραιότητα 4** (14.948.196 €) διατίθενται ως ακολούθως:
 - 6.155.637 € στην Προτεραιότητα 5Α, «Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», για τη δημιουργία Κέντρων Δεξιοτήτων [Δράση ΔΑΜ_4.1.1. Κέντρα Δεξιοτήτων και Απασχόλησης για ανέργους, εργαζόμενους και εργοδότες (υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, βραχείας διάρκειας επαγγελματική κατάρτιση)].
 - 8.792.559 € στην Προτεραιότητα 5, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας», για την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς¹.
- Οι πόροι που αφαιρούνται από την **Προτεραιότητα 6**, «Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος» (4.798.878 €), καθώς και οι πόροι που «αφαιρούνται»⁵¹ από την **Προτεραιότητα 6Α**, «Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου» (201.122 €), αθροίζουν στο ποσό των 5.000.000 € που μεταφέρεται στο τομεακό Πρόγραμμα «Τεχνική Βοήθεια και Υποστήριξη Δικαιούχων».

⁵⁰ Από το έργο του του Τεχνικού Συμβούλου για την Υποστήριξη των Δικαιούχων έχουν διαπιστωθεί σχετικές ανάγκες και ώριμα έργα

⁵¹ Το ποσό των 201.122 € δεν κατανέμεται στην νέα Προτεραιότητα

Ο βασικός Χρηματοδοτικός Πίνακας του Προγράμματος διαμορφώνεται ως ακολούθως:

Πίνακας 27. Ανάλυση χρηματοδότησης ανά Προτεραιότητα του Προγράμματος, Ενωσιακή & Εθνική Συνεισφορά

Προτεραιότητα	Ταμείο	Συνεισφορά της Ένωσης (α) = (ζ)+(η)	Ανάλυση της συνεισφοράς της Ένωσης		Εθνική συνεισφορά (β)=(γ)+(δ)	Ενδεικτική ανάλυση της εθνικής συνεισφοράς		Σύνολο (ε)=(α)+(β)
			Συνεισφορά της Ένωσης μείον το ποσό ευελιξίας (ζ)	Ποσό ευελιξίας (η)		δημόσια (γ)	ιδιωτική (δ)	
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	Άρθρο 3	474.402.539	390.617.640	83.784.899	83.718.098	83.718.098		558.120.637
	Άρθρο 4	244.656.572	244.656.572		43.174.690	43.174.690		287.831.262
	Σύνολο	719.059.111	635.274.212	83.784.899	126.892.788	126.892.788	0	845.951.899
2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα	Άρθρο 3	39.775.115	39.775.115		7.019.141	7.019.141		46.794.256
	Άρθρο 4	71.848.172	71.848.172		12.679.090	12.679.090		84.527.262
	Σύνολο	111.623.287	111.623.287	0	19.698.231	19.698.231	0	131.321.518
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	Άρθρο 3	34.207.936	29.037.916	5.170.020	6.036.695	6.036.695		40.244.631
	Άρθρο 4	18.492.064	18.492.064		3.263.306	3.263.306		21.755.370
	Σύνολο	52.700.000	47.529.980	5.170.020	9.300.001	9.300.001	0	62.000.001
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου κεφαλαίου	Άρθρο 3	164.130.298	156.996.165	7.134.133	28.964.175	28.964.175		193.094.473
	Άρθρο 4	95.593.831	95.593.831		16.869.500	16.869.500		112.463.331
	Σύνολο	259.724.129	252.589.996	7.134.133	45.833.675	45.833.675	0	305.557.804
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας – Ευφυείς κοινότητες	Άρθρο 3	43.052.157	43.052.157		7.597.442	7.597.442		50.649.599
	Άρθρο 4	17.440.760	17.440.760		3.077.782	3.077.782		20.518.542
	Σύνολο	60.492.917	60.492.917	0	10.675.224	10.675.224	0	71.168.141
5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	Άρθρο 3	47.989.084	33.001.991	14.987.093	20.566.753	20.566.753		68.555.837
	Άρθρο 4							
	Σύνολο	47.989.084	33.001.991	14.987.093	20.566.753	20.566.753	0	68.555.837
6. Τεχνική Βοήθεια	Άρθρο 3	30.146.834	30.146.834		5.320.039	5.320.039		35.466.873
	Άρθρο 4	18.501.773	18.501.773		3.265.019	3.265.019		21.766.792
	Σύνολο	48.648.607	48.648.607	0	8.585.058	8.585.058	0	57.233.665
6Α. Τεχνική Βοήθεια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	Άρθρο 3	1.679.072	1.154.694	524.378	719.606	719.606		2.398.678
	Άρθρο 4							
	Σύνολο	1.679.072	1.154.694	524.378	719.606	719.606	0	2.398.678
7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP	Άρθρο 3	68.923.362	47.398.450	21.524.912	11.076.638	11.076.638		80.000.000
	Άρθρο 4							
	Σύνολο	68.923.362	47.398.450	21.524.912	11.076.638	11.076.638	0	80.000.000
Σύνολο		1.370.839.569	1.237.714.134	133.125.435	253.347.974	253.347.974	0	1.624.187.543

8.3. Κατανομή ποσού ευελιξίας

Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζεται η πρόταση ανακατανομής του ποσού ευελιξίας του Προγράμματος:

Πίνακας 28. Προτεινόμενη κατανομή του ποσού ευελιξίας του Προγράμματος

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΧΩΡΙΣ ΠΟΣΟ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ	ΠΟΣΟ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ	ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΧΩΡΙΣ ΕΥΕΛΙΞΙΑ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ	ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	ΠΟΣΟ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	704.825.600	635.274.212	69.551.388	14.233.511	0	14.233.511	719.059.111	126.892.788	845.951.899
2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα	211.542.570	190.424.229	21.118.341	-78.800.942	-21.118.341	-99.919.283	111.623.287	19.698.231	131.321.518
3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	52.700.000	47.529.980	5.170.020	0	0	0	52.700.000	9.300.001	62.000.001
4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση	280.550.100	252.589.996	27.960.104	0	-20.825.971	-20.825.971	259.724.129	45.833.675	305.557.804
5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας	70.893.620	62.797.479	8.096.141	-2.304.562	-8.096.141	-10.400.703	60.492.917	10.675.224	71.168.141
5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	0	0	0	47.989.084	0	47.989.084	47.989.084	20.566.753	68.555.837
6. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος	54.547.522	49.098.238	5.449.284	-449.631	-5.449.284	-5.898.915	48.648.607	8.585.058	57.233.665
6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	0	0	0	1.679.072	0	1.679.072	1.679.072	719.606	2.398.678
7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP	0	0	0	68.923.362	0	68.923.362	68.923.362	11.076.638	80.000.000
ΣΥΝΟΛΟ	1.375.059.412	1.237.714.134	137.345.278	51.269.894	-55.489.737	-4.219.843	1.370.839.569	253.347.974	1.624.187.543

8.4. Ανάλυση της Πρότασης Αναθεώρησης του Προγράμματος

8.4.1. Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας

Οι προτεινόμενες μεταβολές στους διαθέσιμους πόρους των Κατηγοριών Δράσεων της Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 29. Μεταβολές πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 1

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες	246.070.689	-95.309.689	150.761.000	208.391.476	-80.244.628	128.146.848
1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων	219.542.397	168.798.503	388.340.900	185.754.099	144.335.665	330.089.764
1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας	69.825.550	-4.975.550	64.850.000	59.351.717	-4.229.217	55.122.500
1.4 Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας	295.680.363	-53.680.364	241.999.999	251.328.308	-45.628.309	205.699.999
ΣΥΝΟΛΟ	831.118.999	14.832.900	845.951.899	704.825.600	14.233.511	719.059.111

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις αφορούν στα εξής:

- Μείωση της Κατηγορίας Δράσης 1.1 κατά 95,3 εκ. € ΔΔ λόγω της συγκέντρωσης, κατά το δυνατόν, των δράσεων καινοτόμου επιχειρηματικότητας και των αντίστοιχων προϋπολογισμών τους στις 2 ομαδοποιημένες βασικές δράσεις της Κατηγορίας Δράσης 1.2 (ΔΑΜ_1.2.1. & ΔΑΜ_1.2.2.), ώστε να είναι ευκρινής η στήριξη του Προγράμματος στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα, καθώς και για λόγους διαχειριστικής απλοποίησης και ευελιξίας του Προγράμματος, χωρίς αλλαγή της λογικής παρέμβασης, που προτάσσει την καινοτόμο επιχειρηματικότητα ως παράγοντα αλλαγής του συμβατικού παραγωγικού μοντέλου των ηπειρωτικών ιδίως περιοχών.

Οι νέες ομαδοποιημένες Δράσεις συγκεντρώνουν τη ΔΔ από τις ακόλουθες Δράσεις από της Κατηγορίας 1.1:

- Κουπόνια έρευνας και καινοτομίας
- Στήριξη για την ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων (startups) και τεχνοβλαστών υψηλής έντασης γνώσης (spin off- spin out)
- Στήριξη για την ενίσχυση υφιστάμενων επιχειρήσεων (scale ups)
- Συμπράξεις Καινοτομίας-Διακρατικές Συνεργασίες
- Χρηματοδότηση κατοχύρωσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον ΟΒΙ και τον ΕΡΟ

Η πραγματική μείωση της Κατηγορίας Δράσης 1.1 ανέρχεται σε 94.865.689 €, δεδομένου ότι ποσό 440 χιλ.€ μεταφέρεται από την Κατηγορία Δράσης 1.1 στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο.

- Αύξηση της Κατηγορίας Δράσης 1.2 κατά 168,8 εκ. € ΔΔ και δημιουργία των ακόλουθων δύο (2) βασικών δράσεων:

- **ΔΑΜ_1.2.1.** Ενίσχυση ΠΜΕ και ΜΜΕ για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας τους, με π/υ ΔΔ 318,3 εκ. €
- **ΔΑΜ_1.2.2.** Σύσταση Ταμείου Χαρτοφυλακίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, με π/υ ΔΔ 70 εκ. €.

Στις ανωτέρω δράσεις συγκεντρώνεται η ΔΔ:

- των δράσεων καινοτόμου επιχειρηματικότητας της Κατηγορίας Δράσης 1.1. που αναφέρθηκαν ανωτέρω, συνολικού π/υ 94,9 εκ. €, με την προϋπόθεση ότι διατηρείται η στόχευση στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα στους τομείς προτεραιότητας των ΕΣΔΙΜ, ιδίως στους δυναμικούς τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, που συμπίπτουν με τους τομείς των οικείων Περιφερειακών Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης και σε τομείς στους οποίους στοχεύει το Clean Industrial Deal, ώστε να διατηρηθεί αναλλοίωτη η λογική παρέμβασης του Προγράμματος,

- των δράσεων ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και ψηφιακού μετασχηματισμού ΠΜΕ & ΜΜΕ της Κατηγορίας Δράσης 1.2, χωρίς τους αντίστοιχους πόρους του Νοτίου Αιγαίου που μεταφέρονται στην Προτεραιότητα 5Α, συνολικού π/υ ΔΔ 209,94 εκ. €, και
- ορισμένων επιμέρους δράσεων των Κατηγοριών Δράσης 2.1, 2.2 & 2.3, χωρίς μεταβολή του περιεχομένου τους και της λογικής της παρέμβασης, στο πλαίσιο της ομαδοποίησης των δράσεων που αφορούν στο Clean Industrial Deal και την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, για την απλοποίηση του Προγράμματος και την ενίσχυση της ευελιξίας του. Ειδικότερα, στην Κατηγορία Δράσης 1.2 μεταφέρονται οι ακόλουθες δράσεις της Προτεραιότητας 2:
 - Ενεργειακές αναβαθμίσεις κτιρίων γραφείων και κτιρίων παραγωγικών μονάδων (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων), της Κατηγορίας Δράσης 2.1.
 - Κατασκευή μικρών μονάδων βιοαερίου, που αξιοποιούν κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά και αγροτικά υπολείμματα δράση, της Κατηγορίας Δράσης 2.2.
 - Κατασκευή μονάδων υπολειμματικής βιομάζας για παραγωγή ενέργειας και τηλεθέρμανση, της Κατηγορίας Δράσης 2.2.
 - Στήριξη της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας σε κτίρια γραφείων και κτίρια παραγωγικών μονάδων (μεμονωμένα), της Κατηγορίας Δράσης 2.2.
 - Δίκτυο κέντρων συλλογής και διαχείρισης υπολειμματικής βιομάζας, της Κατηγορίας Δράσης 2.3.
- της δράσης «Μονάδες ανακύκλωσης ΦΒ πάνελ και ηλεκτρικών συσσωρευτών (μπαταριών)» της Κατηγορίας Δράσης 3.2, στο πλαίσιο της ευθυγράμμισης με το Clean Industrial Deal.
- Μείωση της Κατηγορίας Δράσης 1.3 κατά 4,98 εκ. € ΔΔ λόγω της μεταφοράς πόρων της συγκεκριμένης Κατηγορίας Δράσης στη νέα Προτεραιότητα 5Α για το Νότιο Αιγαίο για ανάλογες δράσεις. Παράλληλα, ομαδοποιούνται οι επιμέρους δράσεις της συγκεκριμένης κατηγορίας στη νέα δράση «Μηχανισμός Στήριξης της Επιχειρηματικότητας για τη Δίκαιη Μετάβαση», στην οποία συγκεντρώνονται οι πόροι των ακόλουθων δράσεων, καθώς και το φυσικό αντικείμενό τους, χωρίς μεταβολή της λογικής παρέμβασης, για λόγους απλοποίησης και ευελιξίας του Προγράμματος:
 - Δημιουργία οικο-βιομηχανικών (eco-industrial) περιοχών, η οποία δύναται να ενσωματωθεί ως φυσικό αντικείμενο στη δράση «Επιχειρηματικά Πάρκα».
 - Κεντρικός μηχανισμός στήριξης.
 - Μηχανισμός στήριξης της επιχειρηματικότητας στις Λιγνιτικές Περιοχές.
- Μείωση της Κατηγορίας Δράσης 1.4 κατά 53,7 εκ. € ΔΔ, με μεταφορά των πόρων στις νέες ομαδοποιημένες δράσεις της Κατηγορίας 1.2, ενώ το φυσικό αντικείμενο της δράσης «Ενίσχυση για την υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων σε επιχειρήσεις εκτός ΜΜΕ» θα καλυφθεί και από τη νέα Προτεραιότητα STEP.

Οι Προϋπολογισμοί των νέων ομαδοποιημένων δράσεων ανά Κατηγορία Δράσης της Προτεραιότητας 1 διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 30. Κατανομή πόρων Προτεραιότητας 1 ανά Κατηγορία Δράσης και Δράση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες		
ΔΑΜ_1.1.1. Θερμοκοιτίδες και εκκολαπτήρια νέων επιχειρηματιών με παροχή υπηρεσιών στήριξης και δικτύωσης με επιχειρήσεις και άλλες Θερμοκοιτίδες, Πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα στην Ελλάδα και το εξωτερικό	25	9.000.000
ΔΑΜ_1.1.2. Co working space	25	1.800.000
ΔΑΜ_1.1.3. Πιλοτικές Δράσεις Κοινωνικής Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας	27	2.880.000
	29	1.440.000
	30	1.440.000
ΔΑΜ_1.1.4. Κόμβος Καινοτομίας για το Πράσινο H2 και την Αποθήκευση Ενέργειας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	4	12.000.000
	8	6.000.000
ΔΑΜ_1.1.5. Πράσινα Κέντρα Δεδομένων	36	21.700.000
ΔΑΜ_1.1.6. Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας/ Τεχνολογικό Πάρκο	25	37.800.000

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
ΔΑΜ_1.1.7. Βιομηχανικά Διδακτορικά	12	4.701.000
ΔΑΜ_1.1.8. Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών	4	8.400.000
	8	5.600.000
ΔΑΜ_1.1.9. Κέντρα Ικανοτήτων	26	6.000.000
ΔΑΜ_1.1.10. Ζωντανό Εργαστήριο Έξυπνης Πόλης	28	14.000.000
ΔΑΜ_1.1.11. Καινοτόμες συστάδες (clusters) για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας	28	16.000.000
ΔΑΜ_1.1.12. Δημιουργία Innovation Hub Βιοοικονομίας	28	2.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.1		150.761.000
1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων		
ΔΑΜ_1.2.1. Ενίσχυση ΠΜΕ και ΜΜΕ για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειάς τους	21	318.340.900
ΔΑΜ_1.2.2. Σύσταση Ταμείου Χαρτοφυλακίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης	21	70.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.2		388.340.900
1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας		
ΔΑΜ_1.3.1. Μηχανισμός Στήριξης της Επιχειρηματικότητας για τη Δίκαιη Μετάβαση	21	40.850.000
ΔΑΜ_1.3.2. Επιχειρηματικά πάρκα (Κ.Ε.)	20	24.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.3		64.850.000
1.4 Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας		
ΔΑΜ_1.4.1. Ενίσχυση για την υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων σε επιχειρήσεις εκτός ΜΜΕ, που συμβάλλουν στον οικονομικό μετασχηματισμό των επηρεαζόμενων περιοχών και οδηγούν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	22	241.999.999
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.4		241.999.999
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1		845.951.899

8.4.2. Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα

Οι προτεινόμενες μεταβολές στους διαθέσιμους πόρους των Κατηγοριών Δράσεων της Προτεραιότητας 2 του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 31. Μεταβολές πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 2

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα	44.512.875	-1.352.057	43.160.818	37.274.980	-588.287	36.686.693
2.2. Καθαρή ενέργεια	133.400.540	-70.582.240	62.818.300	112.702.868	-59.307.314	53.395.554
2.3 Έξυπνη ενέργεια	72.670.586	-47.328.186	25.342.400	61.564.722	-40.023.682	21.541.040
ΣΥΝΟΛΟ	250.584.000	-119.262.482	131.321.518	211.542.570	-99.919.283	111.623.287

Αναφορικά με τις ανωτέρω μεταβολές πόρων σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Η πραγματική μεταβολή των πόρων της Κατηγορίας Δράσης 2.1 είναι αύξηση κατά 2.817.525, παρά το ότι υπάρχει μείωση σε επιμέρους δράσεις. Η συνολική αύξηση αποδίδεται στη σημαντική αύξηση της Δράσης «Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων και υποδομών», ώστε να καλυφθεί η αυξημένη ζήτηση και οι υφιστάμενες ανάγκες⁵².

Στο πλαίσιο αυτό, ποσό 4.169.582€ μεταφέρεται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο, ενώ ποσό 1.352.057 € μεταφέρεται από τη δράση «Ενεργειακές αναβαθμίσεις κτιρίων γραφείων και κτιρίων παραγωγικών μονάδων» στην Κατηγορία Δράσης 1.2 για την χρηματοδότηση σχετικών παρεμβάσεων, στη λογική της ομαδοποίησης των δράσεων που αφορούν στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα και των δράσεων τύπου Clean Industrial Deal, για τους λόγους που εξηγήθηκαν ανωτέρω (ευελιξία, απλοποίηση, κ.ο.κ.). Οι υπόλοιποι πόροι της δράσης (8.107.333 €) μεταφέρονται στη δράση «Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων και υποδομών».

⁵² Έχει τεθεί ως σημαντική παράμετρος από την πλευρά των δήμων η μείωση του ενεργειακού τους κόστους, σε μια περίοδο μείωσης των εσόδων τους από την τοπική φορολογία και αύξησης των αναγκών των κατοίκων, το εισόδημα των οποίων μειώνεται λόγω της μετάβασης.

Επιπρόσθετα, στο επίπεδο των δράσεων της 2.1, καταργείται η δράση «Ενεργειακές αναβαθμίσεις κατοικιών (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)», δεδομένου ότι οι σχετικές ανάγκες στον οικιακό τομέα καλύπτονται από το αντίστοιχο Τομεακό Πρόγραμμα και οι πόροι της (19.233.622 €) μεταφέρονται στη δράση «Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων και υποδομών».

- Στην Κατηγορία Δράσης 2.2, η πραγματική μείωση των πόρων ανέρχεται σε 69.274.540 €, δεδομένου ότι πόροι ύψους 1.307.700 € μεταφέρονται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο. Από τη συγκεκριμένη Κατηγορία Δράσης μεταφέρονται πόροι **40,9 εκ. € στη νέα Προτεραιότητα STEP**, ενώ επιπλέον πόροι ύψους 25,8 εκ. € μεταφέρονται στην Κατηγορία Δράσης 1.2. Οι πόροι αυτοί προέρχονται από τις ακόλουθες δράσεις, οι οποίες μεταφέρονται στην Προτεραιότητα 1, στο πλαίσιο της ομαδοποίησης των δράσεων που αφορούν στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα και των δράσεων τύπου Clean Industrial Deal:

- Κατασκευή μικρών μονάδων βιοαερίου, που αξιοποιούν κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά και αγροτικά υπολείμματα
- Κατασκευή μονάδων υπολειμματικής βιομάζας για παραγωγή ενέργειας και τηλεθέρμανση
- Στήριξη της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας σε κτίρια γραφείων και κτίρια παραγωγικών μονάδων

Σημειώνεται ότι η δράση «Στήριξη της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων και υποδομών» συγχωνεύεται κι αυτή με τη δράση «Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων και υποδομών» για λόγους απλοποίησης κι ευελιξίας.

Παράλληλα, μειώνεται ο π/υ της δράσης «Στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων για την ανάπτυξη δράσεων αυτοπαραγωγής (ενεργειακές κοινότητες)», κυρίως λόγω της έλλειψης ηλεκτρικού χώρου.

- Στην Κατηγορία Δράσης 2.3, η πραγματική μείωση των πόρων ανέρχεται σε 45.916.986€ δεδομένου ότι πόροι ύψους 1.411.200 € μεταφέρεται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο. Από τη συγκεκριμένη Κατηγορία Δράσης μεταφέρονται πόροι **39,1 εκ. € στη νέα Προτεραιότητα STEP** (πρόκειται ιδίως για πόρους της δράσης «Επενδύσεις σε νέα ή αναβαθμισμένα δίκτυα και συστήματα χαμηλής, μέσης, υψηλής και υπερυψηλής τάσης», λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμένους πόρους του Προγράμματος σε σχέση με το μέγεθος των αναγκών, και της δράσης «Αποκατάσταση και αναβάθμιση των δικτύων τηλεθέρμανσης», λόγω της δρομολόγησης λύσεων για τις περιοχές μετάβασης που την καθιστούν μη επιλέξιμη προς το παρόν), ενώ επιπλέον πόροι ύψους 7 εκ. € μεταφέρονται στην Κατηγορία Δράσης 1.2. Οι πόροι αυτοί προέρχονται από τη δράση «Δίκτυο κέντρων συλλογής και διαχείρισης υπολειμματικής βιομάζας», η οποία μεταφέρεται στην Προτεραιότητα 1 στο πλαίσιο της ομαδοποίησης των δράσεων που αφορούν στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα και των δράσεων τύπου Clean Industrial Deal.

Οι Προϋπολογισμοί των δράσεων ανά Κατηγορία Δράσης της Προτεραιότητας 2 διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 32. Κατανομή πόρων Προτεραιότητας 2 ανά Κατηγορία Δράσης και Δράση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα		
ΔΑΜ_2.1.1. Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, Σχολεία, Κέντρα Υγείας, κ.λπ.) και υποδομών (π.χ. Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων) (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)	45	43.160.818
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 2.1		43.160.818
2.2. Καθαρή ενέργεια		
ΔΑΜ_2.2.1. Στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων για την ανάπτυξη δράσεων αυτοπαραγωγής (ενεργειακές κοινότητες)	48	12.487.300
ΔΑΜ_2.2.2. Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας	54	20.770.000
ΔΑΜ_2.2.3. Πράσινες και έξυπνες πόλεις	16	11.200.000
	44	8.000.000
	45	2.000.000
	48	4.000.000
	85	2.000.000
	86	996.000

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
ΔΑΜ_2.2.4. Στήριξη της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας σε κατοικίες (μεμονωμένα)	48	1.365.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 2.2		62.818.300
2.3 Έξυπνη ενέργεια		
ΔΑΜ_2.3.1. Εγκατάσταση σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων	86	5.342.400
ΔΑΜ_2.3.2. Ενίσχυση για την εγκατάσταση συστημάτων αποθήκευσης καθαρής ενέργειας μακράς διάρκειας	53	20.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 2.3		25.342.400
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2		131.321.518

8.4.3. Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία

Οι προτεινόμενες μεταβολές στους διαθέσιμους πόρων των Κατηγοριών Δράσεων της Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 33. Μεταβολές πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 3

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
3.1 Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία	52.000.001	10.000.000	62.000.001	44.200.000	8.500.000	52.700.000
3.2 Κυκλική οικονομία	10.000.000	-10.000.000	0	8.500.000	-8.500.000	0
ΣΥΝΟΛΟ	62.000.001	0	62.000.001	52.700.000	0	52.700.000

Στο πλαίσιο της 1ης αναθεώρησης του Προγράμματος προτείνεται η αύξηση των πόρων της Δράσης «Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία» που περιλαμβάνει την αναγέννηση και επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων και την υλοποίηση των υποδομών που είναι αναγκαίες στα λιγνιτικά πεδία για την ανάπτυξη νέων δράσεων και δραστηριοτήτων με στόχο τη μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο, κατά 10 εκ. €, ώστε να συμπεριληφθούν και λιγνιτωρυχεία εκτός αυτών της ΔΕΗ, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Σημειώνεται ότι η δράση «Μονάδες ανακύκλωσης ΦΒ πάνελ και ηλεκτρικών συσσωρευτών (μπαταριών)», που περιλαμβάνεται στην Κατηγορία Δράσης 3.2, θα καλυφθεί από την ομαδοποιημένη Δράση που αφορά στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα και στις δράσεις τύπου Clean Industrial Deal στο πλαίσιο της Προτεραιότητας 1 (Κατηγορία Δράσης 1.2).

Οι Προϋπολογισμοί των δράσεων ανά Κατηγορία Δράσης της Προτεραιότητας 3 διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 34. Κατανομή πόρων Προτεραιότητας 2 ανά Κατηγορία Δράσης και Δράση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
3.1 Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία		
ΔΑΜ_3.1.1. Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία	73	62.000.001
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 3.1		62.000.001
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3		62.000.001

8.4.4. Προτεραιότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση

Οι προτεινόμενες μεταβολές στους διαθέσιμους πόρους των Κατηγοριών Δράσεων της Προτεραιότητας 4 του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 35. Μεταβολές πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 4

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές	68.153.589	21.204.411	89.358.000	57.930.549	18.023.751	75.954.300
4.2 Προώθηση της απασχόλησης	77.416.475	3.954.996	81.371.471	64.917.788	4.247.962	69.165.750

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού	102.589.916	-27.298.744	75.291.172	86.439.913	-22.442.418	63.997.495
4.4 Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων	25.799.022	-7.159.022	18.640.000	21.929.168	-6.085.168	15.844.000
4.5 Κοινωνικοοικονομική ένταξη	19.548.494	291.506	19.840.000	16.616.221	247.778	16.863.999
4.6 Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης	24.953.812	-18.953.812	6.000.000	21.210.740	-16.110.740	5.100.000
4.7 Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας	5.886.282	-36.282	5.850.000	5.003.340	-30.840	4.972.500
4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού	7.758.410	1.448.751	9.207.161	6.502.381	1.323.704	7.826.085
ΣΥΝΟΛΟ	332.106.000	-26.548.196	305.557.804	280.550.100	-20.825.971	259.724.129

Αναφορικά με τις ανωτέρω μεταβολές πόρων σημειώνονται τα ακόλουθα:

■ Η πραγματική μεταβολή των πόρων της Κατηγορίας Δράσης 4.1 είναι αύξηση κατά 27.358.411 €, δεδομένου ότι ποσό 6.154.000€ μεταφέρεται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο. Οι μεταβολές στις επιμέρους Δράσεις περιλαμβάνουν:

- Αύξηση του π/υ της Δράσης «Κέντρα Δεξιοτήτων και Απασχόλησης για ανέργους, εργαζόμενους και εργοδότες», κατά 13,9 εκ. €, λόγω της γεωγραφικής της διεύρυνσης και στις περιφέρειες Κρήτης & Βορείου Αιγαίου, ενώ ποσό 6,15 εκ. € διατίθεται στην αντίστοιχη δράση της Προτεραιότητας 5Α για το Νότιο Αιγαίο. Σημειώνεται ότι η συγκεκριμένη ανάγκη έχει διατυπωθεί από τοπικούς και θεσμικούς φορείς των νησιωτικών περιοχών και προκύπτει από την αναντιστοιχία δεξιοτήτων και αναγκών της αγοράς εργασίας αφενός⁵³, αλλά και τη μονοκαλλιέργεια συγκεκριμένων κλάδων στις νησιωτικές περιοχές (τουρισμός, κατασκευές).
- Αύξηση του π/υ της «Δράσης Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Συμβουλευτικής, Επαγγελματικής Κατάρτισης και Πιστοποίησης Δεξιοτήτων για εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους σε επισφαλείς θέσεις στις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου» κατά 10,1 εκ €, προκειμένου να καλυφθεί το αυξημένο ενδιαφέρον στις Περιφέρειες παρέμβασης του Προγράμματος.
- Κατάργηση της Δράσης «Πρόγραμμα επιχορήγησης εργασιακής μετεγκατάστασης ανέργων για την απασχόληση σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον Δήμο Μεγαλόπολης της Περιφέρειας Πελοποννήσου και στους Δήμους των ΠΕ Κοζάνης και ΠΕ Φλώρινας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας», δεδομένου ότι αντίστοιχο πρόγραμμα για τις παραπάνω περιοχές έχει υλοποιηθεί από τη ΔΥΠΑ το 2022 και την εκτίμηση ότι ο στόχος των ΝΘΕ μπορεί να εξυπηρετηθεί πιο στοχευμένα από τη δράση των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης.

Η ανωτέρω αύξηση των πόρων της Κατηγορίας Δράσης 4.1 πραγματοποιείται με μεταφορά πόρων από την Κατηγορία Δράσης 4.6 και τη Δράση «Πράσινες εκπαιδευτικές υποδομές» (μετονομασία της Δράσης «Green School – ΔΥΠΑ» και διεύρυνση του αντικειμένου της δράσης, ώστε να συμπεριλάβει εν γένει τις εκπαιδευτικές υποδομές).

■ Η πραγματική μεταβολή των πόρων της Κατηγορίας Δράσης 4.2 είναι αύξηση κατά 7.447.526 €, δεδομένου ότι ποσό 3.492.530 € μεταφέρεται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο. Οι μεταβολές στις επιμέρους Δράσεις περιλαμβάνουν την αύξηση των διαθέσιμων πόρων της Δράσης «Ολοκληρωμένα προγράμματα προώθησης στην απασχόληση για ανέργους (Δράσεις Συμβουλευτικής – Κατάρτισης, Πρακτικής Άσκησης)» κατά περίπου 5 εκ. € και μικρή μείωση των διαθέσιμων πόρων στις υπόλοιπες δράσεις (στρογγυλοποιήσεις).

■ Οι διαθέσιμοι πόροι της Κατηγορίας Δράσης 4.3 μειώνονται κατά 27,5 εκ. € (με την πραγματική μείωση να ανέρχεται σε 23,4 εκ. € λόγω της μεταφοράς ποσού 3,9 εκ. € στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της

⁵³ Σύμφωνα με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2021), το 60% των επιχειρήσεων στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εύρεση κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού, ενώ σύμφωνα με τον ΣΕΤΕ (2023), μόνο το 35% των εργαζομένων στον τουρισμό διαθέτει επαρκείς ψηφιακές δεξιότητες, όταν η ζήτηση από τις επιχειρήσεις για εργαζόμενους αντίστοιχων δεξιοτήτων ανέρχεται στο 70%.

διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο). Επίσης, οι επιμέρους δράσεις της συγκεκριμένης κατηγορίας ομαδοποιούνται / συγκεντρώνονται στη νέα δράση «Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης για το σύνολο του εργατικού δυναμικού», π/υ 75,3 εκ. €, για λόγους απλοποίησης και βελτίωσης της ευελιξίας του Προγράμματος.

Οι Προϋπολογισμοί των νέων ομαδοποιημένων δράσεων ανά Κατηγορία Δράσης της Προτεραιότητας 4 διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 36. Κατανομή πόρων Προτεραιότητας 4 ανά Κατηγορία Δράσης και Δράση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές		
ΔΑΜ_4.1.1. Κέντρα Δεξιότητων και Απασχόλησης για ανέργους, εργαζόμενους και εργοδότες (υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, βραχείας διάρκειας επαγγελματική κατάρτιση)	134	38.846.000
ΔΑΜ_4.1.2. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Συμβουλευτικής, Επαγγελματικής Κατάρτισης και Πιστοποίησης Δεξιότητων για εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους σε επισφαλείς θέσεις στις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου	134	20.300.000
ΔΑΜ_4.1.3. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Συμβουλευτικής, Επαγγελματικής Κατάρτισης και Πιστοποίησης Δεξιότητων για ανέργους στις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου	134	20.136.000
ΔΑΜ_4.1.4. Ειδικό Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων, πρώην εργαζομένων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν λόγω της απολιγνιτοποίησης στις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου	134	10.076.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.1		89.358.000
4.2 Προώθηση της απασχόλησης		
ΔΑΜ_4.2.1. Ολοκληρωμένα προγράμματα προώθησης στην απασχόληση για ανέργους (Δράσεις Συμβουλευτικής – Κατάρτισης, Πρακτικής Άσκησης)	134	42.368.471
ΔΑΜ_4.2.2. Επιδότηση θέσεων εργασίας για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας	143	10.500.000
ΔΑΜ_4.2.3. Επιδότηση θέσεων εργασίας για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης στους τομείς της Πράσινης και Γαλάζιας Ενέργειας και του βιώσιμου τουρισμού	134	9.843.000
ΔΑΜ_4.2.4. Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας - πρακτικής άσκησης για νέους	136	18.660.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.2		81.371.471
4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού		
ΔΑΜ_4.3.1. Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης για το σύνολο του εργατικού δυναμικού	134	75.291.172
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.3		75.291.172
4.4 Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων		
ΔΑΜ_4.4.1. Ολοκληρωμένα προγράμματα προσαρμογής εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στις απαιτήσεις της μεταλιντικής οικονομίας και της πράσινης οικονομίας	146	18.640.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.4		18.640.000
4.5 Κοινωνικοοικονομική ένταξη		
ΔΑΜ_4.5.1. Προγράμματα εξατομικευμένης παρέμβασης για άτομα από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την επανένταξη τους στην απασχόληση	153	11.500.000
ΔΑΜ_4.5.2. Προγράμματα εξατομικευμένης παρέμβασης για άνεργους νέους με υλοποίηση δράσεων διάγνωσης αναγκών, επαγγελματικής συμβουλευτικής και κοινωνικής ενδυνάμωσης	136	8.340.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.5		19.840.000
4.6 Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης		
ΔΑΜ_4.6.1. Πράσινες εκπαιδευτικές υποδομές	124	6.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.6		6.000.000
4.7 Υποδομές κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας		
ΔΑΜ_4.7.1. Αναβάθμιση των κοινωνικο-προνοιακών δομών, εκσυγχρονισμός εξοπλισμού και προσαρμογή ωρών λειτουργίας στις ανάγκες των εργαζομένων και των αναζητούντων εργασίας	127	5.850.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.7		5.850.000
4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού		
ΔΑΜ_4.8.1. Προγράμματα διά βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες και την επιχειρηματικότητα	151	9.207.161
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.8		9.207.161
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4		305.557.804

8.4.5. Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

Οι προτεινόμενες μεταβολές στους διαθέσιμους πόρους των Κατηγοριών Δράσεων της Προτεραιότητας 5 του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 37. Μεταβολές πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 5

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές	32.703.852	9.189.089	41.892.941	27.357.044	8.251.953	35.608.997
5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands	56.042.348	-26.767.148	29.275.200	43.536.576	-18.652.656	24.883.920
ΣΥΝΟΛΟ	88.746.200	-17.578.059	71.168.141	70.893.620	-10.400.703	60.492.917

Αναφορικά με τις ανωτέρω μεταβολές πόρων σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Οι διαθέσιμοι πόροι της Κατηγορίας Δράσης 5.1 προτείνεται να αυξηθούν κατά 9.189.089 €, για την ενίσχυση των δράσεων βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης και προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς⁵⁴. Η πραγματική αύξηση είναι 11.836.148 €, δεδομένου ότι ποσό 2.647.059 € μεταφέρεται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο.
- Η πραγματική μεταβολή των πόρων της Κατηγορίας Δράσης 5.2 είναι μικρή αύξηση κατά 1.703.852 €, δεδομένου ότι ποσό 28.471.000 € μεταφέρεται στην αντίστοιχη Κατηγορία Δράσης της διακριτής Προτεραιότητας για το Νότιο Αιγαίο.

Οι Προϋπολογισμοί των δράσεων ανά Κατηγορία Δράσης της Προτεραιότητας 5 διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 38. Κατανομή πόρων Προτεραιότητας 5 ανά Κατηγορία Δράσης και Δράση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές		
ΔΑΜ_5.1.1. Έργα βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης	169	22.352.941
ΔΑΜ_5.1.2. Έργα προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς	166	19.540.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 5.1		41.892.941
5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands		
ΔΑΜ_5.2.1. Greco islands: Δράσεις ευαισθητοποίησης	46	300.000
ΔΑΜ_5.2.2. Greco islands: Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας	52	1.500.000
ΔΑΜ_5.2.3. Greco islands: Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας (εκτός γεωθεμίας)	48	1.500.000
ΔΑΜ_5.2.4. Greco islands: Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, Σχολεία, Κέντρα Υγείας, κ.λπ.) και υποδομών (π.χ. Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων) (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)	45	2.470.000
ΔΑΜ_5.2.5. Greco islands: Ενεργειακές αναβαθμίσεις κατοικιών (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)	42	2.970.000
ΔΑΜ_5.2.6. Greco islands: Ενεργειακές αναβαθμίσεις κτιρίων γραφείων και κτιρίων παραγωγικών μονάδων (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)	40	3.200.000
ΔΑΜ_5.2.7. Greco islands: Έξυπνα ενεργειακά δίκτυα και συστήματα ΤΠΕ	53	1.600.000
ΔΑΜ_5.2.8. Greco islands: Έργα βιώσιμης αστικής κινητικότητας (ηλεκτροκίνηση)	86	235.200
ΔΑΜ_5.2.9. Greco islands: Έργα βιώσιμης αστικής κινητικότητας (πεζοδρομήσεις και ποδηλατόδρομοι)	81	3.400.000
ΔΑΜ_5.2.10. Greco islands: Ευφυείς κοινότητες	16	1.500.000
ΔΑΜ_5.2.11. Greco islands: Προώθηση μέτρων αυτοπαραγωγής (ενεργειακές κοινότητες)	48	2.600.000
ΔΑΜ_5.2.12. Greco islands: Υβριδικοί σταθμοί	55	8.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 5.2		29.275.200
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5		71.168.141

⁵⁴ Από το έργο του του Τεχνικού Συμβούλου για την Υποστήριξη των Δικαιούχων έχουν διαπιστωθεί σχετικές ανάγκες και ώριμα έργα.

8.4.6. Προτεραιότητα 5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Στην νέα Προτεραιότητα 5Α μεταφέρονται συνολικοί πόροι ύψους 68.555.837€ από τις αντίστοιχες Κατηγορίες Δράσεων των Προτεραιοτήτων του Προγράμματος, λόγω κανονιστικής υποχρέωσης δεδομένου ότι ανήκει στην κατηγορία Περιφερειών σε μετάβαση με διαφορετικό ποσοστό συγχρηματοδότησης από τις υπόλοιπες περιφέρειες (70%). Η προτεινόμενη κατανομή των διαθέσιμων πόρων ανά Κατηγορία Δράσης παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 39. Κατανομή πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 5Α

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες_NA		444.000	444.000		310.800	310.800
1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων_NA		9.607.099	9.607.099		6.724.969	6.724.969
1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας_NA		6.150.000	6.150.000		4.305.000	4.305.000
2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα_NA		4.169.582	4.169.582		2.918.707	2.918.707
2.2. Καθαρή ενέργεια_NA		1.307.700	1.307.700		915.390	915.390
2.3 Έξυπνη ενέργεια_NA		1.411.200	1.411.200		987.840	987.840
4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές		6.154.000	6.154.000		4.307.800	4.307.800
4.2 Προώθηση της απασχόλησης_NA		3.492.530	3.492.530		2.444.771	2.444.771
4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού_NA		3.908.828	3.908.828		2.736.179	2.736.179
4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού_NA		792.839	792.839		554.987	554.987
5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές_NA		2.647.059	2.647.059		1.852.941	1.852.941
5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands_NA		28.471.000	28.471.000		19.929.700	19.929.700
Σύνολο Προτεραιότητας 5Α		68.555.837	68.555.837		47.989.084	47.989.084

Οι Προϋπολογισμοί των δράσεων ανά Κατηγορία Δράσης της Προτεραιότητας 5Α διαμορφώνονται ως εξής:

Πίνακας 40. Κατανομή πόρων Προτεραιότητας 5Α ανά Κατηγορία Δράσης και Δράση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες_NA		
ΔΑΜ_1.1.3. Πιλοτικές Δράσεις Κοινωνικής Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας_NA	27	120.000
	29	60.000
	30	60.000
ΔΑΜ_1.1.7. Βιομηχανικά Διδακτορικά	12	204.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.1_NA		444.000
1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων_NA		
ΔΑΜ_1.2.1. Ενίσχυση ΠΜΕ και ΜΜΕ για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας τους_NA	21	9.607.099
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.2_NA		9.607.099
1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας_NA		
ΔΑΜ_1.3.1. Μηχανισμός Στήριξης της Επιχειρηματικότητας για τη Δίκαιη Μετάβαση_NA	21	6.150.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 1.3_NA		6.150.000
2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα_NA		
ΔΑΜ_2.1.1. Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, Σχολεία, Κέντρα Υγείας, κ.λπ.) και υποδομών (π.χ. Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων) (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)_NA	45	4.169.582
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 2.1_NA		4.169.582
2.2. Καθαρή ενέργεια_NA		

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ / ΔΡΑΣΗ	ΠΠ	Νέος π/υ ΔΔ
DAM_2.2.1. Στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων για την ανάπτυξη δράσεων αυτοπαραγωγής (ενεργειακές κοινότητες)_NA	48	1.307.700
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 2.2_NA		1.307.700
2.3 Έξυπνη ενέργεια_NA		
DAM_2.3.1. Εγκατάσταση σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων_NA	86	1.411.200
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 2.3_NA		1.411.200
4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές		
DAM_4.1.1. Κέντρα Δεξιοτήτων και Απασχόλησης για ανέργους, εργαζόμενους και εργοδότες (υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, βραχείας διάρκειας επαγγελματική κατάρτιση)	134	6.154.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.1_NA		6.154.000
4.2 Προώθηση της απασχόλησης_NA		
DAM_4.2.1. Ολοκληρωμένα προγράμματα προώθησης στην απασχόληση για ανέργους (Δράσεις Συμβουλευτικής – Κατάρτισης, Πρακτικής Άσκησης)_NA	134	2.631.530
DAM_4.2.3. Επιδότηση θέσεων εργασίας για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης στους τομείς της Πράσινης και Γαλάζιας Ενέργειας και του βιώσιμου τουρισμού_NA	134	861.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.2_NA		3.492.530
4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού_NA		
DAM_4.3.1. Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης για το σύνολο του εργατικού δυναμικού_NA	134	3.908.828
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.3_NA		3.908.828
4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού_NA		
DAM_4.8.1. Προγράμματα διά βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες και την επιχειρηματικότητα_NA	151	792.839
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 4.8_NA		792.839
5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές_NA		
DAM_5.1.1. Έργα βιώσιμης αστικής και αγροτικής ανάπτυξης_NA	169	2.647.059
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 5.1_NA		2.647.059
5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands_NA		
DAM_5.2.1. Greco islands: Δράσεις ευαισθητοποίησης_NA	46	650.000
DAM_5.2.2. Greco islands: Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας_NA	52	500.000
DAM_5.2.3. Greco islands: Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας (εκτός γεωθερμίας)_NA	48	500.000
DAM_5.2.4. Greco islands: Ενεργειακές αναβαθμίσεις δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, Σχολεία, Κέντρα Υγείας, κ.λπ.) και υποδομών (π.χ. Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων) (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)_NA	45	1.520.000
DAM_5.2.5. Greco islands: Ενεργειακές αναβαθμίσεις κατοικιών (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)_NA	42	2.970.000
DAM_5.2.6. Greco islands: Ενεργειακές αναβαθμίσεις κτιρίων γραφείων και κτιρίων παραγωγικών μονάδων (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων)_NA	40	1.920.000
DAM_5.2.7. Greco islands: Έξυπνα ενεργειακά δίκτυα και συστήματα ΤΠΕ_NA	53	2.800.000
DAM_5.2.8. Greco islands: Έργα βιώσιμης αστικής κινητικότητας (ηλεκτροκίνηση)_NA	86	411.000
DAM_5.2.10. Greco islands: Ευφυείς κοινότητες_NA	16	1.250.000
DAM_5.2.11. Greco islands: Προώθηση μέτρων αυτοπαραγωγής (ενεργειακές κοινότητες)_NA	48	1.950.000
DAM_5.2.12. Greco islands: Υβριδικοί σταθμοί_NA	55	14.000.000
Σύνολο Κατηγορίας Δράσης 5.2_NA		28.471.000
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5Α		68.555.837

8.4.7. Προτεραιότητα 6. Τεχνική βοήθεια

Οι προτεινόμενες μεταβολές στους διαθέσιμους πόρους των Κατηγοριών Δράσεων της Προτεραιότητας 6 του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 41. Μεταβολές πόρων ανά Κατηγορία Δράσεων της Προτεραιότητας 6

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
------------------	--------	-------------	--------	--------------------	-------------	--------

Τεχνική Βοήθεια	64.632.343	-7.398.678	57.233.665	54.547.522	-5.898.915	48.648.607
ΣΥΝΟΛΟ	64.632.343	-7.398.678	57.233.665	54.547.522	-5.898.915	48.648.607

8.4.8. Προτεραιότητα 6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Στην νέα Προτεραιότητα 6Α μεταφέρονται συνολικοί πόροι ύψους 2.398.678€ από την Προτεραιότητα 6 του Προγράμματος, λόγω κανονιστικής υποχρέωσης δεδομένου ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ανήκει στην κατηγορία Περιφερειών σε μετάβαση με διαφορετικό ποσοστό συγχρηματοδότησης από τις υπόλοιπες περιφέρειες (70%).

Οι διαθέσιμοι πόροι της Προτεραιότητας 6Α του Προγράμματος παρατίθενται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 42. Διαθέσιμοι πόροι της Προτεραιότητας 6Α

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΗΣ	π/υ ΔΔ	Μεταβολή ΔΔ	Νέα ΔΔ	Κοινοτική Συνδρομή	Μεταβολή ΚΣ	Νέα ΚΣ
Τεχνική Βοήθεια _NA		2.398.678	2.398.678	0	1.679.072	1.679.072
ΣΥΝΟΛΟ		2.398.678	2.398.678	0	1.679.072	1.679.072

8.4.9. Προτεραιότητα 7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP

Στο πλαίσιο της 1ης Αναθεώρησης του Προγράμματος προτείνεται η δημιουργία διακριτής Προτεραιότητας στο πλαίσιο της νέας ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας STEP για τη στήριξη επενδύσεων σε στρατηγικούς τομείς (καθαρές & αποδοτικές τεχνολογίες, καθώς και ψηφιακές τεχνολογίες, βιοτεχνολογίες) και την ευθυγράμμιση του Προγράμματος με τις νέες προκλήσεις που εντοπίζονται (Πλατφόρμα στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη – STEP, για τη στήριξη κρίσιμων και αναδυόμενων στρατηγικών τεχνολογιών και των αντίστοιχων αξιακών αλυσίδων τους).

Στην νέα Προτεραιότητα 7 «Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP», μεταφέρονται πόροι ύψους 80 εκ. € ΔΔ (68.923.362 € ΚΣ) και το ποσοστό συγχρηματοδότησης της Προτεραιότητας STEP διαμορφώνεται στο 86,15%, προκειμένου να μην μειωθεί η συνολική δημόσια δαπάνη του Προγράμματος (πέραν των 5 εκ. € ΔΔ που μεταφέρονται στο Πρόγραμμα Τεχνικής Βοήθειας).

Οι ανωτέρω πόροι κατανομούνται ως ακολούθως στα σχετικά Πεδία Παρέμβασης:

Πίνακας 43: Κατανομή πόρων στα νέα Πεδία Παρέμβασης της Προτεραιότητας 7 STEP

Πεδίο Παρέμβασης	Ενωσιακή Στήριξη	Δημόσια Δαπάνη
188 - Παραγωγικές επενδύσεις σε μεγάλες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με καθαρές και αποδοτικές ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογίες	26.000.000	30.000.000
189 - Παραγωγικές επενδύσεις σε ΜΜΕ που συνδέονται κυρίως με καθαρές και αποδοτικές ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογίες	8.073.359	9.000.000
190 - Παραγωγικές επενδύσεις σε μεγάλες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με τις βιοτεχνολογίες	1.700.001	2.000.000
191 - Παραγωγικές επενδύσεις σε ΜΜΕ που συνδέονται κυρίως με τις βιοτεχνολογίες	1.700.002	2.000.000
192 - Παραγωγικές επενδύσεις σε μεγάλες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με ψηφιακές τεχνολογίες και καινοτομία στον τομέα της υπερπροηγμένης τεχνολογίας	25.500.000	30.000.000
193 - Παραγωγικές επενδύσεις σε ΜΜΕ που συνδέονται κυρίως με ψηφιακές τεχνολογίες και καινοτομία στον τομέα της υπερπροηγμένης τεχνολογίας	5.950.000	7.000.000
Σύνολο	68.923.362	80.000.000

8.5. Επιπτώσεις αναθεώρησης στο σύστημα δεικτών

8.5.1. Προτεραιότητα 1. Ενίσχυση & προώθηση της επιχειρηματικότητας

Οι προτεινόμενες αλλαγές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 44. Προτεινόμενες μεταβολές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 1

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκροών				
PSO740. Επιχειρηματικές υποδομές που ενισχύονται	Αριθμός	5	2	↓
PSO748. Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών (RCO14)	Αριθμός δημόσιων οργανισμών		1	Προσθήκη
PSO920. Ερευνητές που εργάζονται σε υποστηριζόμενα ερευνητικά έργα	ΙΠΑ (Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης)		215	Προσθήκη
RCO01. Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (εκ των οποίων: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες)	Επιχειρήσεις	5.666	3.418	↓
RCO02. Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	4.529	659	↓
RCO03. Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με χρηματοδοτικά μέσα	Επιχειρήσεις	412	1.446	↑
RCO04. Επιχειρήσεις χωρίς χρηματοδοτική υποστήριξη	Επιχειρήσεις	725	1.313	↑
RCO05. Νέες επιχειρήσεις που υποστηρίζονται	Επιχειρήσεις	767	488	↓
RCO07. Ερευνητικοί οργανισμοί που συμμετέχουν σε κοινά ερευνητικά έργα	Φορείς	23	2	↓
RCO10. Επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ερευνητικούς οργανισμούς	Αριθμός επιχειρήσεων		70	Προσθήκη
RCO13. Αξία των ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών που αναπτύσσονται για τις επιχειρήσεις	Ευρώ	10.000.000		Διαγραφή
RCO15. Ικανότητες που έχουν δημιουργηθεί για την εκκώλυση επιχειρήσεων	Επιχειρήσεις	240	120	↓
Αποτελεσμάτων				
RCR01. Θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν σε υποστηριζόμενες οντότητες	Ισοδύναμα Ανθρωποέτη	5.225	4.429	↓
RCR02. Ιδιωτικές επενδύσεις οι οποίες συμπληρώνουν τη δημόσια στήριξη (εκ της οποίας: επιχορηγήσεις, χρηματοδοτικά μέσα)	Ευρώ	46.193.771	143.500.000	↑
RCR03. Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) που εισάγουν καινοτομίες προϊόντων ή διαδικασιών	Επιχειρήσεις	304	167	↓
RCR06. Υποβληθείσες αιτήσεις για δίπλωμα ευρεσιτεχνίας	Αριθμός	6		Διαγραφή
RCR102. Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στις υποστηριζόμενες οντότητες	Ισοδύναμα Ανθρωποέτη	82	47,2	↓
RCR11. Χρήστες νέων και αναβαθμισμένων δημόσιων ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών	Αριθμός χρηστών/έτος		150	Προσθήκη
RCR18. ΜΜΕ που χρησιμοποιούν υπηρεσίες εκκολαπτηρίου μετά τη δημιουργία του εκκολαπτηρίου	επιχειρήσεις/έτος	275	178	↓
PSR920. Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στα υποστηριζόμενα ερευνητικά έργα	ΙΠΑ (Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης)		110	Προσθήκη

Στο σύστημα δεικτών της Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

- Προσθήκη των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO748.** Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών, στη θέση του δείκτη **PSO740**. Επιχειρηματικές υποδομές που ενισχύονται, για καλύτερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της Δράσης ΔΑΜ_1.1.5: Πράσινα Κέντρα Δεδομένων.
- **PSO920.** Ερευνητές που εργάζονται σε υποστηριζόμενα ερευνητικά έργα & **PSR920**. Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στα υποστηριζόμενα ερευνητικά έργα, στη θέση των δεικτών **RCO07**. Ερευνητικοί οργανισμοί που συμμετέχουν σε κοινά ερευνητικά έργα και **RCR01**. Θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν σε υποστηριζόμενες οντότητες αντίστοιχα, για καλύτερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της Δράσης ΔΑΜ_1.1.6. Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας/ Τεχνολογικό Πάρκο, λαμβάνοντας υπόψη την επικαιροποίηση του Δελτίου Ταυτότητας του κοινού δείκτη **RCR102**. Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στις υποστηριζόμενες οντότητες και τη δημιουργία των ανωτέρω δύο ομογενοποιημένων ειδικών δεικτών από την ΕΥΣΣΑΕ τον Οκτώβριο του 2024.
- **RCO10.** Επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ερευνητικούς οργανισμούς, στη θέση του δείκτη **RCO02**. Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις, για καλύτερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης των Δράσεων ΔΑΜ_1.1.7. Βιομηχανικά Διδακτορικά και ΔΑΜ_1.1.11. Καινοτόμες συστάδες (clusters) για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας.
- **RCR11.** Χρήστες νέων και αναβαθμισμένων δημόσιων ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών, στη θέση του δείκτη **RCR01**. Θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν σε υποστηριζόμενες οντότητες, για καλύτερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της Δράσης ΔΑΜ_1.1.5: Πράσινα Κέντρα Δεδομένων.

Οι τιμές στόχου των ανωτέρω δεικτών και οι επιμέρους παραδοχές που έχουν τεθεί για τον υπολογισμό τους παρατίθενται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος.

▣ Διαγραφή των ακόλουθων δεικτών:

- **RCO13.** Αξία των ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών που αναπτύσσονται για τις επιχειρήσεις, καθώς δεν αποτύπωνε ορθά τη λογική της παρέμβασης της Δράσης ΔΑΜ_1.1.6. Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας/ Τεχνολογικό Πάρκο.
- **RCR06.** Υποβληθείσες αιτήσεις για δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, καθώς αφορούσε σε μία ειδική δράση η οποία έχει ενσωματωθεί στις 2 ομαδοποιημένες βασικές δράσεις καινοτόμου επιχειρηματικότητας της Κατηγορίας Δράσης 1.2 (ΔΑΜ_1.2.1. & ΔΑΜ_1.2.2.).

▣ Τροποποιήσεις στις τιμές στόχου των ακόλουθων δεικτών:

- **RCO01.** Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (εκ των οποίων: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες). Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη, λόγω του ότι η μείωση της τιμής του δείκτη **RCO02** δεν αντισταθμίζεται πλήρως από την αύξηση των δεικτών **RCO03** και **RCO04** (βλ. σχετική τεκμηρίωση παρακάτω).
- **RCO02.** Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη, λόγω:
 - ορθολογικότερης εκτίμησής της με βάση τον νέο σχεδιασμό και τον νέο (μικρότερο) προϋπολογισμό που διατίθεται για τη δράση ΔΑΜ_1.2.1 που αντικαθιστά πολυάριθμες παλαιότερες δράσεις,
 - μείωσης του προϋπολογισμού της δράσης ΔΑΜ_1.4.1,
 - αντικατάστασης του δείκτη από τον **RCO10** για την ποσοτικοποίηση των Δράσεων ΔΑΜ_1.1.7. Βιομηχανικά Διδακτορικά και ΔΑΜ_1.1.11. Καινοτόμες συστάδες (clusters) για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας,
 - αντικατάστασης του δείκτη από τον **RCO04** για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης σε σχετικές δράσεις της προτεραιότητας.
- **RCO03.** Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με χρηματοδοτικά μέσα. Αύξηση της τιμής βάσει των εκτιμήσεων του Επιχειρησιακού Σχεδίου και της Συμφωνίας Χρηματοδότησης με την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα.

- **RCO04.** Επιχειρήσεις χωρίς χρηματοδοτική υποστήριξη. Αύξηση της τιμής του δείκτη λόγω χρήσης του στη θέση του **RCO02** για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης σε σχετικές δράσεις της Προτεραιότητας.
- **RCO05.** Νέες επιχειρήσεις που υποστηρίζονται. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω:
 - επανασχεδιασμού των δράσεων επιχειρηματικότητας που πλέον στοχεύουν σε ευρύτερη γκάμα επιχειρήσεων και όχι ειδικά σε νέες ,
 - εκτίμησης από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα για τη δράση ΔΑΜ_1.2.2 ότι οι νέες επιχειρήσεις θα αποτελούν έως το 25% του συνολικού πλήθους των ενισχυόμενων επιχειρήσεων.
- **RCO07.** Ερευνητικοί οργανισμοί που συμμετέχουν σε κοινά ερευνητικά έργα. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανασχεδιασμού της στόχευσης της δράσης ΔΑΜ_1.1.8, καθώς και λόγω αντικατάστασής του από τον ομογενοποιημένο δείκτη **PSO920** για την ποσοτικοποίηση της Δράσης ΔΑΜ_1.1.6. Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας/ Τεχνολογικό Πάρκο.
- **RCO15.** Ικανότητες που έχουν δημιουργηθεί για την εκκόλαψη επιχειρήσεων. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω ορθολογικότερης επανεκτίμησης της στόχευσης της δράσης ΔΑΜ_1.1.1, καθώς και λόγω της χρήσης του ομογενοποιημένου δείκτη **PSO920** για την ποσοτικοποίηση της Δράσης ΔΑΜ_1.1.6. Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας/ Τεχνολογικό Πάρκο που αποτυπώνει ορθότερα τη λογική της παρέμβασης της δράσης.
- **PSO740. Επιχειρηματικές υποδομές που ενισχύονται.** Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη δεδομένου ότι αποσυνδέθηκε από τη Δράση ΔΑΜ_1.3.2: Επιχειρηματικά πάρκα, οι εκροές της οποίας ποσοτικοποιούνται μέσω του δείκτη **PSO748**. Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών, για καλύτερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της συγκεκριμένης Δράσης.
- **RCR01.** Θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν σε υποστηριζόμενες οντότητες. Μικρή μείωση της τιμής στόχου του δείκτη, λόγω:
 - μείωσης της τιμής στόχου του δείκτη εκροών **RCO01**. Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (βλ. τεκμηρίωση παραπάνω)
 - περιορισμού της χρήσης του δείκτη για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης των σχετικών δράσεων της Προτεραιότητας.
- **RCR02.** Ιδιωτικές επενδύσεις οι οποίες συμπληρώνουν τη δημόσια στήριξη (εκ της οποίας: επιχορηγήσεις, χρηματοδοτικά μέσα). Αύξηση της τιμής βάσει των εκτιμήσεων του Επιχειρησιακού Σχεδίου και της Συμφωνίας Χρηματοδότησης με την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα.
- **RCR03.** Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) που εισάγουν καινοτομίες προϊόντων ή διαδικασιών. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη, λόγω ορθολογικότερης επανεκτίμησης του αποτελέσματος από σχετικές δράσεις της Κατηγορίας Δράσης 1.1. Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες.
- **RCR102.** Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στις υποστηριζόμενες οντότητες. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη, λόγω ορθολογικότερης επανεκτίμησης του αποτελέσματος από σχετικές δράσεις της Κατηγορίας Δράσης 1.1. Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες.
- **RCR18.** ΜΜΕ που χρησιμοποιούν υπηρεσίες εκκολαπτηρίου μετά τη δημιουργία του εκκολαπτηρίου. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη, λόγω:
 - ορθολογικότερης επανεκτίμησης του αποτελέσματος από σχετικές δράσεις της Κατηγορίας Δράσης 1.1. Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες και
 - μικρής μείωσης του προϋπολογισμού των σχετικών Δράσεων της προτεραιότητας που τροφοδοτούν τον δείκτη.

8.5.2. Προτεραιότητα 2. Ενεργειακή μετάβαση – κλιματική ουδετερότητα

Οι προτεινόμενες αλλαγές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 2 του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 45. Προτεινόμενες μεταβολές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 2

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκροών				
PSO741. Επενδύσεις σε νέα ή αναβαθμισμένα δίκτυα και συστήματα χαμηλής, μέσης, υψηλής και υπερυψηλής τάσης	Ευρώ	9.200.000		Διαγραφή
PSO742. Λύσεις για αποθήκευση ενέργειας (RCO105)	MWh	1.080	857,75	↓
PSO744. Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/ επαναφόρτισης) (RCO59)	Αριθμός	201	165	↓
PSO748. Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών (RCO14)	Αριθμός δημόσιων οργανισμών		2	Προσθήκη
PSO749. Κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που υποστηρίζονται (RCO97)	Αριθμός κοινοτήτων		2	Προσθήκη
RCO01. Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (εκ των οποίων: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες)	Επιχειρήσεις	298		Διαγραφή
RCO02. Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις	Επιχειρήσεις	298		Διαγραφή
RCO18. Κατοικίες με βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση	κατοικίες	1.304		Διαγραφή
RCO19. Δημόσια κτίρια με βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση	Τετραγωνικά μέτρα	42.000	107.394	↑
RCO20. Δίκτυο αγωγών τηλεθέρμανσης και τηλεψύξης που κατασκευάστηκε ή βελτιώθηκε πρόσφατα	Χιλιόμετρα	3,5		Διαγραφή
RCO22. Πρόσθετη παραγωγική ικανότητα για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (εκ της οποίας: ηλεκτρική, θερμική)	Εκατομμύρια Watt	127	53,83	↓
RCO34. Πρόσθετη ικανότητα για την ανακύκλωση των αποβλήτων	Τόνοι κατ' έτος	320.000		Διαγραφή
RCO60. Πόλεις και κωμοπόλεις με νέα ή εκσυγχρονισμένα ψηφιοποιημένα συστήματα αστικών συγκοινωνιών	Αριθμός πόλεων και κωμοπόλεων		2	Προσθήκη
Αποτελεσμάτων				
PSR746. Ωφελούμενος πληθυσμός	Ποσοστό (%)	1.370.624		Διαγραφή
PSR747. Παραγόμενη ενέργεια που αποθηκεύεται	MW	150	2,35	↓
PSR748. Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	Αριθμός	10.050	8.250	↓
PSR750. Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός	1		Διαγραφή
PSR751. Απόβλητα που συλλέγονται χωριστά (RCR103)	Τόνοι κατ' έτος	320.000		Διαγραφή
RCR11. Χρήστες νέων και αναβαθμισμένων δημόσιων ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών	Αριθμός χρηστών/έτος		3.000	Προσθήκη
RCR26. Ετήσια κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας (εκ της οποίας: κατοικίες, δημόσια κτίρια, επιχειρήσεις, άλλα)	MWh/έτος		5.660 (τιμή βάσης 9.433)	Προσθήκη
RCR29. Εκτιμώμενες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου*	Τόνοι Ισοδύναμου CO ₂ /έτος	115.510 (τιμή βάσης 172.773)	28.078 (τιμή βάσης 40.944)	↓
RCR31. Συνολική παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (εκ της οποίας: ηλεκτρική, θερμική)	MWh/έτος	1.398.595 (τιμή βάσης 1.164.308)	1.047.045 (τιμή βάσης 952.590)	↓
RCR32. Εγκατεστημένη πρόσθετη λειτουργική ικανότητα για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές	MW		2	Προσθήκη

Δείκτης	MM	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
RCR62. Ετήσιος αριθμός χρηστών νέων ή εκσυγχρονισμένων υπηρεσιών δημόσιων συγκοινωνιών	Αριθμός χρηστών/έτος		5.000	Προσθήκη

Στο σύστημα δεικτών της Προτεραιότητας 2 του Προγράμματος προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

▣ Προσθήκη των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO748.** Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών (RCO14), για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **PSO749.** Κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που υποστηρίζονται (RCO97), για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCR11.** Χρήστες νέων και αναβαθμισμένων δημόσιων ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών, για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCR26.** Ετήσια κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας (εκ της οποίας: κατοικίες, δημόσια κτίρια, επιχειρήσεις, άλλα) , για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCR32.** Εγκατεστημένη πρόσθετη λειτουργική ικανότητα για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCO60.** Πόλεις και κωμοπόλεις με νέα ή εκσυγχρονισμένα ψηφιοποιημένα συστήματα αστικών συγκοινωνιών, για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCR62.** Ετήσιος αριθμός χρηστών νέων ή εκσυγχρονισμένων υπηρεσιών δημόσιων συγκοινωνιών, για την ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της ανασχεδιασμένης δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.

Οι τιμές στόχου των ανωτέρω δεικτών και οι επιμέρους παραδοχές που έχουν τεθεί για τον υπολογισμό τους παρατίθενται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος.

▣ Διαγραφή των ακόλουθων δεικτών, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης των δράσεων της Προτεραιότητας:

- **PSO741.** Επενδύσεις σε νέα ή αναβαθμισμένα δίκτυα και συστήματα χαμηλής, μέσης, υψηλής και υπερυψηλής τάσης.
- **PSR746.** Ωφελούμενος πληθυσμός.
- **PSR750.** Ωφελούμενοι Δήμοι.
- **PSR751.** Απόβλητα που συλλέγονται χωριστά (RCR103).
- **RCO01.** Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (εκ των οποίων: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες).
- **RCO02.** Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις.
- **RCO18.** Κατοικίες με βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση.
- **RCO20.** Δίκτυο αγωγών τηλεθέρμανσης και τηλεψύξης που κατασκευάστηκε ή βελτιώθηκε πρόσφατα.
- **RCO34.** Πρόσθετη ικανότητα για την ανακύκλωση των αποβλήτων.

■ Τροποποιήσεις στις τιμές στόχου των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO742.** Λύσεις για αποθήκευση ενέργειας (RCO105). Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω μείωσης του προϋπολογισμού της Δράσης ΔΑΜ_2.3.2 «Ενίσχυση για την εγκατάσταση συστημάτων αποθήκευσης καθαρής ενέργειας μακράς διάρκειας» και λόγω εξειδικευμένης στόχευσης για την οποία επανυπολογίστηκε η τιμή με μεγαλύτερη ακρίβεια (βλ. Μεθοδολογικό Έγγραφο).
- **PSO744.** Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/ επαναφόρτισης) (RCO59). Μικρή μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω μικρής μείωσης του προϋπολογισμού και εξειδίκευσης της δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCO19.** Δημόσια κτίρια με βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση. Αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αύξησης του προϋπολογισμού σε σχετικές δράσεις και εξειδίκευσης της δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCO22.** Πρόσθετη παραγωγική ικανότητα για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (εκ της οποίας: ηλεκτρική, θερμική). Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανυπολογισμού βάσει της εξειδίκευσης των σχετικών δράσεων και επανεκτίμησης του μοναδιαίου κόστους σε κάθε δράση (βλ. Μεθοδολογικό Έγγραφο).
- **PSR747.** Παραγόμενη ενέργεια που αποθηκεύεται. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω μείωσης του προϋπολογισμού της Δράσης ΔΑΜ_2.3.2 «Ενίσχυση για την εγκατάσταση συστημάτων αποθήκευσης καθαρής ενέργειας μακράς διάρκειας» και λόγω εξειδικευμένης στόχευσης (βλ. Μεθοδολογικό Έγγραφο).
- **PSR748.** Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω μείωσης του αντίστοιχου προϋπολογισμού.
- **RCR29.** Εκτιμώμενες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αύξησης του προϋπολογισμού και εξειδίκευσης της δράσης ΔΑΜ_2.2.3 – Πράσινες και Έξυπνες Πόλεις.
- **RCR31.** Συνολική παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (εκ της οποίας: ηλεκτρική, θερμική). Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω μείωσης του αντίστοιχου προϋπολογισμού των δράσεων που συμβάλλουν στον δείκτη.

8.5.3. Προτεραιότητα 3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης – κυκλική οικονομία

Οι προτεινόμενες αλλαγές στους δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 46. Προτεινόμενες μεταβολές στους δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 3

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκρών				
RCO107. Επενδύσεις σε εγκαταστάσεις για χωριστή συλλογή αποβλήτων	Ευρώ	10.000.000		Διαγραφή
RCO38. Επιφάνεια αποκαταστημένου εδάφους που υποστηρίζεται	Εκτάρια	1.156	844	↓
Αποτελεσμάτων				
PSR751. Απόβλητα που συλλέγονται χωριστά (RCR103)	Τόνοι κατ’ έτος	23.000		Διαγραφή
RCR52. Αποκατεστημένα εδάφη που χρησιμοποιούνται για χώρους πρασίνου, κοινωνικές κατοικίες, οικονομικές ή άλλες χρήσεις	Εκτάρια	1.156	844	↓

Στο σύστημα δεικτών της Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

- Διαγραφή των ακόλουθων δεικτών, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης των δράσεων της Προτεραιότητας:
 - **RCO107.** Επενδύσεις σε εγκαταστάσεις για χωριστή συλλογή αποβλήτων
 - **PSR751.** Απόβλητα που συλλέγονται χωριστά (RCR103)
- Τροποποιήσεις στις τιμές στόχου των ακόλουθων δεικτών:
 - **RCO38.** Επιφάνεια αποκαταστημένου εδάφους που υποστηρίζεται. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω μείωσης του προϋπολογισμού και εξειδίκευσης της δράσης ΔΑΜ_3.1.1 - Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία (βλ. Μεθοδολογικό Έγγραφο).
 - **RCR52.** Αποκατεστημένα εδάφη που χρησιμοποιούνται για χώρους πρασίνου, κοινωνικές κατοικίες, οικονομικές ή άλλες χρήσεις. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αντιστοίχισης με τον Δείκτη RCO38.

8.5.4. Προτεραιότητα 4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση

Οι προτεινόμενες αλλαγές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 4 του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 47. Προτεινόμενες μεταβολές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 4

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκροών				
EECO02. Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	Άτομα	21.909	22.506	↑
EECO04. Οικονομικά αδρανή άτομα	Άτομα	806		Διαγραφή
EECO05. Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων	Άτομα	6.329	7.833	↑
EECO07. Αριθμός νέων ηλικίας 18-29 ετών	Άτομα	3.377	3.377	—
PSO743. Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης	Άτομα	12.031	7.366	↓
RCO101. ΜΜΕ που επενδύουν σε δεξιότητες για έξυπνη εξειδίκευση, βιομηχανική μετάβαση και επιχειρηματικότητα	Επιχειρήσεις	200		Διαγραφή
RCO67. Χωρητικότητα τάξεων νέων ή εκσυγχρονισμένων εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων	Άτομα	562	118	↓
RCO70. Χωρητικότητα νέων ή εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων κοινωνικής μέριμνας (εκτός της στέγασης)	Άτομα/έτος	605	603	↓
PSO747. Φορείς που υλοποιούν δράσεις ενεργής ένταξης ατόμων μειονεκτουσών ομάδων σε περιοχές εφαρμογής του ΠΔΑΜ	Αριθμός		5	Προσθήκη
Αποτελεσμάτων				
EECR01. Συμμετέχοντες που αναζητούν εργασία αμέσως μετά τη συμμετοχή τους	Άτομα	242		Διαγραφή
EECR03. Συμμετέχοντες που αποκτούν τυπικό επαγγελματικό προσόν αμέσως μετά τη συμμετοχή τους	Άτομα	11.744	12.134	↑
EECR04. Συμμετέχοντες που εργάζονται, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη συμμετοχή τους	Άτομα	12.523	12.823	↑
PSR749. Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Άτομα	3.008	3.683	↑
PSR753. Ωφελοούμενοι περιοχών ΠΔΑΜ που λαμβάνουν υπηρεσίες ενεργής ένταξης	Άτομα		1.405	Προσθήκη

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
RCR71. Ετήσιος αριθμός χρηστών νέων ή εκσυγχρονισμένων εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων	χρήστες/έτος	1.780	317	↓
RCR74. Ετήσιος αριθμός χρηστών νέων ή εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων κοινωνικής μέριμνας	χρήστες/έτος	303	302	↓
RCR98. Προσωπικό ΜΜΕ που ολοκληρώνει κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων για έξυπνη εξειδίκευση, για βιομηχανική μετάβαση και επιχειρηματικότητα (ανά είδος δεξιοτήτων: τεχνικές, διαχειριστικές, επιχειρηματικές, πράσινες, άλλες)	Άτομα	6.000		Διαγραφή

Στο σύστημα δεικτών της Προτεραιότητας 4 του Προγράμματος προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

■ Προσθήκη των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO747.** Φορείς που υλοποιούν δράσεις ενεργής ένταξης ατόμων μειονεκτουσών ομάδων σε περιοχές εφαρμογής του ΠΔΑΜ, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της δράσης ΔΑΜ_4.5.1: Προγράμματα εξατομικευμένης παρέμβασης για άτομα από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την επανένταξη τους στην απασχόληση, στη θέση του δείκτη **EECO04**. Οικονομικώς αδρανή άτομα.
- **PSR753.** Ωφελούμενοι περιοχών ΠΔΑΜ που λαμβάνουν υπηρεσίες ενεργής ένταξης, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της δράσης ΔΑΜ_4.5.1: Προγράμματα εξατομικευμένης παρέμβασης για άτομα από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την επανένταξη τους στην απασχόληση, στη θέση του δείκτη **EECR01**. Συμμετέχοντες που αναζητούν εργασία αμέσως μετά τη συμμετοχή τους.

Οι τιμές στόχου των ανωτέρω δεικτών και οι επιμέρους παραδοχές που έχουν τεθεί για τον υπολογισμό τους παρατίθενται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος.

■ Διαγραφή των ακόλουθων δεικτών:

- **EECO04.** Οικονομικώς αδρανή άτομα. Ο δείκτης αντικαταστάθηκε από τον **PSO747**. Φορείς που υλοποιούν δράσεις ενεργής ένταξης ατόμων μειονεκτουσών ομάδων σε περιοχές εφαρμογής του ΠΔΑΜ, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της δράσης ΔΑΜ_4.5.1, Προγράμματα εξατομικευμένης παρέμβασης για άτομα από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την επανένταξη τους στην απασχόληση.
- **RCO101.** ΜΜΕ που επενδύουν σε δεξιότητες για έξυπνη εξειδίκευση, βιομηχανική μετάβαση και επιχειρηματικότητα. Ο δείκτης αντικαταστάθηκε από τον **EECO05**. Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της δράσης ΔΑΜ_4.4.1: Ολοκληρωμένα προγράμματα προσαρμογής εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στις απαιτήσεις της μεταλινιτικής οικονομίας και της πράσινης οικονομίας.
- **EECR01.** Συμμετέχοντες που αναζητούν εργασία αμέσως μετά τη συμμετοχή τους. Ο δείκτης αντικαταστάθηκε από τον **PSR753**. Ωφελούμενοι περιοχών ΠΔΑΜ που λαμβάνουν υπηρεσίες ενεργής ένταξης, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της δράσης ΔΑΜ_4.5.1, Προγράμματα εξατομικευμένης παρέμβασης για άτομα από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την επανένταξη τους στην απασχόληση.
- **RCR98.** Προσωπικό ΜΜΕ που ολοκληρώνει κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων για έξυπνη εξειδίκευση, για βιομηχανική μετάβαση και επιχειρηματικότητα (ανά είδος δεξιοτήτων: τεχνικές, διαχειριστικές, επιχειρηματικές, πράσινες, άλλες). Ο δείκτης αντικαταστάθηκε από τον **EECR03**. Συμμετέχοντες που αποκτούν εξειδίκευση αμέσως μετά την αποχώρησή τους, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της δράσης ΔΑΜ_4.4.1: Ολοκληρωμένα προγράμματα προσαρμογής εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στις απαιτήσεις της μεταλινιτικής οικονομίας και της πράσινης οικονομίας.

■ Τροποποιήσεις στις τιμές στόχου των ακόλουθων δεικτών:

- **EECO02.** Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων. Μικρή αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αντίστοιχης αύξησης του προϋπολογισμού των σχετικών Δράσεων της Προτεραιότητας.
- **EECO05.** Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων. Μικρή αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αντίστοιχης αύξησης του προϋπολογισμού των σχετικών Δράσεων της Προτεραιότητας.
- **PSO743.** Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω ορθολογικότερης επανεκτίμησης βάσει επικαιροποιημένου σχεδιασμού και εξειδίκευσης της Δράσης ΔΑΜ_4.8.1 Προγράμματα διά βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες και την επιχειρηματικότητα.
- **RCO67.** Χωρητικότητα τάξεων νέων ή εκσυγχρονισμένων εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανασχεδιασμού της Δράσης ΔΑΜ_4.6.1 Πράσινες εκπαιδευτικές υποδομές και μεγάλης μείωσης του προϋπολογισμού της.
- **RCO70.** Χωρητικότητα νέων ή εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων κοινωνικής μέριμνας (εκτός της στέγασης). Ελάχιστη μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω ακριβέστερου επανυπολογισμού.
- **EECR03.** Συμμετέχοντες που αποκτούν τυπικό επαγγελματικό προσόν αμέσως μετά τη συμμετοχή τους. Μικρή αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αντίστοιχης αύξησης του προϋπολογισμού των σχετικών Δράσεων της Προτεραιότητας.
- **EECR04.** Συμμετέχοντες που εργάζονται, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη συμμετοχή τους. Μικρή αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αντίστοιχης αύξησης του προϋπολογισμού των σχετικών Δράσεων της Προτεραιότητας.
- **PSR749.** Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης. Αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανεκτίμησης βάσει επικαιροποιημένου σχεδιασμού και εξειδίκευσης της Δράσης ΔΑΜ_4.8.1 Προγράμματα διά βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες και την επιχειρηματικότητα.
- **RCR71.** Ετήσιος αριθμός χρηστών νέων ή εκσυγχρονισμένων εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανασχεδιασμού της Δράσης ΔΑΜ_4.6.1 Πράσινες εκπαιδευτικές υποδομές και μεγάλης μείωσης του προϋπολογισμού της.
- **RCR74.** Ετήσιος αριθμός χρηστών νέων ή εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων κοινωνικής μέριμνας. Ελάχιστη μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω ακριβέστερου επανυπολογισμού.

8.5.5. Προτεραιότητα 5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

Οι προτεινόμενες αλλαγές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 5 του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 48. Προτεινόμενες μεταβολές στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 5

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκροών				
PSO745. Στρατηγικές για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται* (RCO075)	Αριθμός	5		Διαγραφή
PSO752. Πρωτοβουλίες για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται	συνεισφορές σε πρωτοβουλίες	1	5	↑
Αποτελεσμάτων				
PSR750. Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός	31	16	↓

Στο σύστημα δεικτών της Προτεραιότητας 5 του Προγράμματος προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

■ Διαγραφή των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO745.** Στρατηγικές για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται (RCO075) και αντικατάστασή του από τον **PSO752**, για ορθότερη αποτύπωση της λογικής της παρέμβασης της προτεραιότητας σε συνάφεια με τα επιλεγμένα Πεδία Παρέμβασης.

■ Τροποποιήσεις στις τιμές στόχου των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO752.** Πρωτοβουλίες για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται. Αύξηση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω αντικατάστασης με αυτόν του δείκτη **PSO745**.
- **PSR750.** Ωφελούμενοι Δήμοι. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω ορθής επανεκτίμησης των ωφελούμενων Δήμων των περιοχών παρέμβασης.

8.5.6. Προτεραιότητα 5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Οι δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 5Α του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 49. Δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 5Α

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκρών				
EECO02. Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων	Άτομα		1.503	Προσθήκη
EECO05. Απασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων	Άτομα		459	Προσθήκη
PSO743. Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης	Άτομα		634	Προσθήκη
PSO744. Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/ επαναφόρτισης) (RCO59)	Αριθμός		42	Προσθήκη
PSO752. Πρωτοβουλίες για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται	Αριθμός		1	Προσθήκη
RCO01. Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (από τις οποίες: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες)	Αριθμός		146	Προσθήκη
RCO02. Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις	Αριθμός		19	Προσθήκη
RCO04. Επιχειρήσεις χωρίς χρηματοδοτική υποστήριξη	Αριθμός		127	Προσθήκη
RCO10. Επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ερευνητικούς οργανισμούς	Αριθμός		1	Προσθήκη
RCO19. Δημόσια κτίρια με βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση	Τετραγωνικά μέτρα		8.423	Προσθήκη
RCO22. Πρόσθετη παραγωγική ικανότητα για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (εκ τη οποίας: ηλεκτρική, θερμική)	MW		4	Προσθήκη
Αποτελεσμάτων				
EECR03. Συμμετέχοντες που αποκτούν τυπικό επαγγελματικό προσόν αμέσως μετά τη συμμετοχή τους (*)	Άτομα		1.083	Προσθήκη
EECR04. Συμμετέχοντες που εργάζονται, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη συμμετοχή τους (*)	Άτομα		801	Προσθήκη
PSR748. Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	kW		2.100	Προσθήκη
PSR749. Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Άτομα		317	Προσθήκη

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
PSR750. Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός		15	Προσθήκη
RCR01. Θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στις υποστηριζόμενες οντότητες	Ετήσια Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ)		110	Προσθήκη
RCR03. Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) που εισάγουν καινοτομίες προϊόντων ή διαδικασιών	Αριθμός		1	Προσθήκη
RCR102. Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στις υποστηριζόμενες οντότητες	Ετήσια Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ)		0,80	Προσθήκη
RCR29. Εκτιμώμενες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου*	Τόνοι ισοδύναμου CO2/έτος		1.008 (τιμή βάσης 1.680)	Προσθήκη
RCR31. Συνολική παραγόμενη ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (εκ της οποίας: ηλεκτρική, θερμική) (2)*	MWh/έτος		64.370 (τιμή βάσης 59.040)	Προσθήκη

Στο σύστημα δεικτών της νέας Προτεραιότητας 5Α του Προγράμματος, προτείνεται η προσθήκη των ανωτέρω δεικτών, για την εκτίμηση των τιμών στόχου των οποίων χρησιμοποιήθηκαν οι ίδιες παραδοχές με τις παραδοχές για την εκτίμηση των τιμών στόχου των ίδιων δεικτών των αντίστοιχων δράσεων των υπολοίπων Περιφερειών του Προγράμματος, στις Προτεραιότητες 1, 2, 4 και 5.

Οι τιμές στόχου των ανωτέρω δεικτών και οι επιμέρους παραδοχές που έχουν τεθεί για τον υπολογισμό τους παρατίθενται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος.

8.5.7. Προτεραιότητα 6. Τεχνική βοήθεια

Οι προτεινόμενες αλλαγές στους δείκτες εκρών της Προτεραιότητας 6 του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 50. Προτεινόμενες μεταβολές στους δείκτες εκρών της Προτεραιότητας 6

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκρών				
PSO691. Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις	Αριθμός	600	116	↓
PSO692b. Άτομα που εκπαιδεύτηκαν/ καταρτίστηκαν εκτός Δικαιούχων	Άτομα	180		Διαγραφή
PSO693. Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών	Αριθμός	212	125	↓
PSO694. Δικαιούχοι που υποστηρίζονται	Αριθμός	96	76	↓
PSO696. Ενέργειες επικοινωνίας και προβολής	Αριθμός	63	60	↓
PSO697. Επικοινωνιακά σχέδια δράσης	Αριθμός	1	1	—

Στο σύστημα δεικτών της Προτεραιότητας 6 του Προγράμματος προτείνονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις:

▣ Διαγραφή των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO692b.** Άτομα που εκπαιδεύτηκαν/ καταρτίστηκαν εκτός Δικαιούχων, λόγω ορθότερης αποτύπωσης της λογικής τα παρέμβασης.

▣ Τροποποιήσεις στις τιμές στόχου των ακόλουθων δεικτών:

- **PSO691.** Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις. Μείωση της τιμής στόχου λόγω επανεκτίμησης του απόλυτου αριθμού των ελέγχων και επιθεωρήσεων που εκτιμάται ότι θα διενεργηθούν.
- **PSO693.** Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανεκτίμησης του απόλυτου αριθμού των συμβάσεων που εκτιμάται ότι θα συναφθούν.

- **PSO694.** Δικαιούχοι που υποστηρίζονται. Μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανεκτίμησης του απόλυτου αριθμού των Δικαιούχων που εκτιμάται ότι θα υποστηριχθούν.
- **PSO696.** Ενέργειες επικοινωνίας και προβολής. Μικρή μείωση της τιμής στόχου του δείκτη λόγω επανεκτίμησης του απόλυτου αριθμού των σχετικών ενεργειών που εκτιμάται ότι θα διεξαχθούν.

8.5.8. Προτεραιότητα 6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Οι δείκτες εκροών της Προτεραιότητας 6Α του Προγράμματος παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 51. Δείκτες εκροών της Προτεραιότητας 6Α

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκροών				
PSO691. Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις	Αριθμός		4	Προσθήκη
PSO693. Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών	Αριθμός		5	Προσθήκη
PSO694. Δικαιούχοι που υποστηρίζονται	Αριθμός		22	Προσθήκη
PSO696. Ενέργειες επικοινωνίας και προβολής	Αριθμός		3	Προσθήκη

Στο σύστημα δεικτών της νέας Προτεραιότητας 6Α του Προγράμματος, προτείνεται η προσθήκη των ανωτέρω δεικτών, για την εκτίμηση των τιμών στόχου των οποίων χρησιμοποιήθηκαν οι ίδιες παραδοχές με τις παραδοχές για την εκτίμηση των τιμών στόχου των ίδιων δεικτών των αντίστοιχων δράσεων των υπολοίπων Περιφερειών του Προγράμματος, στην Προτεραιότητα 6.

Οι τιμές στόχου των ανωτέρω δεικτών και οι επιμέρους παραδοχές που έχουν τεθεί για τον υπολογισμό τους παρατίθενται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος.

8.5.9. Προτεραιότητα 7. Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικές τεχνολογίες για την Ευρώπη – STEP

Στην Προτεραιότητα 7 του Προγράμματος εισάγονται οι ακόλουθοι δείκτες STEP:

- **RCO125:** Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με παραγωγικές επενδύσεις σε ψηφιακές τεχνολογίες και καινοτομίες στον τομέα της υπερπροηγμένης τεχνολογίας, με τιμή στόχο **5 επιχειρήσεις** [ΠΠ 192, 193]
- **RCO126:** Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με παραγωγικές επενδύσεις σε καθαρές και αποδοτικές ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογίες, με τιμή στόχο **6 επιχειρήσεις** [ΠΠ 188, 189]
- **RCO127:** Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με παραγωγικές επενδύσεις στον τομέα των βιοτεχνολογιών, με τιμή στόχο **2 επιχειρήσεις** [ΠΠ 190, 191]

Το σύνολο των δεκτών εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 7 του Προγράμματος παρουσιάζεται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 52. Δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων της Προτεραιότητας 7

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
Εκροών				
RCO01. Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις (από τις οποίες: πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες, μεγάλες)*	Αριθμός		13	Προσθήκη
RCO02. Επιχειρήσεις που υποστηρίζονται με επιχορηγήσεις*	Αριθμός		13	Προσθήκη
RCO125. Επιχειρήσεις: Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με παραγωγικές επενδύσεις σε ψηφιακές τεχνολογίες και καινοτομίες στον τομέα της υπερπροηγμένης τεχνολογίας	Αριθμός		5	Προσθήκη

Δείκτης	ΜΜ	Στόχος 2029	Νέος Στόχος 2029	Μεταβολή
RCO126. Επιχειρήσεις: Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με παραγωγικές επενδύσεις σε καθαρές και αποδοτικές ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογίες	Αριθμός		6	Προσθήκη
RCO127. Επιχειρήσεις: Υποστηριζόμενες επιχειρήσεις που συνδέονται κυρίως με παραγωγικές επενδύσεις στον τομέα των βιοτεχνολογιών	Αριθμός		2	Προσθήκη
Αποτελεσμάτων				
RCR02. Ιδιωτικές επενδύσεις που αντιστοιχούν σε δημόσια στήριξη (από τις οποίες: επιχορηγήσεις, χρηματοδοτικά μέσα)	Ευρώ		47.017.544	Προσθήκη

Οι τιμές στόχου των ανωτέρω δεικτών εκκρών προκύπτουν από εκτίμηση του αριθμού των επενδύσεων που αναμένονται στα αντίστοιχα Πεδία Παρέμβασης κάθε δείκτη.

Η τιμή στόχος του δείκτη αποτελέσματος προκύπτει βάσει υπολογισμού από τα ποσοστά ενίσχυσης που δίνονται σε μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις σε υλοποιούμενες παρόμοιες δράσεις.

Οι επιμέρους αναλυτικές παραδοχές που έχουν τεθεί για τον υπολογισμό των ανωτέρω τιμών στόχων παρατίθενται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο για το Πλαίσιο Επίδοσης του Προγράμματος.